

6991

11-12

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

საბავშვო ჟურნალი

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

1916

№ № XI & XII.

მთავრობის

„ნაკადული“-ს რედაქციაში

და

წიგნაკრები-კითხვის საგომადღებავის წიგნის მაღაზიაში იყიდება შემდეგი წიგნები :

- 1) ტომის თავგადასავალი, — თხზ. მარკ ტვენისა, თარგმ. გრ. ყიფშიძისა, ფასი . . . . . 50 კ.
- 2) რას გვიამბობს ოთახი, — თხზ. ავენარიუსისა, თარგმ. გ. ჯაფარიძისა, ფასი . . . . . 20 კ.
- 3) საყმაწვილო მოთხრობები, — ნინო ნაკაშიძის ფასი . . . . . 10 კ.
- 4) სკრუჯი და მარლეი, — საშობაო მოთხრობა, ჩარლზ დიკენსისა, თარგმანი ნინო ნაკაშიძისა, ფასი . . . . . 25 კ.
- 5) დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები ჰ. კ. ანდერსენისა, ერ. სეტ. ტომპსონისა, გ. ინსაინისა და რ. კიპლინგისა, ფასი . . . . . 30 კ.
- 6) ბავშვობა და სიყრმე, — მოთხრობა ლევ. ტოლსტოისა, თარგმ. ნინო ნაკაშიძისა, ფასი . . . . . 60 კ.
- 7) ორი მხატვარი, — თარგმანი დ. ავალიანისა, ფასი . . . . . 15 კ.
- 8) სამშობლო ბუნების სარკე, დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები, — ივანე ელიაშვილისა, ფასი . . . . . 30 კ.
- 9) შობა, მოთხრობა გურიის ცხოვრებიდან, — ნინო ნაკაშიძისა, ფასი . . . . . 5 კ.
- 10) ახალგაზრდა მეფის სიზმარი და დევი—ეგოისტი, ორი მოთხრობა ოსკარ უაილდისა, თარგმ. ივ. მაქავარიანისა, ფასი . . . . . 5 კ.
- 11) დათო, — ირ. ვედოშვილისა, დიდების მაძიებელი, თარგმ ალ. შანშიაშვილისა, ფასი . . . . . 5 კ.
- 12) მოთხრობები, — ლაგერლეფისა და სხვა უცხო მწერლებისა . . . . . 5 კ.
- 13) იგავ-არაკნი, — 125 დასურათებული, პატარა მოთხრობა, ავტორის სურათით, ალ. შირიანაშვილისა, ფასი . . . . . 75 კ.
- 14) ბიძია თომას ქოხი, — რომანი ბიჩერ-სტოუსი ზანგთა განთავისუფლების დროისა, სურათებითა და ბიოგრაფიით, თარგმანი მ. კლიშიაშვილისა. 1 შ. 25 კ.

შინაარსი

I—ღვთისმშობელი ყრმით, —სურათი.	1
II—თოვლის ფიფქი, —ლექსი დ. ელაოზიშვილისა.	3
III—სოფლის ყარაულები, —ურბნული ვ—სა	5
IV—მოგონებანი, —(მესამე თავის დასასრული) გაბრაელ გოგუაძისა	11
V—უცხო ქვეყანას დიდბანს ვიყავი, —ლექსი დ. ელაო- ზიშვილისა	29
VI—ელიკოს აღბომში, —ლექსი მამქრადისა.	30
VII—ბავშვთა სამეფო, —პიესა კლასიშვილისა	51
VIII—თოვლის ფიფქი ვარსკვლავა, —გაგო ნათაძისა	57
IX—მეფე მურზაბიი, — სამეგრელოში ჩაწერილი ზღაპა- რი იასეგ ჟაფშაძის მიერ	62
X—მფრინავი თევზი, —იგავი ი. სანარუდიძისა	73
XI—ორი აღმასი, —თარგმანი ელ. ჭაჭინაძისა.	71
XII—ნიკოლოზ ბარათაშვილი, —დავ. კასრაძისა.	89
XIII—ჩვენი სამშობლოს წყლები: ბაზალეთის ტბა, —ი. ხუ- ციშვილისა	77
XIV—გასართობი: —ძველი ამბები, გამოცანები და რე- ბუსის აბსნა	64

თოვლის ფიფქი

(აზრი აღებულია)

I

თვალუწედნენელსა კლდისა მწვერვალზე,
სად მარად თოვლი მზეზე ბრკყვიანობს,
და ფრთა-ძლიერი, მარდი არწივი
ზეცას შეპკივის და შესტრფიანობს,—

თოვლისა ფიფქი გაგვიგულისდა,
სთქვა: მომეწყინა აქ ყოფნა მარად;
უნდა დავტოვო ეს არემარე,
და ახლა ვწვნიო—რა ზღაპრად მარად.

მოსწყდა მოძმეებს, დაჰგორდა ქვეით
კლდისა ნაპრაღზე მოჰგორავს მელა,
გზაზე იზრდება... და, ჰა, შეპხედეთ—
უკვე შეიქნა ვეებერთელა.

კლდის ძირას სოფელს თავს გადაეცლა,
ზევად შექმნილი, გახელებული:
მირეგვ-მორეგვა ბალ-ვენახები,
მწვანე ფოთლებით კოხტად შემკული.

თავზარი დასცა დიდს და პატარას...
ხბო-ძროხამ შეპქმნა მწარედ ბლავილი...
ვინ ვის გაასწრობს... უგზოდ გარბიან...
დედამ დაჰკარგა თავისი შვილი.

II

მიწყნარდა ყველგან... მთელი მიდამო
 მკვდართა სამეფოს დამზავსებია;
 ველარსად ვხედავთ კობტა ქობებსა,
 აღარც სჩანს სოფლის ვიწრო გზებია.

III

აგერ გათენდა მეორე დილა;
 მზემ ცით დაიწყო ცურვა, პრიალი;
 კლდით გადმომსკდარმა ანცმა წყარომა
 იწყო ღუღუნე, იწყო ჩქრიალი.

ზეფი შეშინდა... აეწვა კანი;
 მწარედ დაიწყო გმინვა და კვნესა...
 ჯანი ელევა საცოდავს ნელა,
 და ეთხოვება ბრწყინვალე ღღესა.

დ. კლითაშვილი.

საქართველოს
წიგლიწიგლი

სოფლის „ყარაულები“

(ვეძღვნი ჩემ პატარა ძმისწულებს
მაროს, გოგის, ელენეს)

შარშან შობის წინა ღამეს „ყარაულში“
ვახლდით... ის იყო ბუხართან მოკე-
ცილები ვახშამს ვათავებდით, —მამაჩემ-
მა კიდევაც გამოსცალა საღვთისმშობ-
ლო, და მე მოთავებულ ლობიო-შეკა-
მანდის ჯამს თითით ლოკვა და ტვლე-
ვა დაუწყე, რომ იასაულმა შემომძა-
ხა: —რიგი შენია-ყარაულში გამოდიო!

მეზარებოდა ბედნიერი ღამის ცის
ქვეშ გატარება, მაგრამ რას ვიზამდი:
ვალს ვადახდა უნდა. წამოვისხი მაზა-
რა, კომბალი ამოვიდე ილლიაში და
გავწიე. იქვე ჩვენი კალოს პირას
ოთხი სხვა ყარაული იდგა, რომ-
ლებიც მე მელოდებოდნენ. რომ
მიუახლოვდი, ერთი მათგანი
უამბობდა დანარჩენთ:

— რომ იცოდეთ, ბი-
ჭკებო, პანტელაანთ სოსიას
წყაროზე წედან ბინდისას
ორი საეკვო კაცი უნა-
ხავს. უთუოდ საქურდლად
იქნებიან მოსულნი, მე და
ჩემმა ღმერთმა.

— იი არამზადები, როგორ დაგვიგულევენ ხოლმე, ისეთ დროს შეგვიჩრჩევენ, როცა კაცს არხინად უურზე სძინავს...

— მაშა, კაცო, ირემიანთ კიკას კამეჩები სწორედ შობის წინა ღამეს გააქრეს ი შეჩვენებულემა...

— ეგ კი არა, ბიჭებო, ვინ იცის ი ეშმაკის კერძები სულ თავით-ფეხებამდე შეალმასებულები არიან, და კეტებით რას დავაკლებთ! ხანჯლები რო ვიშოვოთ, ურიგო არ იქნება.

— თქმა იყო და გაგონება! ახლავე დავიშალნეთ ჩვენ-ჩვენ სახლებში, და ვისაც როგორ შეეძლოს, ისე შეიარაღდეს... სთქვა ჩვენში ყველაზედ უფროსმა ვანემ და ჩვენც უმალ დაეიშალენით.

— ისევ აქ შევიყარნეთ, ბიჭებო! არ დაიგვიანოთ, თორემ ისე შემოგვეპარებიან სოფელში, რო ვერც-კი გავიგოთ!.. მივაძახე მიმავალ ამხანაგებს და შევეტრიალდი სახლში...

რამდენი ვებეწე მამაჩემს—პაპიჩემის ნაქონი თოფი მოეცა; აუხსენი, უამბე ქურდების ამბავი, მაგრამ არ იქნა, პირჯვარი ვერ დავაწერინე,—დაეანგებულოა, ლულა გასკდება და უბედურებას რასმეს შემამთხვევო. მეტი გზა არა მქონდა, ისევ ნაპაპის-პაპისეული, პრტყელობირა, წვერ-მოტეხილი, ეანგისაგან გაშავებული, უქარქაშო ხანჯალი გავირქე ქამარში და მოველ დანიშნულ ადგილზე. მალე ყველანი მოგროვდნენ.

კვახის ბიქს*) ვერაფერი ეპოვნა სამჭრელო და შამფური წამოელო; დაბახის ბიქს გატეხილი ნამგალი ამოეღლით-ვებინა; ტაპკია ბიქს—ცული; მხოლოდ ჯახას ბიქი ყველაზე უკეთესად შეიარაღებული მოვიდა.

— დედას უტირებ, შიგ შუბლში ვტკიცავ!.. მედიდური კვეხნით მოგვიახლოვდა იგი და გრძელი, ექვს კუთხიანი და ტუჩ-მოშხვილო ლულიანი თოფი ჰაერში შეატრიალა...

*) მეტი სახელია.

— კეტიც წამოიღე, სიკა, თორემ ეგ კაჟიანი ვერ გაცლაზე გეყოფა, და მერე რალას იზამ?..

— მერე?.. მერე—აი!...—აქსიკამ, ჯახას ბიკად წოდებულმა, თოფი ლულით თავისკენ მოიბრუნა, კონდახი მალა ასწია და მოგვიღერა... ამით გვაჩვენა—თოფს კეტივით ვიხმარო.

ასე თუ ისე, ვანე მეთაურად ამოვიჩიეთ. რომ არ ავრეულ-დავრეულიყავით, ყველას ვანესთვის უნდა გვეგდო ყური. დავიფიცეთ—გაუწყრეს ხვალინდელი ბედნიერი დღე, ვინც შეშინდეს და გამოიქცესო. და გავსწიეთ წყაროსკენ, სადაც ქურდები გვეგულებოდნენ...

*
*
*

ჩვენი სოფლის სამხრეთ-დასავლეთის განაპირა მხარე, მტკვრის პირას, ნერგნარს წარმოადგენს. ამ ქვა-კლდიან ფერდობზე მხოლოდ ნერგი, კაქაქი და ქინქარი ხეირობს, ისიც უხვი წყაროების მაღლით.

აქ ვითომც და საგანგებოდ ცულით ღრმად გაპობილ სიბი კლდიდან მკლავის სისხოდ გადმოჩხრიალებს ანკარა წყარო. ცელქი წყარო ერთი საყენის სიმაღლიდან ისეთი სიმძლავრით ეხეთქება ძირს იატაკივით დაფენილ პიტალო კლდეს და ახმაურებს მას, რომ გვეგონებათ—ვილაყა კლდეში ზის და დოღსა სცემსო. ტყუილად კი არ იძახიან ჩვენებურები: ჩვენს წყაროზე ეშმაკები დოღს უკრავენო.

საშიშ ადგილს წარმოადგენს ამ წყაროს მიდამო; მეტადრე ნათელს ღამეში, როცა მთელს არე-მარეს ბადრი მთვარე დაჰკაკაშებს; მაშინ აქ ხშირსა და სქლად ატეხილ ნერგნარ-კაქაქეულის უდაბნოში უკუნეთია გამეფებული. წყნარ, მშვიდ ღამეში, როცა ოფლში ნაწური სოფლელნი ძილით ძღებიან და ირგვლივ სამარისებური სიჩუმე სდგას, მაშინ აქ წყაროს დოღი და მტკვარში გადაწოლილ ნერგის ტოტების

ტლაშუნი შიშის ზარსა სცემს ადამიანს და დიახაც უღთა ბუდეთ სთვლიან ჩვენებურები ამ მიდამოს.

აი სწორედ აქ ენახა ჩვენ სოსიკას ორი ქურდი, და ცხადი იყო ჩვენთვის, რომ კეთილის განზრახვით არ იქნებოდნენ მოსულნი და ამისთანა ადგილს დამალულნი...

მიუახლოვდით თუ არა ბილიკს, რომელიც სოფლიდან წყაროსკენ ჩასდევს, ყველანი წავეწყით და ლოდებს ამოვეფარებით.

— სიკა, შენ ნაპირისკენ მიიწი: თოფი არ გასკდეს და უბედურება რამე არ დატრიალდეს... უბრძანა ვანემ ჯახას ბიქს. ამ უკანასკნელმაც უმაღლ აასრულა წინამძღვრის ბრძანება და ჩვენგან ცოტა მოშორებით გადაფოფბდა.

უპ, რა კარგია ჩვენი სოფელი, როცა ჩვენი ქვეყნის კეკლუცი ბუნება მოირთობა და გაციკროვნებული მოველინება; როცა ცის ტატნობი მოციმციმე ვარსკვლავებით მოიქარგება; როცა ბადრი მთვარე მეფურად დაბრძანდება განუსაზღვრელ სივრცეში და მისი მკრთალი სხივები მტკვრის ზანტად მოდუღუნე ტალღებში ქანაობენ... მაშინ, ოხ, როგორ ხარობს სული!.. გული ფრთებსა ჰშლის და გონება სადღაც შორს, ტკბილი ოცნების უზომო სივრცეში სწრაფად მიჰქრის...

ჩვენ კი იმ ღამეს დაძაფრული კისრები და ქუთუთოებიდან გადმოცვივნილი თვალები წყაროსკენ მიგვეპყრო და მისი დოლის ხმა ჩვენი შემკრთალი გულის ცემასთან ერთად მძიმე უროსავით სცემდა თავში ტვინს... ქურდებს ველოდით...

— ალ-ქაჯი, ბიქებო!.. — ჩურჩულით გვითხრა ვანემ.

— არიქათ!.. — ილრიალა პეტრემ. იფეთქა სიკას თოფმა... იკივლა ალ-ქაჯმა...

* *

არ ვიცი, ვინ სად შეაფარა თავი; მე კი ვილაცას საბძელში საყვავიდან გადაფძვერი და ბზეში წაყვავი თავი, მაგ-

რამ რკალივით მოხრილი, ჯოხით ხელში, ბებერი დედაკაცის სახით გამოცხადებული ალ-ქაჯი სულ თვალწინ მედგა და შიშისაგან ვკანკალებდი. როგორც იყო გავათენე ღამე, რიგ-რაეზე გამოვძვერი სამალავიდან და სახლისკენ გავსწიე. მაგრამ ნეტა ფეხი მომტეხოდა, ან ის დღე არ გამთენებოდა.

შევადე თუ არა კარები, მამაჩემმა, ბედნიერი დღის მოლოცვის მაგიერ, რაც ჩვეულებად ჰქონდა, შემომიტია და ასე მომმართა:

— თქვე გასაწყვეტებო, რამ აგიხვიათ ეგ დასაბრმავებელი თვალეები და ქრიჭტიანი ადამიანი ქაჯისაგან ვერ გააჩიეთ!.. გასწი ახლავე ეკლესიაში, ღმერთს შეევედრე—გაბატოს ცოდვა, თორემ ასეთ ბედნიერ დღეს აგეთი ცოდვა არც ღვთისაგან არის საპატიებელი და არც კაცისაგან.

— რა ვქნა, რა ამბავია, რაზე მიწყველი შეილს ამ ბედნიერ დღეს?!. გამომესარჩლა დედაჩემი, რომელიც კიდობანში მარნიდან გამოტანილ პურს აწყობდა.

— რაზე და რომ მიწამ შექამოს ახლანდელი ახალგაზდები!.. — კვლავ დაიწყევლა მამაჩემმა. პატარას შეჩერდა, თითქოს ეზარება რალაცას თქმაო, და შერე ისევ განაგრძო:

— წუხელი ყარაულში ბრძანდებოდნენ — ეს ჩვენი ვაე-ბატონი, კვახის ბიჭი, დაბახის ბიჭი, ტაპქია ბიჭი და ჯახას ბიჭი. შეყრილიყვენენ ლაწირაკები. ვილაცები უნახავთ წყაროზე. უფიქრიათ—საჭურდლად იქნებიან მოსულნიო; შეიარაღებულან და ჩასაფრებიან. ბილიკზე-კი ბებერი დედაკაცი დაუნახავთ, ალქაჯი ჰგონებიან, თოფი უსროლიათ და საცოდავი თათოს ქალი კლდეზე გადაუჩეხიან...

— ღმერთო დამიფარე, ქა!.. ადამიანო, თათოს ქალს შუალამისას წყაროზე რა უნდოდა?!.. გაოცებული, პირჯვრის წერით შეეკითხა დედაჩემი.

— რა უნდოდა... რა უნდა სდომებოდა... თითქოს არ იცოდე, რომ წვითა და დაგვით გამოზარდა ერთი შეილი... ჰო და, ვასუასაგან წერილი მოსვლია. ტყვედ წაუყვანიათ

გერმანელებს, და იქიდან თურმე იწერება საწყალი... შიმშილით სული მძვრება, ხმელი პური გამომიგზავნეთო...

კაკანთ ივანემ გვიამბო, — უქმე დღეებმა რომ მოატანეს, უბედურმა თურმე აიტება — ცხრა შთას გადვილი, სულ ღამ-ღამობით ვივლი კლდე-ღრეებში, რომ სულიერმა ადამიანმა არ დამინახოს, ისე შევიპარები გერმანიაში და ჩემ პასუხს ვასუას მიუტანო... ქკუაზე შერყეულა საცოდავი...

მართლაც გამოუცხვია ნაზუქიბ ბასილა, ჯიბე კვიწი ხახვით გაუფსია და აღბად სოფელზე ჩავლას მოერიდა, ყარაულებმა არ შემამჩნიონო, და ბაქთის სერით *) ბილიკზედ წასულა. წყაროსთან რომ მიუტანებია, ბიკებს დაუნახავთ, ალქაჯი ჰგონებიათ და თოფი უსროლიათ. საწყალს ერთი-კი დაუკივლია და გულ-გახეთქილი კლდეზე გადაჩეხილა... ძირობაზედ **) იპოვეს... საწყალს ბასილა ხელში ეკირა ისევ...

* * *

წარმოიდგინეთ ჩემი გულის წუხილი, საყვარელო მკითხველო. ლხინისა და სიცილის მაგიერ ჩვენ სოფელში შარშან შობა დღეს ტირილი და გოდება იდგა. ყველას უფრო იმაზე გვიკვდებოდა გული, რომ საწყალ თათოს ქალის ერთად-ერთი შვილი იქ უცხო ქვეყანაში იტანჯებოდა, და აქ კი ჩვენის უგუნურობით დედა მოუკალით... სინიდისის ქენჯნა უთუოდ მოგვკლავდა აქამდე, რომ უპატრონოდ დაგდებულ ვასუას დედულ-მამულს და სახლ-კარ ხარ-კამეჩს ჩვენის თვალის ჩინივით არ ვუვლიდეთ, რომ ეგები, როცა ომი გათავდება და ვასო სოფელში დაბრუნდება, საყვარელ დედის მაგიერ საყვარელი კერა მაინც დახედეს გაუოხრებელი...

ურბნედა გ.

*) გორაკის სახელია.

***) მაღალი კლდის ქვეშ მდინარის ნაპირი.

მობონებანი

3.

სოფლის სკოლაში

(შემდეგი)

იყვარდა გაზაფხული, მაგრამ არა ნაკლებ მიყვარდა ზამთარიც. პირველი თუ იტაცებდა ჩემ ოცნებას, ასხამდა ფრთებს და აფერადებდა მას საუცხოოდ, არა ნაკლებ მასიამოვნებდა მეორეც თავისი სინამდვილით.

საზღვარი არა ჰქონდა ჩემ აღტაცებას, როცა დილით გამოვიდოდი გარედ და დავინახავდი ყველაფერს, ფიფქ თოვლით დაფარულს და მოკაზმულს. საზღაპრო მოხუცები მიდგებოდნენ თვალ წინ, როცა ვხედავდი თეთრ სამოსელში გახვეულ ხეებს, რომლებზედაც მიყვარდა ზაფხულში ასვლა და რომელთაც ახლა უძლურად დაუშვიათ ტოტები და მოუბრიათ ქედი ძღვევა-მოსილ ზამთრის წინაშე. ღრუბელთ მორევში მსურავი დაუძლურებული მზის ლანდი სევდით და გლოვით გადმოჰყურებს ქვეყანას, თითქო მწარედ დასტირის ყოფილ ძლიერებას,—დასტირის, რომ არ ძალუძს სხივთა ისრებით დაფლითოს ზამთრის სამოსელი, მიესალმოს დედამიწას, მიულოცოს განთავისუფლება და მიუთითოს სიციცხ-

ლისაკენ, — დასტირის, რომ იმის სხივების მაგიერ მსუბუქი „ბანტლები“ ირევიან და თამაშობენ ცივ მოწყენილა მიდამო...

წვირთ ჩიტუნებს სიცივისაგან ჩამოუყრიათ ფრთები და მწარედ წივიან — ესაყვედურებიან მკაცრ ზამთარს; მშვიერი შაშვები მზიარული ქუქუქით ეხვევიან სუროს და აძლებიან იმის კურკებს; თავწითელა კოდალა დატინებით უკაკუნებს თხემლის ხმელ წვეროს, თითქო ეძახის ზაფხულის თბილსა და უხვ დღეებს.

თუ უქმე იყო და სკოლიდან თავისუფალი ვიყავი, ასეთ დღეს სახლში ვერაფერს დამაკავებდა: მოვირთვებოდი საზამთროდ და სხვა მწყემსებთან ერთად მივრეკავდი თხებს ტყეში სამოვრად; კვლავ მაგონდებოდა მწყემსობა და მალლობიდან ვუგზავნიდი სალამს სუფსის გადათეთრებულ მიდამოს. თხები ძლივს აპობდნენ თოვლს და გვითელავდნენ გზას. ჩვენი წივილ-კივილი და მზიარული კისკისი შორს ისმოდა და აღვიძებდა ტყეს. არა ნაკლებ მზიარულობდა ჩემი მურია, რომელიც ყუფით ხტოდა და გორაობდა ფიფქ თოვლში.

ხშირად შეგხვდებოდა ხოლმე დაქანცული კურდღელი და ბევრს უსიამოვნებას ეაჩვენებდით საბრალოს, თუმცა დაქერა ხომ არ შეგვეძლო: კივილი, სტვენა, მურიას გაფთრებულ ყუფა და ჯავრისაგან კრუსუნნი, ჩვენი თოვლში ცურაობა და ფუმფლვა — ყველა ეს შიშის ზარს სცემდა იმას.

ჩავსეოდნენ თუ არა მშვიერი თხები წყავნარში და ხარბად დაიწყებდნენ ძოვას, ჩვენ მოგნახავდით ტყეში ხმელ ფულუროიან ხეს, შეუნთებდით ცეცხლს, შემოვხეხვოდით გარშემო და სიმღერით ვიკლებდით იქაურობას.

ძალიან მიყვარდა, როცა საღამო ეამს დუმილი მოიცავდა ტყეს; თოვლით დატვირთული ხეები ზოგჯერ აირეკდნენ ხოლმე; მაშინ კენესისებური ხმა ვრცელდებოდა ტყის სიღრმიდან და უფრო უმატებდა საიდუმლოებას გამეფებულ დუმილს... აგერ-აგერ მოისმოდა რალაც ფრინველის გულშეშა-

რავი წივილი... ქვემოდ, ჩაბნელებულ ხრამში, განუწყვეტლივ ჩუხჩუხებდა პატარა ღელე—ჩუხჩუხებდა და ხმაურობდა, თითქო უნდოდა დაერღვია ღუმილი და ეთქვა, რომ ის კვლავ ცოცხალია და ძლიერი, რომ კვლავ მოელის გაზაფხულის დღეებს და იმედობს, რომ კვლავ იხილავს ბალახ-ყვავილებით აქარგულ ნაპირებს და ჩაიკრავს ბროლის გულში შუადლის სხივებს... ჩამავალი მზე წითელ ზოლს აკრავს ცის კიდეს და მსწრაფლ იმალება. ნელ-ნელა ეშვება დედამიწაზე ღამე, შლის შავ ფრთებს და აფარებს ბუნებას, თითქო ცდილობს არ მოჰკრას მან თვალი ჩამავალ მზეს, არ მოიგონოს მშვენიერი წარსული და არ იგლოვოს ყოფილი ბედნიერება. ბნელდება ტყეში. გაუბედავად ჰკივის საღლაც ტურა. ეძინება დასამარებულ დედამიწას.

ჩიყვარდა ზამთრის კრიალა დილა, ამოგორებული მზე, სხივების თამაში თოვლზე და შეწითლებული მწვერვალები.

ჩიყვარდა ზამთრის ღამეც, როცა დაფიქრებული მთვარე საუცხოო სურათებს ხატავდა თოვლზე ხის ტოტებით... ასეთ ღამეებს ხშირად თითქმის ვათენებდი გარედ, მახლობელ კაობში: იქ მახე მქონდა დაგებული წყლის-ქათამისთვის და, როცა სახლში ყველანი დაიძინებდნენ, ჩუმად ვდგებოდი და მივიპარებოდი სადარაჯოდ.

მეორე მხრითაც მომწონდა ზამთარი: იმას თან მოჰქონდა სხვა-და-სხვა დღესასწაულები.

როცა შობა მოახლოვდებოდა, სულ დღეების თვლაში ვიყავით ბავშვები და ხვეწნა-ტირილით ვაჩქარებდით დედას ჩვენთვის ახალი ტანსაცმელი შეეკერა.

შობის დადგომაზე ასეთი წარმოდგენა გვქონდა ბავშვებს:

შეიქნება თუ არა შუალამე, და ჩაეძინებათ სოფლებს, აქარა-გურიის მთების ერთ-ერთ მწვერვალიდან გადმოფრინდება მნათობი ანგელოზი, გადაუვლის მძინარე ქსეყანას, მერე

აიმაღლებს, და ცის სიღრმეში, ვარსკვლავთა შორის, ციურ ხმით იგალობებს „ალილო“-ს.

— მარტო მადლიანი და ბედნიერი კაცი დაინახავს იმ ანგელოზს და გაიგონებს იმის გალობასო, — ასე გვექონდა განაგონი ბებიასაგან.

და რადგან ჩვენ მადლიანობასა და ბედნიერებაში ვევიც არ გვექონდა, ამიტომ შობის ღამეს თითქმის ვათენებდით სიცივეში აივანზე და თვალს არ ვაშორებდით მთებს, რომელნიც საუცხოო და დიდებულ სურათს წარმოადგენდნენ, როცა ბადრი მთვარე ეკიდა კრიალა ცაში. ვიდრე მათ განაბულნი და მოველოდით რაღაც მშვენიერსა და დიდებულს.

საკმარისი იყო რომ საღმე ვარსკვლავი მოსწყვეტოდა ცის კამარას, მნათობი ზოლით გაესერა ცის სივრცე და გამჭრალიყო, რომ ჩვენ გული აგეტოკებოდა და მხედველობად გადავტყუულიყავით. მაგრამ არ სჩანდა ანგელოზი. ისევ ნახად მომღიმარე მთვარე სიყვარულით დაჰყურებდა მძინარე ქვეყანას და შორიდან ვალერსებოდა მოციმციმე ვარსკვლავებს.

ანგელოზი კი არსად იყო.

— დედა ნუ მომიკვდება — მე მოვეკარი იმას თვალი... აი იქ, იმ ვარსკვლავებთან...

იმ ფრთებიან ბუნჩულა გოგონას ჰგავდა, შენს წიგნში რომაა დახატული, — მაჯერებდა უმცროსი და.

— თუ იყო, მე ვერ დავინახავდი მერე... მე შენზე უკეთესი თვალი არა მაქვს? — უკმაყოფილოდ ვეკითხებოდი მე; ვეკვობდი და მწყდებოდა გული:

— ღმერთო... ცოდვილი ვარ, ცოდვილი... არ გადამიხდია შენი ვალი, — ასე ვაბზობდი გულში; მაგონდებოდა შეპირებული სანთლები!

აგერ შეფერადდებოდა აღმოსავლეთი. ჯუმათის მონასტერში იწკრიალებდა მახლობელი ზარი. დგებოდა შობა, მაგრამ

დგებოდა თავისთავად: მნათობი ანგელოზი არ იღებდა მონიჭებას...
წილეობას...

შობას მოსდევდა ახალი წელი—კალანდა და თან მოჰქონდა ჩიჩილაკი, ხაქაპურები, მსუქანი ღორები, ქათმები, ინდოურები, თოფების გრიალი და საერთო მზიარულება. ამ დღეს ჩვენს ოჯახში ყველაფერი იცვლებოდა; როგორ შეგვეძლო ტირილი, წყველა, გინება, რამე ნადირის, ავთამყოფობის და სხვა ცუდი რამის ხსენება, ან შეძლეულ კერძის დაწუნება და ხარბობა,—ყველა ეს წინდლიდან აკრძალული გვქონდა მაშისაგან:

— კალანდას რომ ცუდი რამე შეემთხვას ადამიანს, მთელი წლის განმავლობაში ვერ აიციდნის იმას თავიდანო,— გვაფთრბილებდა მამა.

— ნეტავი ყოველ დღე კალანდა იყოს!—ენატრობდით ბავშვები, როცა შაძლარი ვიყავით, ყველაფერს ბლომად ვხედავდით, ახალი ტანსაცმელიც გვეცვა და შშობლებიც მზიარულობდნენ და გვეალერსებოდნენ.

იმათ მხოლოდ ერთი რამ აწუხებდა: ანანია არ იყო სახლში—ის უკვე სამსახურში იყო და სადღაც შორს ცხოვრობდა.

— ვაიმე, შვილო, ვინ იცის, რა კალანდა გავითენდა შენ დღეს,—ამოიოხრებდა დედა და ველარ შეიკავებდა ცრემლებს.

— რა გატირებს, ქალო... ღმერთმა დაგვიფაროს სატირალისაგან!—იმაღლებდა მამა ხმას, თუმცა ეტყობოდა, რომ იმასაც უმწვილდებოდა გული — კოჩა-მამულიე, მონახე უკანასკნელი წერილი, კიდევ წაგვიკითხე ერთი,—მეუბნებოდა მამა.

„ბულბულო, გაფრინდი ჩვენს ქვეყანაში და იქ მზიარულად იგალობე“,—ასე ათავებდა ანანია წერილს, და ეს სიტყვები მეც მიჩვილებდა გულს და მიაშკარავებდა საყვარელ ძმის დარღს და სევდას უცხო ქვეყანაში,

—მერე აგია სწავლის ბედნიერება?... ყველაფერი მამა-მამა...
დამნაშავე—იმან მოაშორა ანანია ოჯახს... და მერე მეც...
არ ვისწავლი, არა,—ვამბობდი გულში და ვიგონებდი სკოლას.

—კოჩა-მამულიე, ახლა მე თოხით ყანაში წავალ სამუ-
შაოდ. შენც რამე წაიკითხე და დასწერე. კალანდას რომ
ჯაფით შევხედებით, ყოველთვის ნაყოფიერი ბუშაობა გვექ-
ნება,—მაწყვეტინებდა მამა ფიქრებს და მართლაც მიდიოდა
ვითომდა სათოხნად და სათესად ფიფქ თოვლში.

მეც ვჯდებოდი და წერილს ვთხზავდი ანანიასთან; წე-
რილში აუცილებლად ვეუბნებოდი ბულბულს, რომ ვაფრე-
ნილიყო შორ მხარეს, სადაც ანანია იყო, იქ წამომგდარიყო
ხის წვეროზე და მხიარულად ეგალობა. წერილში კიდევაც
ვხატავდი ბულბულს, რომელიც ჩემ მხატვრობაში ფრთა-მო-
ტეხილ იხვს უფრო წააგავდა...

რაც უნდა ფთხილად ვყოფილიყავით, კალანდა—დღეს
მამას ბინც გავაჯავრებდით რითიმე. სულ რო მგლის ან ტუ-
რის ხსენება ყოფილიყო:

—თუ იცი, ტურებს აქვთ დღეს კალანდა?—მეკითხე-
ბოდა პატარა და.

—რა ტურების კალანდაა?—ტურებს თავის გახეთქა და
სიკვდილი,—ვავრცელებდი და ვაფართოვებდი მე პასუხს.

ენა-თვალების შემონათებით გვიყვიროდა მამა და
მარტო ამით კმაყოფილდებოდა: უფრო საგრძნობელ ზომები-
საგან უზრუნველყოფილი ვაყავით, რადგან კალანდა იყო.

ადამიანის სხვა-და-სხვა დღესასწაულების გარდა, პირუ-
ტყვების დღესასწარლებსაც ვიხდიდით ხოლმე: თხების, ლო-
რების, ძროხების და ხარების. ყველაზე უფრო მე უკანასკნე-
ლების „დღეობა“ მომწონდა—ილორობა. საღამოს მთელი
ოჯახობით შევიდოდით ბოსელში და ვულოცავდით შავგუ-
ლას და წიქარას, ძროხას და ხბოს; ვუსურვებდით ჯანმთე-
ლობას და გამრავლებას; მერე ყველას მივაკრავდით რქებზე

ანთებულ სანთლებს და ვევედრებოდით წმინდა უნდა გენახათ, როგორ დინჯად ეჭირათ თავი პირუტყვებს აპრიანებულ ბოსელში; მხოლოდ პატარა ხბოს უკვრდა ყველაფერი ეს და დიდრონ შავ-შავ თვალებს არ აშორებდა სანთლებს დედის რქებზე. ეს დღესასწაული თავდებოდა იმით, რომ ყარგ ვახშამს ჩვენ მივიძღებოდით,—იმათ კი, ვისიც „დღეობა“ იყო, მგონი ჩალოც კი ენატრებოდათ.

მხიარულად ვატარებდი დღესასწაულებს; ამიტომაც ისინი შეუმჩნევლად გაივილიდნენ, და ძალაუნებურად უნდა მომეგონებინა წიგნებით გავსებული ჩანთა. რა ძნელი იყო შეწყვეტილი სწავლის განახლება! დაზარმაცებული, ყველაფერი დავიწყებული, მოცემული ვაკვეთილი მოუშზადებელი...

— შენ, წაიკითხე ზეპირად „ხილთა ქება“, — იწვევს მასწავლებელი რომელსამე ბავშვს. თვითონ ფანჯარაში იყურება, ფრჩხილით კბილს იფხეკს და ელოდება.

— ხილთა ქება, — გაბედულად იწყებს ბავშვი, მაგრამ მეორე სიტყვაზე ეყარება ხმა: — მარწყემა სთქვა... ჰა... ჰმ... მარწყემა სთქვა...

— რა შენი დაღუპვა სთქვა მარწყემა, რაი? — მკვახელ ეკითხება მასწავლებელი, მშვიერი ქორივით უცქერის აკანკალებულ ბავშვს და ეშზადება...

ვიგონებდი ასეთ შემთხვევებს სკოლის ცხოვრებიდან და მით უფრო მეძნელებოდა იქ წასვლა... მაგრამ წაუსვლელობა ხომ შეუძლებელი იყო.

სწავლაზე მე ჯერ კიდევ არ მქონდა გარკვეული შეხედულება; მხოლოდ ეს კი ვიცოდი, რომ ნასწავლი კაცი უსათუოდ უნდა გადაკარგულიყო სადღაც უცხო ქვეყანაში და იქ მოეწყო ბედნიერი ცხოვრება; და თუ რომელიმეს ბედი არგუნებდა სამშობლოში დარჩენას და სამსახურის შოვნას, იმას აუცილებლად უნდა დაემსახურებინა ცუდი სახელი და საერთო სიძულვილი: ასეთ მაგალითად მედგა თვალწინ პახუმ-მწერალი.

მამა კი ხშირად მიმეორებდა:

— კოჩა-მამულიე, შენ სასარგებლო და სახელოვანი კაცი უნდა გამოხვიდეო.

— ვინ უნდა გამოვიდე მე? რითი შემიძლია შევიქნე სახელოვანი და სასარგებლო?— ასე ვეკითხებოდი ჩემ თავს, მაგრამ პასუხის მიცემა არ ძალმიძდა და განვაგრძობდი სკოლაში სიარულს.

ერთი ვინმე მიშვიდველი მაინც ხომ მყავდა იქ.
რა თქმა უნდა, ეს იყო მარო.

იყო ერთად-ერთი მოხუცებული ადამიანი, რომელსაც მეტის-მეტად სტკიოდა გული ანანიაზე და ჩემზე და ეშინოდა ჩვენი დაკარგვის და გარუსების.

— ორი ვაფი მოგცა უფალმა ამდენი გოგოვების პატრონს და ორივე მოგიცილებია ოჯახისათვის... ხომ არ გინდა დაჰკარგო და გადაგვარო, გაარუსო?— ასე ესაყვედურებოდა ის მამას.

ეს იყო ბებია ჩემი, დედის დედა. მეტის-მეტი ღვთის მოყვარე, კეთილი, ყოველი გაქირვებულის შემბრალებელი და გულ-შემატკივარი, ბევრი ვაი-ვაგლახის გამოცდილი და ცოცხალი, პრაქტიკული ჯკუის პატრონი, მამა-პაპური ზნე-ჩვეულებების ერთგული შემნახველი და მოთაყვანე, — ასეთი იყო ბებია და საერთო პატივისცემა და „ხალხის დედის“ სახელიც ჰქონდა დამსახურებული.

ის ცხოვრობდა მარტო პატარა გაქვარტლულ ქოხში. დედა და მამა ხშირად სთხოვდნენ ჩვენთან გადმოსულიყო, მაგრამ არ სთანხმდებოდა.

— არა, შეილო, ვერ მოვშორდები ამ ქოხს... სადაც ქმარ-შვილი დამხოცია, იქ უნდა მოვკვდე... რად ვეძებო სიბერის დღეს ახალი ბინა, — უპასუხებდა ხოლმე.

ნამდვილი დღესასწაული იყო ჩვენთვის, ბავშვებისათვის, როცა ბებია გვესტუმრებოდა. შორიდან დაინახავდით შავებში

ჩაძახულს, ნელა მომავალს, სიხარულის ყვირილით გავიქცეოდით შესახვედრად და შემოვებევოდით; ის ყველას მოგვეაღერებოდა, იქვე ამოალაგებდა მრავალ-რიცხოვან ჯიბეებიდან, რამე საჩუქრებს დაგვირიგებდა; ვის პურის ნაჭერი შეხვდებოდა, ვის შაქრის ნატეხი და ვის გოქის ფეხი: ბებია სამიოთხი სოფლის „ბებია-ქალი“ იყო და ხშირად იწვევდნენ ნათლობაში. ნათლობიდან ამა უკერძოთ ხომ არ გამოუშვებდნენ... ჩვენდა სასიხარულოდ.

— შენ რას შერები, პატარა რუსო... რამ შეაძულა, შეილო, მამა-შენს ოჯახა, რომ შენც გიშორებს, — თავის ქნევით მეუბნებოდა მე და მისვამდა თავზე ხელს.

ყვირაში ერთხელ მაინც მივდიოდი ბებიასთან სტუმრად და ძღვენიც მიმქონდა — ერთი პატარა დოქი ღვინო. ღამეებს ვათევდი იმასთან.

ხშირად მაგონდება ასეთი სურათი: პაწაწკინა უშუშო ღამეა ებრძვის სიბნელეს და ძლივს აშუქებს ქოხს. ჩაშქრალი ცეცხლი ბეუტავს კერასთან და ზოგჯერ გამოიქვეტს ფერფლიდან. ცივა. ზურგ-მომწვარი კრელი კატა ჩაწოლილა ნაცარში, მოგრებილა და განუწყვეტილვ ღურღუნებს. გარედ ზუზუნებს, ტირის გაშმაგებული ქარი, აყრის თოვლს კარს; ზოგჯერ საიდგანლაც შემოვარდება ქოხში და აშრიალებს ისლს სახურავში. ცეცხლს ერთი მხრით მოსჯდომია თავმოხვეული ბებია, დაუხუქავს თვალები და ართავს შავ მატყლს: მარდად ბზიალებს თითის ტარი და რალაცაებს ხატავს ნაცარში. მეორე მხრით ვზივარ მე. ძლივს გავათავე ხაქაპურის ვეებერთელა ნაჭერი და ველოდები, როდის ჩამავარებს ბებია თავის რბილ ლოგინში.

— ანანიასაგან არაფერი მიგიღიათ, შეილო? — უცებ მეკითხება ბებია და ისევ თვალდახუჭული განავარძობს თავის საქმეს.

— წერილი მივიღეთ... თუ გინდა წავიკითხავ — აგერ მაქვს ჯიბეში.

— წამიკითხე, შეილო, წამიკითხე, — მაჩქარებს ბებია და გამოფხიზლებული იქით სდებს თითისტარს.

კითხვის დროს აქნედა თავს და ამბობდა:

— ჰმ... ჰმ... ჰმ... შეილო, შეილო... ძაღლებმა დაგიკამა ბებია შენი!

წერილს ბუღბუღლისადმი მიმართულ სიტყვებით ვითავებ—თუმცა ამ წერილში არ სწერია, მაგრამ თვითონ ვუმატებ: ძალიან მომწონს ეს მიმართვა და ზეპირადაც ვიცი.

აქ ბებიას ეცვლება ხმა. ჩავარდნილ თვალებიდან მოგორავენ ცრემლები და წვეთებად ეკიდებიან დანაოქებულ სახეზე.

— შეილო, რა გაკვირება გადგია, რომ გადაკარგულხარ და გენატრება შენი ქვეყანა... არ შეგეძლო შენი საყოფი მკაფი სამშობლო მიწაზე მოგეყვანა?... ვინ იცის, გშია, გწყურია, ავად ხარ... ვინაა შენი პატრონი! — ტირილით ამბობდა ბებია.

— მერე რა უქირს იქ, ბებია... ნასწავლი კაცია, წვალელებაში ხომ არ ცხოვრობს? — ვიმეორებ მე მამის სიტყვებს, რომ რითიმე ვანუგეშო.

— შენს ოჯახში მომუშავებული ცივი მკაფი გერჩიოს სხვა ქვეყანაში, სხვის სანაგვეზე, თეთრი პურის ქამას... სადაც დაბადებულხარ და გიხილავს უფლის გაჩენილი სინათლე, იქ იზრუნე, იქ ჩაღვარე ოფლი... იქ ნახე ბედიც და უბედურებაც... აბა რა... შენც ხომ გადაგრია მამა შენმა... შენც გადაგვარებისაკენ იყურები.

— მამა ამბობს, როცა სოფლის სკოლაში სწავლას ვათავებ, ქალაქის სკოლაში შეგიყვანო.

— ჰო, და ამას ვტირი მეც.

— კი, ბებია, მარა აგერ პახუმ-მწერალი ნასწავლიცაა და თავის ოჯახშიც ცხოვრობს, არც გარუსებულა... ეგება მეც...

— ნასწავლი! ვის არგია შერე მაგის სწავლა? — ტინა ბებია: — მაგისთანა გინდ სახლში ყოფილა და გინდ ტყეში... ღმერთი არ სწამს და კაცი არ ებრალებო... მიწა დავაყარე იმის სწავლას... იმას იმიტომ უსწაველია, რომ მუქთად იცხოვროს... არა, შვილო, არა — არ შეგშურდეს იმის ცხოვრება. . . . . შეშაკისა... შენი ოფლით ნამუშევეარი სჯობია...

პახუმ-მწერალის შესახებ მარტო ბებია არ ფიქრობდა ასე: ყველას ეჯავრებოდა ის, მაგრამ მაინც ყველანი პატივს სცემდნენ და პახუმ-ბატონს ეძახდნენ.

— ძალიან ნასწავლია იგი დაღუპული — ცხრა წელიწადი იყო მწერლად ბოქაულთანო.

— კაი ნასწავლია, — კაი დაგემართოს, მაგრამ ტყავი კი გაგვაძრო იმ ოჯახ-დაქცეულმა... ნეტავი ნაკლები სწავლა ჰქონდეს მიღებული, — მაშინ უფრო თავმდაბალი და მეტი სინიდისის პატრონი იქნებო.

— ფუ მაგის კაცობას! მეხი რად არ გასკდა იმ ოჯახში, სადაც მაგი დაიბადა და გაიზარდა... დასალუპავს „ბინჯაკია“ თუ რაცხა ამოგდებო, იმაზე ორმოცი ჯიბე კი აკერია გორჯოლო მანათების ჩასაკიდებლადო.

— კაი მალალი ოდა კი გამოკიმა პახუმ-მწერალმა, და სხვა რაღა გინდა. იმისი ცოლი სულ აბრეშუმში ეშრაშუნება, გიტარას აპანტურებს და ალილინებს...

როდის იქნება უწიოს ჩვენმა ცოდვამ და დაქციოს მაგის ოჯახიო. იი რა შესმოდა სოფელში და მიკვირდა, რად შესძულებიათ ყველას ნასწავლი კაცი მეთქი.

— ასე ყოფილა: თუ კაცმა ისწავლა, სადაც უნდა გადაიკარგოს და ბულბული აგზავნოს თავის სამშობლოში. თუ ისწავლა და სამშობლოში დარჩა, ყველას უნდა შესძულდეს, — ასეთი დასკვნა გამოვიყვანე.

მართალი რომ მოგახსენოთ, მიუხედავად ბებიის რძალის გებისა, ერთი მხრით კი შევნატროდი მწერლის ცხოვრებას: ხშირად ვხედავდი, რამდენი ძღვენი მისდიოდა იმას!

მამასახლისი ხომ საშიშარი კაცი იყო, მაგრამ იმას როდი მისდიოდა იმდენი: იშვიათად მეტყუოდა ხოლმე მარო—მამას წუხელ ძღვენი მოართევსო.

— მარო, მამა შენი არაა ნასწავლი?—ვკითხე ერთხელ.

— კითხვა კი იცის... კარგი ნასწავლი რომ იყოს, მაშინ სულ სხვაფერ იქნებოდა ჩვენი საქმე.

თუ რას ნიშნავდი ეგ „სხვაფერ“, მე, რა თქმა უნდა, ჩემებურად გავიგე.

— ნეტავი ანანიასთან ვიყო, — ვფიქრობდი: — იგი ხომ კარგი ნასწავლია!..

.....ისიც უნდა მოგახსენოთ, რომ ჩემი მოწაფეობის დროს მამა მსაჯულად იქმნა არჩეული. ამის შემდეგ მე უფრო დიდგულად და ამაყად მექირა თავი ამხანაგებში: ცოტა საქმე ხომ არ იყო — მსაჯულის ვაფი გახლდით! როცა მამა აღიოდა სამმართველოს აივანზე, ზოგჯერ იმასაც წამოუდგებოდნენ ფეხზე და მოწიწებით აძღვედნენ სალამს. ძალიან მასიამოვნებდა მე ეს გარემოება და ამით უფრო ვიწონებდი თავს მაროსთან. გულში კი ვამბობდი:

— მარტო თავის დაკვრა და მშრალი პატივისცემა რაა?.. მამაც ხომ მოხელეა... თუ ნასწავლი არაა — კითხვა და ციფრები ხომ იცის... — რატომ „სხვაფერ“ არ უწევენ პატივისცემას?.. ერთი რამე მღირსებოდა მაინც, რომ მაროსთან დამეკვებნა!

მაგრამ „სხვაფერი“ პატივისცემა არ სჩანდა, და რაღაც სიბრალოლი მებადებოდა შეურაცყოფილ და დავიწყებულ მამისადმი. გადავწყვიტე, რომ იმის მსაჯულობა გოქების და ხაჭაპურების მხრით სრულებით უნაყოფო და უსარგებლოა.

მაგრამ ბოლოს, როგორც იყო, მოვესწარი „სხვაფერ“ პატივისცემასაც.

ერთ ზამთრის დღეს,—კვირა იყო,—სალორცხის მხარის ვუგებელი ბელურებს. უცებ ვილაცამ შემოჰყო თავი შიგ და „გამარჯობა შენი, ბიძიაო“,—მითხრა.

შევხედე თუ არა—ვიცანი: ამ წითელ-წვერა კაცს ხშირად ვხედავდი სამმართველოში—მულამ ვილაცას ეჩუბებოდა, აგინებდა; ხან ყვიროდა, ხან ტიროდა.

— მამა შენი შინაა, ბიძია?

— დიად, შინ გახლავს,—ვუპასუხე და კარგად შევხედე, რა უჭირავს ხელში-მეთქი.

— აბა, ჩემო ბიძია, აგი მიაართვი... უთხარი—ლობის შესახებ რომ აქვს საჩივარი, იმან გაგიბედა—თქვა.

ამ სიტყვებით მომცა რაღაც პატარა ბოხჩა, გაძვრა და წავიდა.

კრიმინკულით გავიქეცი და ვახარე დედას. უმცროსმა დამ მორთო ნაადრევი ტირილი—მე დიდი ნაქერი მომეციო. მამა საღლაც წასულიყო. გამიჯავრდა დედა, როგორ გაბედე აღებაო, მაგრამ მაინც გახსნა. შიგ იყო საში ტარანა (იგიც აყროლებული), წყვილი წინდები და წყვილიც ხის ქოშები—აღბად მსაჯულის მეუღლისათვის!

როცა მოვიდა მამა და გაიგო, კინალამ სახლიდან გამოგვრეკა ყველანი.

— იმ 'საწყალს' შეილები ეხოცება სიმშლით.. შკადი ვერ უჭმევია, პერანგი ვერ ჩაუცმევია... რათ მინდა მე იმის ტარანაი... ოქრო რომ დამიყაროს—მაშინაც არ წავიწყმენდ სულსო,—დაიწყო ყვირილი.

ისევ შეაკვრევინა დედას „ძღვენი“ და მეორე დღეს წაილო სამმართველოში... პატრონის გადასაცემად. ეს იყო და ეს. მეტი არავითარი „სხვაფერი“ პატრვისცემა არ მინახავს.

— მაშ ვინ უნდა გამოვიდე მე?—კვლავ ვეკითხები ჩემ თავს.

— კოჩა მამულიე, შენ უნდა ისწავლო და სასარგებლო და სახელოვანი კაცი გამოხვიდე,—მაგონდება მაშის სიტყვები. ვნახოთ!

— ისწავლე, ჩემო თიკრიკავ, ისწავლე... მაგრამ, გახსოვდეს—როცა გაიზრდები, გებრალეზოდეს ხალხი და გიყვარდეს იგი... ვაი შენს დღეს, ზოგი რომაა, იმისთანა ქვეყნის მკამელიც თუ გამოხვედი შენც!—ხშირად მეუბნებოდა ასე სოფლის სამმართველოს მოხუცებული იასაული ტარიელი და მისვამდა თავზე ხელს.

— რა გავუკეთო მერე ხალხს?—ვეკითხებოდი მე.

— რა გავუკეთო და მიეხმარე მძიმე ცხოვრებაში, შეეწიე...

— როცა მეცოდინება, თხოვნას და არძას ყველას უფულოდ დავუწერ.

— დასწყევლოს, ბაბუავ, ღმერთმა თხოვნაც და არძაც .. შენ სხვაფერ თუ მიეხმარები, თვარა მაგი არაფერი დიდი სიკეთეა... მაგით რომ რამე სახეიროს გაკეთება შეძლებულიყო, ამდენ ხანს ქვეყანა გაბედნიერებული იქნებოდა. მთელ ჩემ სიცოცხლეში ქალაქებს ვატრევე ამ ქეჩხოთი, მაგრამ ამით გაკეთებული სიკეთე და სიმართლე ჯერ არ მინახავს,—ჯავრობდა ტარიელი და ურახუნებდა ბარათების დასატარებელ ქეჩხოს, რომელიც მოუშორებლად ეკიდა მხარზე, მოუშორებელ გახუნებულ ნაბდის ქვეშ.

— კარგად მოვეხმარები, უნდა დავსთანხმებოდი, თუმაცა კი არ მესმოდა, თუ რაში უნდა გამოხატულიყო ჩემი დახმარება.

ტარიელი ახალი მეგობარი იყო ჩემი და კარგი განწყობილებაც მქონდა მასთან. მალალი, თეთრ-წვერა, მეტად გამხდარი, კუზიანი, მუდამ წარბ-შეხრილი და მოღრუბლული ასეთი იყო იგი; პირველი შეხედვით ცუდ შთაბეჭდილებას სტოვებდა, მაგრამ როცა კარგად დაუკვირდებოდი, უსათუოდ აზრი შეგეცვლებოდათ: ცოცხალი თვალები მოწმობდნენ იმის სასარგებლოდ.

ზაფხულში, როცა დავებრუნდებოდი მწყემსობას სუფსის ქალებში და განვაახლებდი შეწყვეტილ მეგობრობას ოკ-

როპირ მენაფესთან და ფარნაოზ მეწისქვილესთან, ბევრს ეუამბობდი ამათ ტარიელზე.

— კაი შენს ცხვირს მოუვა—კაი მეგობარი შენ გაგიჩენია,—დამცინოდა ოქროპირი:—ტატილა-ალოღებულის *) მეტი კაცი ვერ ნახე?... იი თვალები რომ აქვს იმას დაკარხლული, ტყუილად როდი აქვს: ეძებს—ვის შევეუქამო დღეს სადილი, სად გავათიო ღამეო... კაი მეგობარი გყოლია; კაი!

მართლაც რომ ალოღებულა იყო ტარიელი: როდი შეეძლო ერთ ალაგას დადგომა—მუდამ მოგზაურობაში უნდა ყოფილიყო. როგორც ახლა ვფიქრობ, იგი იმიტომ კი არ მოგზაურობდა, რომ სამსახურში იყო, პირიქით, იმიტომ მსახურობდა, რომ მოგზაურობის მიზეზი ეშოვა. სახლი არ გააჩნდა და კარი. სადაც დაუღამდებოდა—იქვე გაუთენდებოდა; ზაფხულში თურმე ხშირად ათევდა ყანებში: ავიდოდა სასიმიინდებზე, შეძვრებოდა შიგ და დილაში ეძინა. ამიტომაც დასცინოდნენ სოფლელები:

— ტატილა და მისი ნაბადი გამთენებელი ღამისაო.

ხშირად გამოივილიდა ხოლმე ჩვენსას და ღამესაც ათევდა.

— რა იცი, ტარიელ, ახალი?—ეკითხებოდა მამა.

— რა უნდა ვიცოდე, ბიძიავ?... ჩემს სიცოცხლეში სასიკეთო და სასიხარულო არაფერი არ მინახავს ქვეყანაზე... ვათრევე აქეთ-იქით ამ გაკირვებულ სულს,—აღარ ვაძლევ მოსვენებას ბებერ ძელებს, მაგრამ ვერ ვნახე და ვერა.

ბოლოს მაინც დაიწყებდა რამეზე ლაპარაკს. აბა მუღო მივი მოგზაურობა ხომ გამოუღეველ სალაპარაკო მასალას აძლევდა. დილაში რომ გაგრძელებულიყო იმის მოთბობა, მე ძილზე ფიქრიც არ მომივიდოდა.

მეორე დილას, წავიდოდა თუ არა ტარიელი, დედა წყველა-კრულვით გამოიტანდა იმის დანახურავ საბანს და აძლევდა დებს გასასუფთავებლად.

*) მოხეტიალე.

— რა სიკეთეს ეძებს ქვეყანაზე მისი საძაგელი? რები ვერ მოუშორებია — აგერ წააქცევენ, და ქვეყნის ამბავს კი ეძიება! — ჯავრობდა დედა.

— მოდი გაიცანი შენი მეგობრის სიკეთეო, — დამცინოდნენ დები.

მე კი მებრალეობდა ტარიელი, თანავეუგრძნობდი და ვიგონებდი ამა თუ იმ სურათს იმის ნაამბობიდან.

მისი ყველა ნაამბობი გამსქვალული იყო სევდით, თითქო ქვეყანა მარტო უბედურების და ცრემლების სამეფოდ გამხდარიყო, მაგრამ ამ სევდაში ადვილად შეამჩნევდით იმედის ნაპერწკალს და უკეთესი მომავლის წყურვილს. ზოგჯერ, როშელიმე სამწუხარო მოთხრობის შემდეგ, ტარიელი ჯერ დაფიქრდებოდა, თითქო იგონებდა რამეს, მერე შლიდა შეკმუხვნილ წარბებს, ფართელ ახელდა თვალებს და ამბობდა:

— ასე იყო აი, ჩემო ბატონო... მაგრამ ყოველთვის უცვლელად ხომ არ დარჩება. ჩვენ ვართ უხვირო და უძღურნი — გაავსრისა ცხოვრების უღელმა, თორემ მომავალ თაობას დააყურე შენ!

— ტატილას კი ვახშამი და ღამის გათევა უნდა, — მიტომაც აგრძელებს ამბავსო.

ასე ამბობდნენ სოფელში, მაგრამ ტარიელი მე მაინც მიყვარდა და ველოდებოდი იმის მოსვლას.

გაზაფხულზე, სკოლიდან მომავალი — ზოგჯერ შეხვდებოდი ხოლმე მწვანე გრილ ტყეში: უყვარდა ხმელი ფოთლების ბუმბულზე გაგორება გზის პირად და დასვენება.

— თუ მარტოკა ვიყავი, მივეპარებოდი და მივესალმებოდი.

— გამარჯობა შენი, ტარიელ!

— დიდი გაიზარდე, ბაბუავ... ოჰო, შენ ხარ, ჩემო თიკრიკავ?.. მოდი, დაჯექი აგერ ნაბადზე.

— საიდან მოხვალ? — ვეკითხებოდი.

— ქალაქიდან, თიკრიკავ, ქალაქიდან: ქალაქიდან და წასადები ბოქაულთან. რომ მგონებოდა შეძლებდებოდა, პურის ნატებს წამოგიღებდი, და ახლა რაღაი... ვნახავ მაინც— ეგება დარჩა რამე ქეჩხოში, — ამ სიტყვებით დაიწყებდა ძებნას და უსათუოდ იპოვნიდა, სულ რომ ერთი თხილი ყოფილიყო მაინც.

— ახლა აგი იყოფინე და მერე მე მკითხე შენი პატივის ცემა... ხომ კარგად სწავლობ, ბაბუაე?

— კი... რომ გავათავებ სკოლას, მაშინ ქალაქში უნდა წამიყვანოს.

— ოჰო, საკმეც აგია. ისწავლე, ისწავლე, ბაბუაე... აბა შენ იცი, თუ გვაჯობო ყველას. მაგრამ გახსოვდეს— არ დაიფიწყო სოფელი... მე ველარ მომესწრობი და სხვას მაინც მიეშველე.

განვლო სამმა წელმა. უკანასკნელი დღეები დავდიოდი სკოლაში: ვათავებდი სწავლას. თუმცა წინ მომელოდა ქალაქი და სულ სხვა ცხოვრება, მაგრამ მაინც მემძნელებოდა სკოლის მოშორება. ამ უკანასკნელ დღეებში უფრო ძვირფასი და საყვარელი შეიქნა ყველაფერი. მასწავლებელსაც სულ სხვა თვალთ უყურებდი. მომიტბა გული, შევფურიგდი და ბევრიც „ვაპატიე“.

ერთი რამე საშინლად მიკლავდა გულს: მარო უნდა დამეკარგა!

ვერ შევრიგებოდი იმ აზრს, რომ ყოველ დღე ველარ ვნახავ ცქრილა მაროს, რომლის სახეს, ბავშურ სიყვარულში გახვეულს, მუდამ ვატარებდი გულის სიღრმეში, ვვალერსებოდი, შევტრფოდი და შევხაროდი! ტკბილად მიცემდა პატარა გული და ამყობდა სასიხარულო საიდუმლოთი... და ახლა კი უნდა დავშორებოდი.

გული მიჩვილდებოდა. გავურბოდი მაროს: მრცხვენოდა მისი. გადავწყვიტე წერილი მიმეწერა და გამოვთხოვებოდი. დავიწყე ლექსით:

მშვიდობით, მარო, გზორდები,
 ველარ გიზილავს თვალები;
 ნეტაი შენთან გამყოფა,—
 შენ სახეს ვენაცვალები...

გავყევი ასე და მოზრდილი ლექსი გამოვაცხეე.

— კარგად განაცვალებს მაშა შენი, თუ გაიგო... ამის-
 თვის დადიხარ კლასში, რომ გოგოებს წერილი სწერო?—
 მიჯაერდებოდა მეორე დღეს დედა და წერილის ნაკუწებიც
 ხელში ეჭირა.

წერილი საწიგნეში მკონდა შენახული. ამოგლოთ დებს
 და წაეკითხათ. მერე აღარ მაძლევდნენ მოსვენებას,—სულ
 დამციროდნენ:

— როგორაა შენი მარო? კაი ლექსი გამოგიტკვამს, კაი...
 ტყუილად ვასწავლე მე იმათ კითხვა!
 .....მაშ მშვიდობით, მარო! მშვიდობით, სკოლავ!..

განრეულ გოგუაძე.

(მესამე თავის დასასრული)

უცხო ქვეყანას დიდხანს ვიყავი...

უცხო ქვეყანას დიდხანს ვიყავი, —
ცხოვრების ტალღამ იქ მომცა ბინა;
თავ-ჩაქინდრული ვიარებოდი,
ვერც გამეცინა, ვერც მომეღიხინა.

მე არ მესმოდა ენა იმათი,
ვინც ჩემს გარშემო მეგულებოდა,
და ჩემი სიტყვაც მათში ნათქვამი
უდაბნოელის სიტყვად რჩებოდა.

ველარ გაუძღვლ ტანჯვა — ვაებას,
იქ რომ გადამზდა, უცხო მხარესა,
კვალად ვეწვიე აღფრთოვანებით
ჩემი სამშობლოს არემარესა.

ეჰ, რა სიამე ვიგრძენ მე მაშინ, —
გული ატოკდა, დაიწყო მღერა;
ჩემს ყურს მოესმა მოძმეთ ბაასი,
მათი ჩონგურის საამო ჟღერა.

გადავებხვიე სამშობლოს მიწას,
დავკოცნე ვარდი, დავკოცნე ია;
ყველას შევეცინე, მიუალერსე,
ხელზე დავისვი მათა კია.

იჰ, რა კარგია იქ ყოფნა მარად,
სად გაიზარდე, ჩაგედგა ენა;
სად გაატარე დრო ბავშვობისა
და სად იწვინე იმისგან ღებნა!

დ. კლიოზაშვილი.

ელიკოს აღბამში

(სწავლ-)

ა შენც ჩემსკენ გამოფრინდი,
ჩემო პაწაფე, ჩემო კარგო!
მსურს ვერცხლის ტბა მოგახვიო,
მზის ყვავილით შემოგქარგო.

და ახლოს არ მოგაკარო
ამ ცხოვრების გესლი მწარე,
ფიანდაზად გაგიშალო
მომცინარი მზე და მთვარე,

რომ სიცოცხლის თეთრი სახე
თეთრ ყვავილად გეხატოდეს
და ცხოვრებაც შენს გარშემო
მულამ თეთრად კისკასებდეს.

დე შენს სახეს ჩემი სული
წმინდა მსხვერპლად შეეწიროს,
ოლონდ შენმა მომავალმა
ჩემი აწმყო დაიტვიროს!..

მამქრავია

საბავშვო
კინოფილმები

ბავშვთა სამეფო

საბავშვო კინოსა და მოქმედებად

მოქმედნი ბიძნი:

ვანო — მეფე,
ნიკო — ვეზირი,
ტარიელი — სარდალი,
პეტრე — სახლთუზუცესი,
ანდრა — რაზმის უფროსი,
მიხაკო — ასის თავი,
დათა — ათის თავი,
გია — ხელქვეითი I,
ლევო — " " II,

მიტო — ხელქვეითი III,
ტიტო — მოწმე,
გიორგი — ვეპილი,
თედო — დიაკვანი,
კატო — დედოფალი,
ნინო — ხეფე ქალი I,
მარო — " " II,
ვარო — " " III.

ქალბატონი ვიქტორია; კარის კაცნი, ჯარის კაცნი, მედოლენი და მეზურნენი.

მოკმედება პირველი

ბადაა. მარცხნივ დობე, შიგ რკინის კარები; მარჯვნივ მოსწახს
ასეველი ქვის კიბე, რომლის მოაჯირი ფერად მცენარით მოფენილია;
შირდაშირ, ვარდათა ბუნქებ შორის, აუზი, რომლის შუა ბაგშივის ქანდა-
კებაა. ქანდაკებას თვეში უჭირავს და შირიდან შადრევანი ამოწუნუ-
ხებს. შუადღეა.

ბამოსვლა პირველი

ვანო, ტარიელი, პეტრე, ანდრა, მიტო, გიორგი, თედო, ტი-
ტო, ნინო, მარო, ვარო. წინ წრეა შემოფლებული; შიგ აწევა
ქამრება და ზედ ადგანან: ერთზე ვანო, მეორეზე— ტარიელი,
ხოლო პეტრე და ანდრა ისე დგანან; გარედან უვლიან წრეს:
მიტო ქამრით; ხოლო გიორგი, ტიტო და თედო ხელგარეკლი
ცდილობენ ვანოს როგორმე გამოაცადონ ქამარი. თამაშია „დახ-
ტობა“.

მიტო (ქამრის ურტყამს ტარიელს). ტარიელ! ქამარზე ფეხს ნუ
აღვამ, ფეხს ნუ აღვამ.

ტარიელ. მე ხომ მიტო არა ვარ. მოდი, მოდი...

მიტო. აქ ვარ... (გაუტყვალაშუნებს ქამრის კანკებში). აი, თუ აქ
არა ვარ?!

პეტრე (წრესთან მიახლოებულად ტიტოს, რომელიც ეხარება ვანოს,
რომ ქამარი გამოაცადოს, ფეხს მოუქნევს, რომ გასწვას). ახლო
ყოფილიყავი, მე გაჩვენებდი, როგორც უნდა ვანოზე მო-
პარეა?!

მიტო (გაუტყვალაშუნებს პეტრეს). აქ სადა ჰყოფ შიგ ფეხსა?

ტარიელი. ანდრო! შენ ვანოს, ვანოს მიხედე...

ტიტო. ერთი უყურეთ, ვანოს პირი როგორ დაუღია?!.

გიორგი (ვანოს). ბიჭო, ბუზი არ ჩავიძვრეს პირში...

ვანო. კარგია, პო...

ქვემოთაშენი
სამეფო

მიტო (ამ დროს ჭამას კამოაჯღას ფანოს). აი, თუ პირველად გიპოვებ?
გაქვს? აბა ახლა მოეფარე ტარიელს, თორემ კანკები აგე-
წვება.

ვანო. კარგი, ჰო, ტრაბახა...

ტარიელი. აქეთ, აქეთ მოდიტ ჩემკენ. ერთის მაგიერ ორი
კანკი მაქვს... აქ მეც ვეყოფი. თქვენ თვალყური აღევ-
ნეთ, რომ გასკრათ ვინმე. ლახტსკი ვერაფერს გაიტანს...

მიტო (ფანოს). თუ კი ბიჭი ხარ, ტარიელს რას ეფარები? ვა-
მოდი რალა...

ვანო. შე არავისაც არ ვეფარები...

ანდრა (მიტოს გასწრის). აი, ხომ გაგქერი?.. რა ტყუილად შე-
გრჩა ვგ ლახტი?

მიტო. აბა, როდისა?!

ტარიელი. აი, შე ხომ გაგქერი...

მიტო. უი... (აკანჭურებს ფეხს) ეგრე შეიძლება?!..

ანდრა. ეგ იმიტომ, რომ იცრუე; აბა, დაიფიცე, თუ არ გაგქე-
რი.

მიტო (ფეხ-აკანჭურებით). ეჰ, მომშორდი!!..

პეტრე. ახლა თქვენ ჩადექით...

ვარო. თქვენ რა თამაშობთ, ჩვენ კი არ გვინდა?..

პეტრე. მერე, ვინ გიშლით?

გამოსვლა მთორა

ივინივე, კოლა, კატო, მახვო, დათა, გაა, ლეო.

კოლა. მართალია! (შოადგებთან კარებს). განა ქალებს კი არ უნ-
დათ თამაში?..

ვიორგი (მივა კარებთან და გაუღებს გახარებულად). კოლა!.. კო-
ლა, ბიჭო, გუშინ და დღეს უქმეა; შენ კი საღ დაიკარ-
გე, რომ აღარ მოხვედი?

კოლა. კადეტები ამ უქმეებში ვალდებულნი არიან.
გიორგი. მართლა, გუშინ ხელმწიფის უქმე იყო.

კოლა. ჰო, და მე თუმცა გუშინ აქ არ ვიყავი, მაგრამ...

გია (დაცხებით). ჩვენთან იყავი გულით...

კოლა. გულით და სულით... თქვენ აქ ლახტობანას თამაშობ-
ლით, მე კი გამოქვიშული საყდარში ვიდევქი...

გიორგი. და ლოცულობდი! კარგი, კარგი.

კოლა. ღმერთს ვებგვწებოდი: კარგა შემასრულებინე...

გია. ნაპლეჩობა?!

ზოგიერთნი. რა, რა?!

კატო. მართლა, იცი, ნინო, კოლამ...

კოლა. კატო, აბა სადაურია? მე არ მითქვამს, შენ კი...

გიორგი. დააკადეთ...

კოლა (უბიძან ამოადებს რეჟულს და ანაშნებს). აი, მე სათამაშოდ
პიესა...

გიორგი. პიესა?! ვისია?

კოლა. (ამჟღად გაიფლ-გამოიფლის) ჩემი!..

გიორგი. ბიჭო, შენი? აბა, მაჩვენე...

გია. კადეტი და პიესა?

პეტრე. მერე რა არის საკვირველი? რუსეთში პროეტები სამ-
ხედრო პირები არ იყვნენ?

ვანო. „დემონი“ ლერმონტოვისა არ არის?..

ტიტო. ყოჩაღ, ვანო, ყოჩაღ! ხედავ, როგორა სკოდნია?!

გიორგი. განა ჩვენ კი არა გვყავს...

კოლა. შეგშურდათ? გგონიათ მე დავწერე?

უველანი. მაშ?!

კატო. მაგან ერთი ზღაპარი...

კოლა. კატო!..

კატო. ჰო, კარგი, კარგი...

კოლა. ამას წინად წავიკითხე ერთი ზღაპარი...

კატო. აი, მაგას კი სტყუი... ყოველთვის მე ვუკითხავ ხოლ-
მე...

კოლა. პო, მართლა... მაგან მიამბო და მე...

გია. პიესათ მოაგვარე! სთქვი და გაათავე, რაღა.

კოლა. მოვაგვარე კი არა, გადავაკეთე...

გიორგი. სახელი?

კოლა. სახელი?!. აი, ეგ კი გამიძნელდა!.. იცი, გიორგი!..

გიორგი. ჯერ ვითამაშოთ; შემდეგ სახელი დავარქვათ.

კოლა. პო, აი, ერთი კვირა უქმეცა გვაქვს.

გიორგი. შენ თუ იკისრებ... მე მაგისი არა ვიცი-რა.

კოლა. ჩვენ კორპუსშიაც მოგვიწყვია საბავშვო პიესები. მაგრამ სახლი?..

გიორგი. სახლს მამა დაგვითმობს...

კოლა. დანარჩენი აღვილია. (ტაშს შემოჰკრავს და ცაღფებსზე შემოტრიალდება, ხოლო ნახევარზე გაჩერდება). მაგრამ...

ყველანი. რა, რა!

კოლა (შუბლზე თათის მადებათ). მეფედ, მეფედ ვინ...

ვანო. მე!

პეტრე. მე!

ანდრა. მე!

გიორგი. ბიქოს, ბევრია მსურველი?!

კოლა. მაგრამ... (შამართავს ამათ, ვანც სთქვა „მე“) კოტა რო ჩერჩეტია?

გიორგი. არა, უნდა ამოვირჩიოთ.

კოლა. იცი რა?! რიდგანაც მეფობა ჩვენში ბევრსა სურს, მოდი და წილი უყაროთ.

ნინო. საცა რიგია, მეფეს უნდა ირჩევდნენ; მაგრამ რა ვაწყობა: კენკი უყაროთ.

გიორგი. აი, ქალაღი! (უბაღან იღებს ქაღალდს). რამდენი ვართ?

პეტრე (მარტო ვაყებსა თვლას). ცამეტნი ვართ...

ნინო. ქალები?..

გიორგი. ქალებიც, ქალებიც.

ვანო (სთვლას). ჩვიდმეტი...

მიტო. ყოჩაღ, ვანო! გამოიცილო.

კოლა. ერთზე დააწერე „მეფე“, და ვისაც ერგება, იგი ირჩევს...
 ბა მეფედ. დაახვიეთ; ასე, ქუდში ჩავყაროთ; აბა, ამოი-
 დეთ.

გია. ერთი უყურეთ ვანოს, ხელი უკანკალებს; სერიო არ იქ-
 ნება—მაგას ერგოს?

ანდრა. მერე, ეგ სულელია!..

ვანო (დამუქრებათ). მერგოს...

კოლა. ვისაც ერგება მეფობა, იგი ირჩევს ვეზირს, სარდალს...

კატო. დედოფალსა?

ნინო. დედოფალს თვით ქალები უნდა ირჩევდნენ...

კოლა. არა, ვეგეც მეფის უფლებაა...

ვანო (კითხულობს). „მეფე“! მე ვარ მეფე...

კოლა. ახლა ამოირჩიე ვეზირი.

გიორგი. ეგ ხომ თვითმპყრობელობაა!..

გია. რას იზამ: ბედმა არგუნა.

ვანო. მე, მეფე თქვენი, ვირჩევ ვეზირად კოლას...

გია (კოლას). მეფე შეჩერდა. არიქა, შეეშველე, ვეზირო!

გიორგი. ეს ცხოვრებაშიაც ბევრჯელ ყოფილა... ვეზირი
 უკარნახებდა.

პეტრე. ეი, რას ჩააცვიდით?! ვანომ ჯერ რა იცის—რასა სწერს
 კოლა პიესაში?!

მიტო (გიორგის ხელს წაჰკრავს). თავს უქონავს, აი! უნდა, რომ
 ამოირჩიოს რამეში...

კოლა (წახკვდავს რეჟულში). მეფე ვე! მე მივიღებ თქვენ ბრძანე-
 ბას. მზათა ვარ ვემსახურო მეფეს და ქვეყანას...

მიტო. როლმა გაიტაცა.

გიორგი. ბიჭოს! კარგა დაიწყო?!

კოლა. დამაცალეთ, ნუ მიშლით. (წახკვდავს რეჟულში) დიდგ-
 ბულო მეფე ვე! ახლა გთხოვ ამოირჩიო: ჯარის სარდალად—
 ტარიელი; სახლთუხუცესად—პეტრე...

ვანო. ვირჩევ, ვირჩევ!

კოლა. ახლა ამოიჩჩიე დედოფლად ამ ქალებში...
ვანო (ნაკოს). ვინ ავიჩჩიო?

კოლა (ჩუმად წასწურწულეს). ნინო.

ვანო (ნაკოს, წურწულდათ). როგორ მივმართო?

გია. ვეზირი მანდ არა გყავს? გიკარნახოს.

კოლა. როგორც ვეზირი, ვასრულებ მეფის ბრძანებას: მეფე ასახელებს ქვეყნის დედოფლად ნინოს.

ვანო. ვასახელებ, ვასახელებ!

ნინო. გმადლობთ. მე დედოფლობა არ მინდა...

ვანო (ნაწყენა, კოლას). კოლა! კატო, კატო იყოს.

კოლა. მეფის სურვილი ბრძანებაა, და ყველასათვის კანონი უნდა იყოს...

გიორგი. ყოჩაღ, ყოჩაღ, კარგი ვეზირია.

მიტო. მეფე კი სულელია.

გიორგი. ბიჭოს, ლექსი გამოვიდა: „კარგი ვეზირია, მეფე სულელია!“

კოლა (საერთო საცადათ). გიორგი! მოიცა, ნუ გვიშლი...

გიორგი. უკაცრავად, ბატონო ვეზირო!

კოლა. ჩვენი მეფე დედოფლად ირჩევს კატოს...

მიტო. დედოფლად ვეზირის და?!..

ვანო. ვირჩევ, ვირჩევ... ვთხოვ...

გიორგი. მართლაც უხერხულია.

ტარცილი. მაგალითიც არა ყოფილა.

პეტრე. როგორ არა, ლუარსაბმა არ შეირთო დიდი მოურავის და?

გიორგი. აკი სამეფოც აირია.

კოლა. გიორგი, შენ რაღა დაგემართა? თუ გინდათ, თამაში ვითამაშოთ... რა დროს კრიტიკაა...

გიორგი. უკაცრავად, უკაცრავად... აბა, ბიჭებო, დაწყნარდით და ნუ უშლით. (კოლას) შენც, ნუ კი იბუტები; ჩვენცა ვხუმრობთ. აბა, ჩაიხედე რვეულში და განაგრძე.

კოლა (ჩახუჯავს, შემდეგ). დედოფლად არჩეული მარჯოს მეფე-დედოფალსა!

პეტრე. გაუმარჯოს, გაუმარჯოს!..

ყველანი (გარდა გიორგის). გაუმარჯოს!..

კოლა. მხედარ-მთავრად -- ტარიელი; რაზმის უფროსად -- ანდრა; ასისტავად -- მიხაკო; ათისტავად -- ღათა და გია. ტარიელ! შენ უნდა ასწავლო ჯარსა მეფის სიყვარული და ერთგულება; ხოლო შენ, პეტრე, როგორც სახლთ-ხუცესი, დაიფარავ მეფის სახლსა და თვალ-ყურს ადევნებ მეფის მტრებსა; უნდა ააყდინო მეფე დედოფალსა ბოროტება და უბედურება.

გიორგია. ხალხი! ხალხს ყურს ვინ უგდებს?!..

კოლა. ხალხს თვით მეფე უპატრონებს...

გიორგია. კარგია?! მერე და, ბიჭო, მე რაღა დაგიშავე? მე რაღა თანამდებობას შაძლევ?

კოლა. შენც მოქალაქე იქნები...

ვარო. მე, მე რაღას მათამაშებ?

კოლა. შენა?! შენ და ნინო სეფე-ქალები იქნებით დედოფლისა. აბა, ვანო! გვერდით კატო მოიყენე; ნინო, მარო და ვარო კატოს უკან; პეტრე! შენ -- ვაროს უკან... დოლიც ააყოლე ჩემ ზურნასა.

მიხაკო. ჩვენც დამქაშებათა?!!

კოლა. აბა! (პირათ ზურნის ხმაზე). ერთი, ორი, სამი! წიუ, წიუ, წიუ წი...
წიუ, წიუ წი...

მიხაკო. მ-მუუ ..

ღათა. მ-მუუ...

პეტრე. დუმბრა-დუმბრა, რახ-და-დუმბრა...

მომხედება მეორე

იკვივ ეზო. ღობის კარიდან ქვის კიბემდე ბილიკსავით დაფენილია წითელი მუდი; თვით კიბის საფეხურებიც საუდრის კარამდე წითლად მოფენილია; კარების თავზე ბაირადება; ღობის კარიდან საუდრის კარამდე ორ-რიკად დაკიდული სხვა-დასხვა ფარნებია.

ბამოსვლა პირველი

სახლთუხუცესის ხელქვეითი, სარდალი, რაზმის უფროსი, ასის თავი, ათისთავი: I და II.

სარდალი. (სახლთუხუცესის ხელქვეითი ასწორებენ დაფენილ მუდს. გამოხდება სარდალი. მას გამოეჭიმებათ. ხმა ისმის ჯერ დოლისა, შემდეგ — სმარსული მარშისა). მარჯენივ! პირდაპირ! (მუსიკა გაუჩნდება). შეჩერდით! ორ მწკრივად მხარ-მარჯენივ! შუბი სწორად! გასწორდით! (უხსნის) დღეს ჩვენი მეფე ჯვარს იწერს... ბატონო უფროსო! ჯარის-კაცებმა იციან — ვინ არის მათ მეფე და დედოფალი?

რაზ. უფრ. იციან, ბატონო სარდალო!

სარდ. (ჯარის-კაცთ მიმართავს). ვინ არის თქვენი მეფე და დედოფალი? მეფე და დედოფლის სახელები იციან?

ასის თავი. ვიცით, ბატონო სარდალო!

ყველანი (მას ხმაზე). ვიცით, ბატონო სარდალო!

სარდალი. მეათე ჯარის-კაცი!

ჯარ.-კ. (გამოვა წრიდან და გამოეჭიმება წინ შუბით). რას მიბძანებ, ბატონო სარდალო!

სარდ. რა ჰქვია ჩვენ მეფე მბრძანებელსა?

ჯარ.-კ. მეფეს... ვეზირი, ბატონო სარდალო!

სარდ. რას როტავ... უფროსო, გამოუძახე, ვინც იცის!

ჩაბ. უფ. მერვე ჯარის-კაცო! ვინ იღვამს დღეს სამეფო გვირგვინსა?

ჯარ.-კ. VIII (გამოვა და გამოეჭიმება). ვანო, ბატონო უფროსო!

სარდ. ვინ არის ჩვენი მბრძანებელი?

ჯარ.-კ. ვეზირი კოლა, ბატონო სარდალო!

უფროსი I. (სარდალს საიდუმლოდ წასწურწულებს, შემდეგ ჭარის-კაცს) რა ჰქვია ჩვენ მეფესა?

ჯარ.-კ. ვანო, ბატონო უფროსო!

სარდ. ჩვენ დედოფალს რაღა ჰქვია?

ჯარ.-კ. VIII. კატო, ბატონო სარდალო!

ჯარ.-კ. VIII. რასა მკრავ ხელსა?! მე რა ვქნა, რო ვერ აძლევ პასუხს.

სარდ. (უფროსი უბღეკრს ჭარის-კაცს). რა ამბავია! გაყუჩდით! ხმა... ერთგულნი ხართ მეფისა?!

უფრ. ხმა. ერთგულნი!

სარდ. თქვენ, ჯარის-კაცნო?! რატომ თქვენ...

ჩაბ. უფრ. (წამოვა; წინ გამოეჭიმება). მაგათთვის ჯერ არ გვის-წავლებია მაგაზე რა უპასუხონ...

სარდ. ვერა ხარ კარგი უფროსი!.. ჯარის-კაცნო! (ჭარის-კაცმა გაშტურებული უფურებს). როცა გეკითხებიან: „ერთგულნი ხართ მეფისა“? თქვენ უნდა უპასუხოთ: „ერთგულნი“...

ჯარ.-კ. გვესმის, ბატონო სარდალო!

სარდ. ერთგულნი ხართ მეფისა?

ჯარ.-კ. ერთგულნი, ბატონო სარდალო!

სარდ. თავს დასდებთ მეფისთვის?

ჯარ.-კ. ერთგულნი!..

სარდ. (უსიამოვნოთ მხრებს აჩქჩქვს). არა!.. როცა გეკითხებიან: „თავს დასდებთ მეფისთვის“? უნდა უპასუხოთ: „თავს დავდებთ“!

ჯარ.-კაც. გვესმის, ბატონო სარდალო!

სარდალი. თავს დასდებთ, მეფესთვის?

ჯარ.-კაც. თავს დავდებთ, ბატონო სარდალო!

სარდალი. „ბატონო სარდალო, ბატონო სარდალო!“ აქ „ბატონო სარდალო“ აღარ უნდა. შირტო პასუხია საჭირო: „თავს დავდებთ“...

ჯარ.-კაც. გვესმის, ბატონო სარდალო!

ბამოხვლა მამოჩა

ივინივე და სახლთუხუცესი

სარდალი. (სახლთუხუცესი რთ გამოჩნდება, ღოდს უკრავს; მუსიკა უნდა აყოლონ; ჯარივ საღმის მიცემას ახირებს, მაგრამ შეანერებს). გაჩუმდით! ვის აძლეფთ საღამს?... განა არ იცით, საღამი უნდა მომცეთ: მე, მეფეს და ვეზირსა...

ჯარ.-კაც. გვესმის, ბატონო სარდალო!

სახლთუხუც. მე, მე არა?!.. ბატონო სარდალო, კარგა ვერ ასწავლით...

სარდ. ეგ თქვენი საქმე არ არის. საღამი თქვენ ჯარისაგან არ გეკუთვნი.

სახლთუხუც. მე, არა?!

სარდ. არა!

სახლთუხუც. არა?!

სარდ. არა!...

სახლთუხუც. (მთებრუნდება თავის ხელქვეითებს, რომლებაც გამოეჭამებან). უნდა მაძლიონ თუ არა საღამი?!

ხელქვეით. (ერთხმად) დიახ, ბატონო ბოქაულო!

სარდ. (თავისთავის). მეღამ თავის კული მოწმად მოიყვანა!...

სახლთუხ. რა ბრძანეთ?...

სარდ. ხო, და მავათ ვაძლიონ საღამი; ჩემს საქმეში-კი ნუ ერეფით...

სახლთუხ. კარგი!... მე ამას მოვახსენებ დიდ ვეზირს (მეზობელს) რუნდება და, რა შეამჩნევს ერთ ადგილს გადაკვირდა სახლში (შეუბნებურს მითითებით) გაასწორეთ!.. (რა შეამჩნევს მომავალ ვეზირს, გამოეჭიმება) ვეზირი ბობბანდება.

ბამოსვლა მისამი

ივინავე და ვეზირი.

სარდ. თვალყური გზისკენ!... დოლი!... მუსიკა!... სალამი!... (იძრობს ხმადს და კარებთან მიეკებება ხმაღ-კაშიშელელებული) სალამი ვეზირს!...

ვეზირი (სარდლის წინ საღმით; შემდეგ საღამს მოხსნიან და ერთმანეთს ხელს ჩამოართმევენ). ჯარის კაცო!...

ჯარ.-კ. რას გვიბრძანებ, ბატონო ვეზირო!..

სახლთუხ. ნეტავი შეეშალოთ...

ვეზირი. ერთგულნი ხართ მეფისა?

ჯარ.-კ. ერთგულნი...

ვეზირი. თავს დასდებთ მეფისთვის?!

ჯარ.-კ. ვართ... (მათ შორის უფროსნი). თავს დავდებთ... (გაიშვარებენ) თავს დავდებთ ..

ვეზირი არა უშავს რა, კარგია. . მე მაინც მადლობელი ვარ.

სარდ. მზათ ვარ ვემსახურო ჩვენ მეფესა...

სახლთუხ. (მივა და გამოეჭიმება ვეზირს). ყოველივე რიგზეა დაიფაროს ღმერთმა მოლაღატეთაგან ჩვენი მეფე. .

ვეზირი. (საღამს არ აძღვეს). კეთილი, კეთილი...

სახლთუხ. მეფისთვის მე ვარ თავდადებული...

ვეზირი. კეთილი... (ამ დროს სახლთუხუცესი ხელს გაუშვან ჩამოსართმევად, ამასე წყრამით). რატომ არ იცი, ბატონო სახლთუხუცესო, რომ ვეზირი თქვენ ხელს არ ჩამოგარ-

თმევთ?!.. ნუ გავიწყდება მოვალეობა—შენი ბოძა!

სახლთუბ. (ბრაზით გადახედავს ტარიელს). უ... უ... უკაცრავალ...

ვეზირი. ბ. სარდალო! ხომ გახსოვთ ნიშანი მეფის მობრძენებისა?..

სარდ. მახსოვს, ბ. ვეზირო!...

ვეზირი. (სასლთუბუცესს). სახლთუბუცესო!... დალატი არა მოხდეს რა! მოღალატეთ... მეფის ორგულთა თვალყური აღდგენ! სანამ რასმეს მოახდენენ, მაცნობე!...

სახლთუბ. მესმის, ბ. ვეზირო!

ათის-თ. (უკვლანი იმავე მდგომარეობაში არიან, ამის გამო მიმართავს ასის-თავს წურჩულად). ჩვენ ვილა ეშმაკებისათვისა ვართ ასე გამოკიმილნი?...

ათის-თ. I. იქნება ბოქაულისათვისა?

ათის-თ. II. შენ ხუმრობ; მე-კი გავშეშდი.

ათის-თ. I. და მიხედვე ჯარის-კაცსა...

სარდ. თავისუფლად!...

ათის-თ. II. შეხედე ჩვენ სარდალს? როგორ გაფხვერილია, თითქო მართალი სარდალიაო...

ასის-თ. (ამ დროს სარდალი და I უფროსი რაღაცას წურჩულაბუნ) მერე, რა ცუდი ბიჭია?...

ათის-თ. I. არა, სახელი-კი აქვს ტარიელისა...

ათის-თ. II. სახელი, თორემ ვერ წააქცევს მიხაკოსა...

ასის-თ. ვისა, მე?...

ათის-თ. I. ჰო, შენ! ისე დაგახეთქოს...

ასის-თ. ვისა, მე?!..

ათის-თ. II. ჰო, შენ! თუ ბიჭი ხარ—დაეკიდები...

ათის-თ. I. თავი გაანებო: ე მანდ კისერი არ მოატეხინოთ.

ასის-თ. ვისა, მე?!...

ათის-თ. II. ჰო, ჰო, შენ! თუ ბიჭი ხარ, თუ ბიჭი ხარ—დაეკიდები.

ასის-თ. ვერა?!

ათის-თ. I. აბა, გაბედე.

ასის-თ. II. ჰო, აბა, გაბედე.

ათის-თ. აი, თუ არ გავბედავ... (საჭადაოდ დამკვლავებს და მიმართავს). ტარიელ ..

სარდ. (წერომის კალთით). რაო?!.. ვინ მიბედავს მე სახელით...

ასის-თ. (ენის დაბმით). მე...მე... ბატონო სარდალო! (გამოეჭიმება მკვლავებ-დაკარწახებული). სარდ...

სარდ. რაო, შენ გავიწყდება, რომ მე ვარ სარდალი?!

ასის-თ. (I და II ათის-თ. თავშეკავებული სიცილი წასკდებათ). მე, ბატონო სარდალო... მე...

სარდ. ჰო, მე სარდალი... შერე?!..

ასის-თ. მე... მე... არაფერი?!

გამოსვლა მითხა

ივანე და გიორგი.

სარდ. (რა შენაშნავს გიორგის). თავთავის აღგილას! გასწორდით! სალამი!

გიორგი. ო-ო, გამარჯობა ტარიელს.

სარდ. (იძრობს ხმადს). სა-ლა-მი!

გიორგი. სალა-მი!.. (ხელს გაუშვებს ჩამოსართმევად). სალამი, სალამი ბატონ სარდალს... ეე, დანებე თავი მაგებებს: მე არ მინდა.

სარდ. (მიმართავს ჯარის-კაცთა). დღეგრძელობდეს ბატონი გიორგი.

ჯარ.-კ. ხმა. დღეგრძელობდე!..

გიორ. (გაკვირვებული). რა დაგემართათ... მე ხომ...

სარდ. (ხმადს ჩააკებს) შუბი გვერდით, გასწორდით!

გიორ. ბიჭო, რა დაგემართა? ხელი მომეცი...

- სარდ.** ჯერ სამსახური... აი, ახლა კი გამარჯობა?!
- გიორ.** ბიჭო და, სარდლობამ ესე მალე გამოგცვალა? არა, მე რაში მინდა შენი სამხედრო სალაში?
- სარდ.** მერე შენ სამოქალაქო ვეზირი არა ხარ?
- გიორ.** არა, უკაცრავად, მე თავისუფალი მოქალაქე და ვეჭილი ვახლავარ. აი, შენ რომ გამოგადგებენ და შარს მოგდებენ, მე დაგვირდები.
- სარდ.** ვეჭილი? მერე სასამართლოცა გაქვთ?..
- გიორ.** თვით მეფე გაასამართლებს...
- სარდ.** ეანო?!..
- გიორ.** ნუ გავიწყდება, მეფეა...
- სარდ.** (გასწორდება) ჰო, მეფე...
- გიორ.** მოსამართლენიც ხომ მეფის სახელით ასამართლებენ...

გამოსვლა მხუთი

აგინავე და სხლთუხუცესი

- სახლთუხ.** (ხელქე. I, რა შემთხვა, მიუბრუნდება სხლთუხუცესს). აი, იმ მოქალაქეს გიორგის სამხედრო სალაში მისცა.
- სახლთუხ.** ოჰო, ეგ კარგია, ყოჩაღ!.. ამას მოვახსენებ... (ხმა-მადლავე). აქეთ ეკლესია.
- სახლთუხ.** (ხელქევე.) დიახ, ბატონო სახლთუხუცესო!
- სახლთუხ.** შედი, დამიძახე დიაკვანს.
- გიორგ.** პეტრე!.. აა, უკაცრავად... ბატონო სახლთუხუცესო!
- სახლთუხ.** ჩვენი მეფისა და... აბა, რას სჩადით, საით მოდიხართ: ეს ხომ მეფის ფიანდაზია?..
- გიორ.** (დაახელება; შემდეგ ფიანდაზზე გაეფიქრეს). უკაცრავად...
- სახლთუხ.** „უკაცრავად“... იქით, იქით! ამაზე სიარული აკრძალულია...

გამოსვლა მიქვსა

ივინავე და დიაკვანა.

გიორ. უკაცრავად...

სახლთუხ. „უკაცრავად“?!. შენ, დიაკვანო, ხომ იცი, მეფე და დედოფალი რო შოახლოვდებიან, ზარები უნდა დარგო!

დიაკვ. ეგ მე არ შემეხება.

სახლთუხ. როგორ თუ არ შეგეხება!

დიაკვ. მაგისათვის მოზარეა.

სახლთუხ. უთხარ—დარგოს!

დიაკვ. ჩვენ ჩვენი საეკლესიო წესი გვაქვს და შობრძანებელი-
ცა გვყავს.სახლთუხ. (დიაკვანი გადის). მე შენ გაჩვენებ! აბა, არ დარე-
კილა?!..

გამოსვლა ვეზირი

ივინავე, ვეზირა, მეფე, დედოფალი, ამაღა.

სახლთუხ. ხელქვ. I. ბატონო სახლთუხუცესო! ნიშანია მეფის
შობრძანებისა.

სარდ. გასწორდით! საღამო! დოლი! მუსიკა!... ვაშა!...

ჯარ.-კაც.-ხმა. ვაშა!...

ვეზირი (სახლთუხუცესს). ზარის რეკვა!...

სახლთუხ. ბატონო ვეზირო, მე უთხარი... მაგრამ...

მეფე. ჰო, ზარი... ეს ლალატია...

ვეზირი. დიხატ... ამ ეკლესიის ბატონი ცოტა არ იყვეს ჯიუ-
ტია, და საჭიროა...

მეფე. შენ, იცი...

ვეზირი (სახლთუხუცესს). გასწი, დიაკვანი დაიჭირე! ზარ-კაც-ხმა
დარეკე.

სახლთუხ. მესმის, მბრძანებელო!

გიორ. (ისმის ზარას რეკა, გლოვის რეკასავით. ქუდს იხდას). მი-
ცვალებულია?...
მეფე (ქუდს იხდას). მიცვალებული?!...

ვეზირი (წასმურწულეებს მეფეს). რას შერები: ქუდი დაიხურე...
(სახლთუხუც. ხელქვე.) გასწი! ზარი შეაჩერონ!...

სარდ. (მეფე რა შესედავს). მეფე-დედოფალს გაუმარჯოს!

მეფე (თავს უქნევს). გაუმარჯოს, გაუმარჯოს...

ჯარ.-კაც.-ხმა. გაუმარჯოს!... (შედას კვლესიასკენა). გაუმარ-
ჯოს!

მეფე. გაუმარჯოს, გაუმარჯოს...

ჯარ.-კაც. ხმა ვაშა!..

მოქმედება მისამე

(სცენა: დარბაზი სვეტიანო; ვეან კედელი შუშაბანდიანო, სა-
დანაც მოსწანს ბაღი შადრევანით; სვეტსა და სვეტ-შუა ტა-
ტრევანი; ამდღებულზე ორა სეარძელი; ამით შუა ვარაუაინა
შეკიდა: მარცხნივ და მარჯვნივ ჩაშწკრავებულა სკამება).

გამოსვლა პირველი

სახლთუხუცესი და მისი ხელქვეითნი.

სახლთუხ. შენ აქ დადექი, შენ-კი, აი, აქა! თვალყური აღევ-
ნეთ: არაეინ შემოგეპაროთ. ხომ ვაიგონეთ: შეთქმულო-
ბაა ჩვენი მეფის მტრებისა. გიორგის უყურეთ არსად

წაგივიდეთ... მეფე რო შემოვა, ხმალი უნდა დაიკავოთ. წინ დაიკავოთ. გაშინჯეთ, ხმალი შიგ ჩაქანგებული არ იყოს...

სახლთუხ. (ხელქე. I). გვესმის, ბატონო სახლთუხუცესო! უკაცრავად, მაგრამა, აქ ხომ დარბაზია... აქ მხოლოდ უნდა გამოვექიმოთ...

სახლთუხ. (ხელქე. II). აგრე ბრძანა ბატონმა ვეზირმა...

ბოქაული. „ვეზირმა, ვეზირმა!“ მე ვარ თქვენი მბრძანებელი, თუ?!..

ორივე ხელქე. თქვენა, ბატონო სახლთუხუცესო!...

სახლთუხ. მაგრამ... ჰო, კარგი, კარგი... ვგრე იყოს.

ორივე ხელქე. გვესმის...

სახლთუხ. მაშ, აგრე... (რა შეამჩნევს, გიორგაზე ანიშნებს). ხომ გესმის, არსად წაგივიდეთ... (გაჟა).

გამოსვლა გიორგი

იკინივე და სარდალი.

სარდ. არა, მაშ ნინომ დედოფლის კაბის ბოლო არ დაიკავა...

გიორ. და ამისათვის უნდა დასაჯონ.

სარდ. შენც იმისი ვექილი...

გიორ. არა თუ იმისი... მგონია დღეს გავლენიან პირის ვექილადაც ვიქნებრი...

სარდ. ეგ გავლენიანი ვილა არის?

გიორ. შენა!

სარდ. როგორ, შე?

გიორ. დიახ, დიახ, შენ! შენზე არის საიდუმლო საჩივარი სახლთუხუცესისაგანა. მე ეს საიდუმლოდ გავიგე.

სარდ. მაგაზე არ შეგაწუხებ...

გიორ. როგორ, მე...

სარდ. ვერ გამიბედავენ... ვეზირი ჩემი მეგობარია...

გიორ. მართალია, მეგობრობა...

სარდ. (საუვიარის ხმა მოისმის). ეხლა კი თავს განებებ.

გამოსვლა მისამო

ივინაუე, სხლთუხუცესა, ჯარის კაცი, სუფე ქალება, ვეზირი, სარდალი, მეფე, დედოფალი, მათი მსახურები.

სახლთუხ. (მოისმის დოდის ხმა, შემდეგ მუსიკა). ნიშანია მეფის მოსვლისა, ხალხო!...

გიორ. აქ სადა ხელაგს ხალხსა?...

სახლთუხ. (ჯარის-კაცი შეუბუთით სვარძლებთან დადგებიან, შემდეგ სუფე ქალები მარჯვნივ გაჩურდებიან; შემოდან: სარდალი, ჯარის უფროსი დროშითა, შემდეგ: მეფე, დედოფალი; სუფე ქალი, ვეზირი და მსუჯარნი). მეფე-დედოფალი მობრძანდებიან! მეფე-დედოფალი!...

სახლთუხ. ხელქვ. I. მეფე-დედოფალს გაუმარჯოს!...

ვეზირი (შევა და სანქაროდ ხელს მათარებს პარზე). რა ვალრიანლებს: ქუჩა ხომ არა გგონია... (შეხბდვერს სხლთუხუც.) ვერა გყოლია კარგ...

მეფე. გაგიმარჯოთ, გაგიმარჯოთ!...

ვეზირი (ჩუმიად წასწურწულებს მეფეს). რას შერები... დისხელით... (რო დასხბებიან მეფე-დედოფალი) მეფე-დედოფალი დღეს აბედნიერებენ ხალხსა და იღვამენ მათგან კურთხეულს გვირგვინსა. (აიღებს გვირგვინს და წასწურწულებს). ადექი—დაგადგო გვირგვინი. სკიპტრას თვით მეფე აიღებს ხელში, რათა ძალა და სამართალი ეკიროს ხალხის სადღეგრძელოდა... (მიმართე) მიმართე ხალხსა. ხომ გახსოვს, რაც ვითხარი...

მეფე. (ხურწუდით) მერე აქ სად არის ხალხი?

ვეზირი. ჩენი მეფე გულნატკენია... ხალხი: მოქალაქენი,
 გლებნი არა სჩანდნენ გუშინ ქუჩებში...

მეფე. მართალია, ძალიანა მწყინს...

სახლთუხ. მე... ბატონო ვეზირო, მე არ ვაუშვი... სულ
 კინწის კვრით გავრეკე.

ვეზირი. შერე, რათა!...

მეფე (ჩუმაღ ვეზირს). დამავიწყდა—რა უნდა მეთქვა... მაგრამ,
 ჰო, კარგი, კარგი...

ვეზირი. (ჩურჩუღათ) კარგია, მე გიკარნახებ... შენ გაიმეორე...

მეფე. მე, თქვენი მეფე...

ვეზირი (ჩუმაღ უკარნახებს)! მე მადგია გვირგვინი; ხელში მიჭი-
 რავს სკიპტრა...

მეფე (ამუთრებს). მე მადგია გვირგვინი; ხელში მიჭირავს სკი-
 პტრა.

ვეზირი. ვითა სასწორი სიმართლისა, საბედნიეროდ და სა-
 სიკეთოდ ხალხისა...

მეფე. ვითა სასწორი სიმართლისა, საუბედუროდ ხალხი...

ვეზირი. საბედნიეროდ და სასიკეთოდ ხალხისა...

მეფე. საბედნიეროდ, საბედნიეროდ ხალხისა!

ვეზირი. გავარჩევ მართალსა და ბოროტსა...

მეფე. გავარჩევ მართალსა და ბოროტსა...

ვეზირი. ავამალღებ მართალსა, დავსჯი ბოროტსა...

მეფე. ავამალღებ მართალსა, დავსჯი ბოროტსა...

ვეზირი. დავასაჩუქრებ ჩემ სამეფოისთვის კეთილსა... ცეცხლს
 მივსცემ მოლალატესა...

მეფე. დავასაჩუქრებ ჩემიანსა სამეფოისათვის კეთილსა... ცეცხლს
 მივცემ მოლალატესა... ამისთანა მოლალატე - მოძღვარი
 ეკლესიისა, რომელმაც ზარი არ დარეკა, გადავაყენე;
 იმის ადგილს დაენიშნე ჩემი სამეფოის კეთილის მღობი...

გიორ. დიახ, დიახ, თავისიანი...

მეფე. რა? რაღაც წინააღმდეგი ხმა მომესმა! აქ ლალატია...

დედოფალი (შეშინებული). ლალატი?!... ღმერთო ჩემო...

სახლთუხ. დიახ, დიდებულო მეფეც...

სარდ. მე არა გამიგონია რა, დიდებულო მეფეც!

ვეზირი. დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ: თქვენ აქ სრულიად უშიშრად იმყოფებით; თუმცა-კი, სამწუხაროდ, ლალატი უკვე იყო... აი, ახლა მეფე შეუღდება საქმის განხილვას...

სახლთუხ. (რაცა წასწერწულებს მასა ზეღქვეათა II). ბატონო ვეზირო, აქ ერთი გლეხი ვახლავთ... მეფისაგან სამართალს ითხოვს...

ვეზირი. არ შემოუშოთ, ჩვენ მაგისათვის არა გვცალია...

დედოფალი. კოლა! კოლა! რა დაგემართა... მამას სულ მაგას ემდუროდნი: გლეხებს ყურადღებას არ აქცევსო და...

ვეზირი. გავიწყდება, რომ მე ვეზირი ვარ... (სმა-შაღღავ) დედოფალო ჩემო, ახლა ჩვენ უფრო საქირო საქმეები გვაქვს.. ჯერ გლეხებისათვის არა გვცალია...

მეფე. არა, არა გვცალია...

გიორგი. აი, მეფე სამართლიანი...

მეფე. რაო, რალაც გავიგონე...

ვეზირი (გააწყვეტივნეს). ახლავ შეუღდება მეფე და გაასამართლებს დამნაშავე სეფე ნინოსა...

მეფე. ნინოსა?!

დედოფ. ნინო დედოფლის მოადგილედ ითვლებოდა... ჩემთან თუ რაიმე დანაშაული მიუძღვის, მაგისათვის დასჯას არა ვთხოვლობ, ვითხოვ გაანთავისუფლოთ.

მეფე. დედოფალს სურს, მეც ვეთანხმები...

ვეზირი (შეანერკებს და ეწერწულება). მაგრამ სხვებისთვის სამაგალითოდ უნდა გაახმართლოთ...

მეფე. სხვებისთვის სამაგალითოდ?!.. კარგი, კარგი...

სახლთუხ. დამნაშავე ნინო...

ნინო. მე აქ ვახლავარ, ნინო... მართალია, მე არ ვისურვე დედოფლობა, იმიტომ რომ არ შემეძლო დედოფლობა...

ვეზირი. მაგრამ თქვენ არ ისურვეთ დედოფლის კაბის კუდის დაქერა, არ აიღეთ კაბის ბოლო და დაცინვითა სთქვით: „რა საჭიროა ეს ფარშევანგის კუდიო“, და მერე მოქრაც კი მოინდომეთ...

ნინო. არა თუ ეგა ვთქვი, მე დავუმატე: გლეხები ტიტვლები დადიან, აქ კი ძირს ეთრევა კაბის ბოლო. დედოფლის კაბის ბოლოდან ორ ღარიბ ქალს გამოუვა ტანსაცმელი...

ვეზირი. ეს ხომ ღალატია...

დედოფ. კოლა! აბა სადაური ღალატია? განა მამა ჩემიც არ ამბობს ხოლმე: ყველა ქალებს ერთ დროს დავაქრი ამ ბოლოებსაო... განა შენ კი არ გითქვამს: რად გინდათო?..

ვეზირი. ახლა მე აქ ვეზირი ვარ...

გიორ. გარდა ამისა, რომ მეტია, მტვერსაც აყენებს. ღმერთმა დაიფაროს, რომელიც უკან მისდევს.

ვეზირი. აქ ირღვევა წესი... ეს მეფისა და დედოფლის წინააღმდეგობაა; ეს კი—ღალატია...

გიორ. დიდებულო მეფეო! კეთილო დედოფალო! მომისმინეთ. ნინომ არ ინდობა დედოფლობა; არ ინდობა იმიტომ, რომ არ შეეძლო დედოფლობა... ნინოს რომ ენდობა, ხომ შენ ახლა არ იქნებოდი დედოფალი? და განა ამით დამნაშავეა ნინო?..

მეფე. არა, არ არის დამნაშავე...

ვეზირი. კაბის ბოლოს დაქერაზე რო უარი სთქვა და...

გიორ. კაბის ბოლო, კეთილო დედოფალო! აი, ეგ კაბის ბოლო, რომელიც გრძელია თვით კაბაზე, განა არ გიშლის სიარულს? განა შენ არ გაწუხებს მაგის მტვერი?.. და თუ გიშლით, გაწუხებთ, ნუ თუ ნინო დამნაშავეა, რომ დედოფლისათვისაც სცდილობდა?..

ვეზირი. რადგანაც მოქალაქე გიორგი თვით მოლაღატა...

მეფე. გიორგი?!

ვეზირი (ყველანა გაშტერდებან). მეფის მოლალატე!.. გიორგი...
გიორ. მე, მოლალატე...

ვეზირი. ეს აღმოაჩინეს...

სარდ. ბატონო ვეზირო!..

ვეზირი. მე ვასრულებ მეფისა და ხალხის სამსახურს, და რადგან გიორგი მეფისა და მისი სახლის მოლალატეა, ამისათვის მას აღარ ეძლევა ლაპაჩაკისა და ნინოს დაცვის ნება. (მეფეს) ახლა კი ნინოს სასჯელი გადაუწყვიტე.

მეფე (ვეზირს). რა გადაუწყვიტო?..

დედოფ. ნინო დასასჯელი არ არის...

ვეზირი. ამას ითხოვს წესიერება... უნდა გადაუწყვიტო...

მეფე (ვეზირს). რა გადაუწყვიტო?..

ვეზირი. ცივ მონასტერში წასვლა...

მეფე. ნინო, წადით მონასტერში!..

ნინო. მონასტერში?..

ვეზირი. ნინო, ვით დამნაშავეს, მეფემ გადაუწყვიტა მონასტერში ყოფნა.

მეფე. დიახ, მონასტერში...

ვეზირი. როგორც აღმოჩნდა: გიორგი წინააღმდეგია ჩვენი მეფის არჩევისა და მას შეუდგენია შეთქმულობა.

ყველანი. შეთქმულობა?!

გიორ. ეს ცილის წამებაა...

სარდ. მერე მაგას ვინ ამტკიცებს?..

ვეზირი. ამის მოწმეა...

სახლთუხ. (წინ წამოიყენებს). აი, აქ გახლავთ.

მოწმე. მე... მეც მათში ვერიე... მე დავალებული მქონდა...

ვეზირი. კმარა!.. აქ ადგილი არ არის, ყველაფერი ითქვას... გიორგის სურდა მეფის სიკვდილი... მეფის სიკვდილის მოსურნე თვით უნდა დაისაჯოს სიკვდილით...

მეფე. სიკვდილით?..

ვეზირი. სიკვდილით... უნდა ჩამოიღროს.

მეფე (ბუტბუტებს). სიკვდილით... ჩამოიღროს...

უველანი. ჩამოიღრჩოს?!..

დედოფ. (ქნურწულვება ვეზიანს). ეს როგორ შეიძლება? აღარ ვახსოვს: მამა როგორ წინაამღმდეგი იყო, როცა შეიტყობდა ვისმეს ჩამოღრჩობას?... შერე შენც არ ამბობდი: ცხოველსაც არ უნდა მოუსპოხ სიცოცხლე ადამიანმა, არა თუ თვით ადამიანს...

ვეზირი. მე აქ ვეზირი ვარ...

გიორგი. მე ლალატი არა მდებია გულში. მართალია: არჩევის დროს წინააღმდეგი ვიყავი... არ ვიყავ თანახმა მაგის მეფობაზე, მაგრამ რაკი ბედმა არგუნა, მეც დავთანხმდი. ლალატი კი არ მიფიქრია და მეფის სიკვდილიც გულში არა მდებია. ეგ მოწმე მოსყიდულია...

ნინო. ბატონო ვეზირო და მეფეო! გიორგი მართალია... მოწმე სცდება... სცდება იმაში, რომ ამ შეთქმულთა შორის გიორგი კი არ იყო, არამედ შე ვიყავი გიორგის ტანსაცმელში... ამისათვის შე ვარ დამნაშავე...

სახლთუხ. ეს მართალი არ არის... შე გაგებულნი მაქვს, რომ ნინო მეგობარია გიორგისა და ამისათვის თითონ იღებს ბრალსა.

მოწმე (თავზარდაცემული). ნინო... არა მესმის-რა... მე...

სახლთუხ. (შეაჩერებს დამუქრებით). შენ...

გიორ. (თავისთავის). არა გამეგება-რა...

ვეზირი. მესმის ეს განცხადება... ნინოს აქ ბრალი არა აქვს... ნინო მეგობრობისთვის იღებს ბრალსა...

გიორ. მართალია, მართალი... ნინო ტყუილა იღებს ბრალსა...

ვეზირი (მეფეს). გიორგი, როგორც შეთქმულთა მოთავე, უნდა დაისაჯოს სიკვდილით...

მეფე. გიორგი, როგორც შეთქმულთა მოთავე, უნდა დაისაჯოს სიკვდილით.

ვეზირი (ჩუმად). ჩამოიღრჩოს...

მეფე. ჩამოიღრჩოს...

ნინო. (დედოფალს გულა მისდის. სუფე-ქალები ეხვევიან):
გაქვივს): გიორგი ჩამოაღრჩონ?... (გაფარდება) გიორგი
ორგი უნდა ჩამოაღრჩონ... ქალბატონო ვიქტორია! გიორ-
გის ახრჩობენ...

ვეზირი. წაიყვანეთ...

სარდ. (მოწმეს) შენ!.. თუ მართალი ხარ მიყურე...

მოწმე (ვერ უყურებს). არა, არა! გიორგი მართალია... დააბ-
რუნეთ... დააბრუნეთ... მე სახლთუხუცესმა...

სახლთუხ. (მოწმეს ძაღად გაიყვანს). შენ ვადირიე... მე...

ნინოს ხმა. ქალბატონო ვიქტორია! გიორგის აღრჩობენ...

ვიქტორიას ხმა. რას ამბობ, როგორ თუ აღრჩობენ?...

ნინოს ხმა. (უვლანი გაშტერებული ერთმანეთს უყურებენ, გარდა ვეზი-
რისა). მეფემ გადაუწყვიტა, მეფემ...

ვიქტორიას ხმა. ვინ მეფემ?..

სარდ. (გადის სიჩქაროდ). ე მანდ მართლა აო ჩამოაღრჩონ...

გამოსვლა მისუთი

ივანივე, გიორგი, პეტრე, მოწმე, ტარიელი, დანარჩენნი & ვიქტორია.

მოწმე (შეშლადისვით). მე, მე... ვაიმე...

პეტრე (რა შემთქვეთ ანდრეეს გიორგის). გიორგი, გიორგი!..

ტარიელი. გიორგი, გიორგი!.. კოლა, ჩქარა ექიმი.

კოლა. რას ამბობ!..

ვანო (გაშტერებული). ჩამოაღრჩევს?... ჰა, ჩამოაღრჩევს?..

კოლა. ჩვენ ხომ ვთამაშობდით...

ვიქტორია. სად არის, მაჩვენეთ... შეილო, გიორგი!..

ვანო. ჩამოაღრჩევს?... არა, მე... მე, რა...

ვიქტორია. გიორგი, შეილო, გიორგი...

გიორგი (წამოხტება). რა იყო, მამიდა! ნუ გეშინიან... ჩვენ
ხომ ვთამაშობდით...

ვიქტორია. აბა ე რა თამაშობაა, მუხლები მომეკვეთა...

- ტარიელი.** ვთამაშობდით, მამიდა, ვთამაშობდით... ერყინეშვილი
გინჯლიძე
- ვიქტორია.** მერე ვინ მოიგონა ამისთანა თამაში?..
- ვანო.** მე არა... აი ამის ბრალია...
- გიორგი.** კოლამა, მამიდა, კოლამა...
- გია.** „ამის ბრალია“! მერე შენ მეფე არ იყავი? შენ რა დოსა ულაპავდი...
- ვანო.** კარგია, ჰო...
- ტიტო.** აი, სულ სახლთუხუცესის ბრალია... მოწმე, რაღა იქნა?
- გია.** ის კი სირცხვილით გაიპარა...
- ვიქტორია.** არა, ეგ რა მოსაგონია?..
- გიორგი.** თამაშობაა, მამიდა, თამაშობა... ნამღვილი ბავშვთა სამეფოა.
- კოლა.** გიორგი, მართლა... აი, ნამღვილი სახელი: „ბავშვთა სამეფო“...
- ტარიელი** (სარდალსავეთ). გასწორდით! მამიდას სალამი!..
- გიორ.** (გუგუანა გასწორდებათ). ბიჭო! მეფე, მეფე დაგავიწყდა?...
- გია.** ვანო, უკაცრავად, მეფევ! რა პირი დაგიღია სიასავით?..
- ვანო.** კარგია, ჰო...
- ტარიელი.** გასწორდით! შუბი წინ! სალამი მამიდა ვიქტორიას! დოლი, ზურნა!...
- ყველანი.** პირით წიუ... მუ... დუმბრა-დუმბრა-რახდა-დუმბრა...

თოვლის ფიფქი ვარსკვლავა

აშავებულ ღრუბელს წვეთი მოსწყდა, სიცივისა და ქარისაგან თოვლის ფიფქად გადაიქცა და ქვესკნელისაკენ დაეშვა.

— შეილო, სად მიხვალ? — მიაძახა ღრუბელმა, — ნუ მიხვალ იქ, ქვესკნელში. იქ კარგს ვერას ნახავ: ქუჩყი, ტალახი, სიბნელე. აქ კი... აბა შეხედე ცას.

მართლაც და შავი ღრუბლის იქით ცა საუცხოვოდ მოეგავა ცივ ქარს. გულდია ცის პირის უზადო ნათელში მთელი ქვეყნიერების გულის პასუხს ამოიკითხავდით.

მზე მოკრიალეებულ მიდამოს ამაყად ჭ სიამოვნებით გაპყურებდა და მოცინარი სახით მოსცურავდა. ღრუბელს მოწყვეტილი ფიფქი რომ დაინახა, მზემ მას სხივი ესროლა და სიცილით შიაძახა:

— ვარსკვლავას შეხედეთ, სად გარბის ეს გიჟმაგი, სად გარბის.

ამ დროს ცივმა ქარბუქმა დაჰჭროლა. ვარსკვლავებმა ცხლავ აპხედა ღრუბელს და მზეს. ერთი გაულიმა და მისცა თავი ქარბუქს.

ქარმა ვარსკვლავა ააქან-ჩააქანა, ხან დაატრიალა, ხან დააარწო, თითქოს აკვანში წვესო. მას არ ეშინოდა არც ქარბუქისა, არც სიბნელისა, არც დედამიწის ქუჩუისა და ტალახისა. მილულა ვარსკვლავებ თვალეზი, დაენდო ქარ-ბუქს, აპყვა მას და დაიწყო ოცნება.

—მახსოვს, სიზმარივით მახსოვს დედამიწაზე ყოფნა. იქ თბილოდა. იქაც ასე მაქანავებდნენ ტალღები, როდესაც წყლის წვეთი ვიყავი... მაგრამ იქ თბილოდა. მახსოვს... კიდევ მახსოვს ბუნდად, სიზმარივით მახსოვს, ვარსკვლავებს ვეტრფოდით ხოლმე ღამ-ღამე. ისინიც გვეღელერსებოდნენ. ხშირად იმათ სახეს ვხატავდით ზღვის პირზე. ხალხსაც უყვარდა ვარსკვლავები.

ახლა მეც ვარსკვლავის სახით მივდივარ ქვეით... მივდივარ... მიმაქვს ციური მშვენიერება, მიმაქვს სპეტაკი სითეთრე. იქ სიყვარული იციან, იქ შემიყვარებენ.

შავი ღრუბელი დადუმდა, ჩაფიქრდა, უარესად ჩაშვებნელდა.

ფიფქი მხიარულად დაეშვა ძირს და...

დაეცა ერთ სახლის წინ აღუბლის ტოტზე.

— თევდორე, ერთი დიდი ქვაბი რომა გაქვს, მათხოვე, ამალამ ღორი უნდა მოეხარშო.

— ხვალინდელი შობის მადღმა, შაქარას მივეცი, თორემ როგორმე დაგიჭერდი.

ამ დროს იქვე ახლო ღორმა საშინელი ჭყვირილი დაიწყო. იჭყვირა, იჭყვირა დიდხანს, უფრო და უფრო უმატებდა ჭყვირილს, ვიდრე კაცი არ მიუახლოვდა მას. მერე უცებ დამშვიდდა, დაჩუმდა, თითქოს რაღაც საწადელს მიაღწიაო. იქვე თოვლი კი წითლად შეიღებო.

თოვლის ფიფქი ტოტზე შეინძრა.

— რა კეთილნი არიან, რა მოსიყვარულენი, — ფიფქი.

— ბიკო, ვანო, წადი ერთი ჩვენებიანთა, ქვაბი გვათხოვე, ღორი უნდა მოვხარშო-თქო. გაიქე, გაიქე ჩქარა. აბა მალე, და ხომ იცი, ხვალ ბევრ ჩიჩიას გაქმევ.

ბიკი გაიქცა. ამის მთქმელმა კი ღორს კრა დაუწყო.

აქ კი შეფიქრიანდა თოვლის ფიფქი; ერთხანტელმა დაურბინა ტანში, რადგანაც მიხვდა, თუ რა მოხდა მის თვალწინ.

— გამარჯობა, ივანე, ღორსა ჰკლავ? მაგ ღორის სუკები მე შერგება. — ივანემ მალლა აიხედა, თან ღორს ხელს არ აშორებდა.

— რათაო, შენ რათ გერგება?

— რათა და რაც ამ ზაფხულს მაგან პური შემიქამა, ერთ ზამთარს გამომკვებავდა.

— აბა წადი ახლა შენ — ღორსა ჰკითხე. ბოსტანი სულ ერთიანად გამოიხრა.

ასე შეპყვნენ გლეხები ერთმანეთს და კაი ჩხუბი მოუვიდოდათ, შემთხვევით მაშასახლისს რომ არ გამოეარნა გზად და თედო თან არ წაეყვანა.

ვერ გავგო თოვლის ფიფქს, თუ რას ნიშნავდა ყველა ეს. სად არის ის სიყვარული, ის ბედნიერება, რომლის ნახვასაც მოელოდა ის დედამიწაზე. ვარსკვლავას ცოტა ექვიც კი შეუვიდა, იქნება დედამიწაზე არა ვარ, ადამიანთა შორის. აღარ ესმოდა მას ვარსკვლავების მშვენიერებაზე ლაპარაკი, როგორც ზღვის ნაპირს და მის პირზე ნავით მოსეირნე ადამიანებისაგან ესმოდა ხოლმე. მის ვარსკვლავისებურ სახის მოყვანილობას და სპეტაკ სითეთრესაც არცინ ყურადღებას არ აქცევდა.

ამ დროს მოისმა ზარის წკარუნი. ივანე წელში გაიმართა და სასოებით პირჯვარი გადაიწერა.

— ღმერთო, შენ შეგვეწიე, ხვალინდელიო შობა დილის მადლო, კეთილი დღე გავვითენე, — წაიტუტუნა სასოებით იქვე სახლის კარიდან ეზოში გამოსულმა მართამ.

ზარის ხმა კი ტალღა-ტალღა სცილდებოდა ლიბანის მიდიოდა, ერთი ტალღა მეორეს მისდევდა, სივრცეში იშლებოდა, ედებოდა სოფელს, ედებოდა მინდორს, ტყეს, მთას... და შორს საცაღა იღეოდა.

ცოტა ხანს შემდეგ მას მოჰყვა რაღაც უცნაური შემზარავი ხმა, თითქოს არც კაცის ხმა იყო, არც ნადირისა, არც ტირილი იყო, არც ღმუილი.

— უიი!— დაიწყო ისევ იმ უბედურ დღეზე გაჩენილმა, დაიწყო, — სთქვა მართამ, რომელიც სახლის გვერდზე ალუბლის ქვეშ ჩინჩხვარს აგროვებდა, და წელში გაიმართა.

— სადამდის უნდა იღმუელოს ვგრე? ღმერთო, შენ დაიფარე ყოველი ქრისტიანი მაგ უბედურებისაგან, ღმერთო!

თოვლის ფიფქი საშინლად შეკრთა ამ სიტყვების გაგონებაზე. ალუბლის ტოტიც ოდნავ შეიჩხრა. ვარსკვლავი სმენად გადაიქცა.

— ეჰ, ერთი შენც დაიწყებ მოთქმას, — შეუტია ცოლის ივანემ, რომელმაც ღორის ჯიგაჩი აკრიფა და სახლისკენ გასწია.

— მარტო მაგას ხომ არ მოსვლია ეგ უბედურება, ქვეყნის ხალხი გაწყვიტა ამ საოხრო ომმა, და ეგ რაღა გახდა, რომ თავს იკლავს. ჩვენი სოფლის ბიჭები შენა გგონია ბევრნი დაბრუნდებიან ცოცხალნი?

— უი, ღმერთო, ღმერთო! — ჩაიკრა გულში მუშტი მართამ.

ღმუილი კი თან-და-თან მისუსტდა და ახლა დაოსებულ ადამიანის კვნესას-ლა ჰგავდა.

— თოვლის ფიფქს გული საშინლად აუტოკდა, აუჩუყდა. კიდევ უფრო უკვირს მას, რომ აღარ ესმის ის მშვენიერი ზღაპრები, რომელსაც უამბობდა ხოლმე მას ზღვა; უკვირს, რომ ასე შეცვლილს ხედავს ქვეყნიერებას, და გული უკვდება, ეფერება. ერთ წამს სცაღა მიწისთვის პირი მოერიდებინა და ცისთვის შეეხედნა, მაგრამ ვერ მოახერხა.

დაღამდა. სოფელმა მიიძინა. კენესა მისწყდა, მინდორი, მიწყნარდა ტყე და ველი, თეთრ სუღარაში გახვეული. ვარსკვლავამ მწარე ფიქრებს მისცა თავი. საშინელ მარტოობას გრძნობდა, სულის ობლობას, უთვისტომობას.

შობა დილა მოახლოვდა. მინდორი, ტყე, მთა და ველი კვლავ სიჩუმეს მისცემოდნენ. მთვარის შუქმა შავი ღრუბელი გაარღვია. მოაბნია ნათელი დედამიწას და... ისიც შედგა, გაინაბა, სმენად გადაიქცა. იღუმალებით სავსე დედამიწა და მთვარე რაღაც საიდუმლო ხმას უგდებდნენ ყურს, თითქოს საკუთარი გულისცემა უნდოდათ გაეგოთ და მისი ხმებით დამტკბარიყვნენ. თოვლის ფიფქი მიხვდა იღუმალ გრძნობას, რომელიც გათოშილ დედამიწას გარს დასტრიალებდა, მიხვდა, რომ ის, რის გაგონებაც ბუნებას სურდა, მისი გულის ძგერა, მისი მაჯის ცემა აქ დედა მიწაზე არ ისმის, და გული აუჩუყდა.

— რა საშინელება ყოფილა დედა-მიწა! მოდი, მოდი, გაზაფხულო, მოდი, გამათბე სიყვარულით, ოხშივრად მაქციე, რომ ისევ ცაში ავიდე, სივრცეს შევეუერთდე, ცოდვილ დედამიწას თავს ვეველებოდე.

მოდი, მოდი, გაზაფხულო!

გაკო ნათაძე.

მეფე მუზარბიი

ოფილა, ყოფილა მეფე მუზარბიი. ერთი ქალის შეტვი არაფერი ჰყოლია. ჰქონია დიდი კოშკი, საიდანაც მას ყოველ საღამოს უნდა გადაეკიეინებია თავის სამეფოსათვის, რომ ამით შეეშინებია დევები, რომლებიც დაეცემოდნენ ხოლმე ამ მეფის სამფლობელოს მცხოვრებთ და ხოცდნენ მათ.

თუ მუზარბიი დაიძახებდა კოშკიდან, იმ ღამეს დევები ვერ შეებდადნენ მის სამფლობელოში. ამნაირად მუზარბიი ღამით იფარავდა თავის სახელმწიფოს ყვირილ-კიეინით, სადაც კი ხმა მიუწვდებოდა. დღისით დაჰქონდა თავის შვილდ-ისარი, და სადაც კი დევს მოატანდა თვალს, კლაკვივით*) თავს ჰგლეჯდა.

მუზარბიის ჰყავდა ცოლი, რომელსაც გული უცემდა ყველაზე უფროსი თორმეტთავიანი კაეა-დევისათვის. ბოლოს მუზარბიის სიკვდილმა უსწრო, რაც ძლიერ გაეხარდა მის ცოლს, რადგან კაეა-დევისადმი სიყვარული ჰქონდა, მაგრამ აქამომდე ვერაფერი მოეხერხებია. ბევრს ეცადა მუზარბიის ცოლი, მაგრამ თავის გულისწადილი ვერ დაუშალა თავის

*) მინდვრის ხახვი.

ქალს. ქალმა შეატყო დედას, რომ მას დევი უყვარდა და
უთხრა:

— ღმერთი გაგვიწყრა და მეფე გარდაგვეცვალა; აწი
რისი მაქნისია აქ ჩვენი ყოფნა, დღეს-ხვალ დევები შეგვეკამენ

უმამაკაცოდ. უკეთესია წავიდეთ მთაში და ჩვენი მოკლევადიანი
იქ გავატაროთო.

დედას ქალის აზრი სრულებით არ ექაშნიკა და უთხრა:
— მე ახლა ისედაც ხანში შესული ვარ: გინდ დევმა წა-
მილოს, გინდ სიკვდილმა, სულ ერთიაო. შენ, შვილო, რაც
გინდა—ისა ჰქენი, და მე სად ვათრიო ახლა ჩემი დაავადებუ-
ლი თავიო.

ქალმა უბასუხა:

— არ შეიძლება, არ წამოხვიდე. ამ წუთს გამოეწყვე
და წამომყევი, სადაც მე წავიდე, თორემ აქავე შენ წინ თავს
მოვიკლავო.

დედას ეოცა ქალის ასეთი ლაპარაკი. გამოეწყვენ და წა-
ვიდნენ მთაში. ხაბაკი*), რაც ვერ წაიღეს, დასტოვეს. მთაში
ერთი გამოქვაბული იპოვეს და შიგ დიბარგეს. ყველაფერი
ეს ფარულად მოიმოქმედეს: დედა და შვილი სად წავიდნენ,

არავის შეუტყვია. ჰკრეფდნენ ჰაფურიას**), აფენდნენ კლდე-
ზე, ახმობდნენ და იმით ირჩენდნენ თავს.

*) ბარგი.

**) ერთგვარი ტყბილი ბალახია. გემრიელ საკმელზე მგვრულები ამბო-
ბენ: ეს საკმელი ჰაფურიასავეთ ტყბილიაო.

გავიდა დრო და ხანი. ერთ დილას ქალი წავიდა დასაკრეფად. ამ დროს დედას ვაჟი შეეძინა, ნახევრად ოქრო და ნახევრად ვერცხლი. დედამ აიყვანა შვილი და დიდ ქვას ქვეშ ამოდვა. როგორც კი მოვიდა ქალი, მაშინვე მიხვდა, თუ რა ამბავი მოხდა მისი წასვლის შემდეგ და დედას უთხრა:

— რა არის, რო ფერი წაგსვლია? ახლაცე მითხარი, თორემ შენ წინ თავს მოვიკლავო.

— რა დამემართებოდა, შვილო? ერთი გლაზა ბავშვი დამებადა და ეგერ ქვის ქვეშ ამოვდევო.

ქალი ეცა ქვას, ასწია და გამოიყვანა ვაჟი, ნახევრად ოქრო და ნახევრად ვერცხლი. ამ ქალს სიხარულით ცა ქუდად არ მიაჩნია, დედამიწა—ქალამნადა. თქვა: „ეს რალაც ღვთის წყალობა არისო“.

ბავშვია, მაგრამ რა ბავშვი: დღევანდელს ზვლინდელი სჯობს, ზვლინდელს ზეგისა. როგორც რო მზეს, ისე მის პირისახეს თვალს ვერ გაუმართავ. სამი დღის სამი წლისასა ჰგვანდა, სიარული დაიწყო. ათი-თორმეტი დღის რო გახდა,

ნადირობა დაიწყო. აიღებს კოლოკს, ისვრის და ჩიტებს ~~სანებნს~~ ჰგლეჯს. ცოტა ხნის შემდეგ ამ ბავშმა უთხრა თავის დას:

— გამიკეთე სასროლი რამეო.

დამ მოსჭრა წყნელი და გაუკეთა უბრალო შვილდ-ისარი, მოიგლიჯა თავიდან თმა, დაგრიხა და შვილდზე გაუბა. ამის შემდეგ ბავშმა უკეთ დაიწყო ნადირობა. მიდის დილას, სალამოს ბრუნდება ნანადირევით დატვირთული და ამნაირად საკმელს არ აკლებს დასა და დედას. დედას ვაჭის სიმარჯვე დიდად არ უხარია. რაც ხანი გადიოდა, ბავში თანდათან შორს მიდიოდა სანადიროდ. სალამოობით დაყოვნება დაიწყო, მაგრამ ჯერ კაცის მოსახლობისათვის თვალი არ მოუკრავს. ერთ დილას წამოვარდა ალიონზე, უნდოდა იმ დღეს კიდევ უფრო მეტი ადგილი შემოეცლო. მიდის ბავშვი და ერთ გორაკს მიადგა. გაიხედა და დაინახა: დგას შენობები, მამა მისის კოშკი ცაში უწევს; ასეთი რამე მის დღეში არ ენახა და გაკვირვებულია: რა არის, რომ ენახეო, და ძლიერ უნდა გაიგოს, რა ამბავია, მაგრამ კაცი არაა, რო ჰკითხოს. თვითონ ჩავიდეს გორაკიდან და ნახოს, ეშინია, მისთვის რო მზე ჩასვლასაა, სახლში დროზე ვეღარ დაბრუნდება; და კვილის ასტეხავს. არა და—რა ქნას?—„ე“, სთქვა ბავშვმა: „რაც იქნეს, იქნეს, რა ამბავია, თუ არ ენახე, —არ იქნებაო“. თვალის დახამხამებაში ჩაირბინა მთა, მივიდა ერთ სახლთან, მაგრამ შიგ ვერავინა ნახა; აგრეთვე მეორეშიც. მესამეში ნახა, ზის კერიასთან ერთი დედაბერი. მოიხედა დედაბერმა და ნახა, რო კარს ვილაც სამაგალითო ვაჭი დგას, და უთხრა:

— ნანა, ვილაც ქრისტიანის შვილი ხარ, რისთვისაა რო ასე თავი მოგბულებია? აქ დევები მიდი-მოდინ და ადამიანებს სწყვეტავენო. ამ ადგილს ჩემს მეტი კაცი აღარ დარჩენილა და მეც ხვალ წამიყვანებენო. ეს ხელმწიფე მუზარბიის სასახლეა, რომელიც უმემკვიდროდ ამოვარდა. სიკვდილის შემდეგ ცოლი და ქალი კი დარჩა, მაგრამ ისინიც სადღაც გადიკარგენ, კაცმა რო არ იცის ისეო.

ბავშვმა ეხლა ყველაფერი შეიტყო, ვინ არის და ვინაა შეილია. გაეხარდა გამოუთქმელად. დედაბერს გამოჰკითხა, როდის მოვლენ დევებიო, წამოხტა და ისევ მთას გაეშურა დედასა და დასთან. გზა-გზა ცოტაოდენი წაინადირა. ვახშ-მობისას ვაჟმა ჰკითხა დედას:

— ნანაია, მითხარი, ჩვენ სიდან მოვედითო. დედამ უპასუხა:

— ჩვენ არსაიდან არ მოვსულვართო.

დას უნდა ყველაფერი უთხრას ძმას, მაგრამ დედის ეშინია. ბავშვმა დედას შეტე აღარა ჰკითხა-რა.

მეორე დღეს ალიონზე ავიარდა ბავშვი და წავიდა, სადაც გუშინ იყო. როგორც კი დაინახა დედაბერმა, წამოვიარდა და ბავშვს მიეგება. გადაეხვია, გადაკოცნა და ყველაფერი უამბო, რაც უნახავს, გაუგონია მუხარზი ხელმწიფის შესახებ. ბავშვმა როგორც კი შეიტყო, რომ მამა მისის შეილდისარი კოშკში ძევსო, იმ წამს აირბინა და ჩამოიტანა. დედაბერს უთხრა: „შენ, როდესაც დევი მოვიდეს, სადაც ზიხარ, მაქედან არ დაიძრეო“. თვითონ წავიდა და კარს ამოეფარა. ცოტა ხნის შემდეგ დევიც გამოჩნდა: მოდის და დედამიწის მოანგრევს. დევმა მოაწია კარამდის და რო უნდა დედაბერი ჩაყლაპოს, ამ დროს ბავშვმა სტყორცნა ისარი და მიწაზე თავი დაუნთხია. მოეხმარა დედაბერი და დევი მიწის დამარხეს. საბრალო დედაბერს აწი რალა უჭირს, რადგან ღმერთმა ასეთი მხსნელი მოუვლინა. ბავშვმა მამა-მისის შეილდისარი იქვე შეინახა, აიღო თვისი შეილდისარი და სახლში წავიდა. გზაში დახოცა ცოტა ნადირი და წაიღო. მეორე დღეს ისევ წავიდა ბავშვი და ალა მეორე დღეს დაუდარაჯა, რომელსაც მოელოდა დედაბრის ნალაპარაკების თანახმად. დედაბერმა დაუძახა: „მეორე დევი მოდისო“. დაუგდო ყური, გაიგონა ბავშვმა დევის ხმა: „აქეთ გამოდი, დედაბერო, და მითხარი, სად წავიდა ჩემი ძმაო“. დედაბერს ვითომც არც გაუგონია. გულ-ვახეთქილმა დევმა მოატანა კარებს და უნდა

დედაბერი ჩაყლაპოს ბავშვმა სტუორცნა ისარი და აგლიჯა. ესეც დამარბეს. ამჟამადვე მესამე დღეს მესამე დღეც მოჰკლა ამ ბავშვმა. დარჩა ყველაზე უფროსი კაჟა-დევი. ამ კაჟა-დევს თორმეტი თავი ედგა. მისი მოკვლა, როგორც ამბობდნენ, არავის არ შეეძლო. მეოთხე დღეს კიდევ მოვიდა ბავშვი და ამ მეოთხე დღეს დაუდარაჯა: „დღეს გადაწყდება ჩემი ბედისწერაო“, ამბობს ბავშვი.

იძრა მიწა, სახლი, ყველაფერი ერთად. იკითხა ბავშვმა: „ეს რა ამბავიაო?“. დედაბერმა უპასუხა: „კაჟა-დევი მოდისო“. მართლაც მოდის ეს დევი და თან მოღრიალებს:

— აქეთ გამოეთრიე, დედაბერო, და მითხარი, სად წავიდნენ ჩემი ძმები, თორემ მეტი არ იქნება შენი ყოფა.

დედაბერს ვითომც არ გაუგონია. ეს დევი მოვარდა კარებს, გააღო პირი და რომ უნდა გადაყლაპოს დედაბერი, ბავშვმა ამ დროს შეილდ-ისრით თორმეტივე თავი დააყრევინა. შეხედა ბავშვმა, ნახა, რომ თორმეტივე თავი ისევ მოზრდია. შემოურბინა, აიღო ისარი და მეორედ თორმეტივე თავი წააგლიჯა. ისევ მოეხარდა. კიდევ გადასქრა, კიდევ მოე-

ზარდა. ასე არაფერმა უშველა: რამდენს გადასკრისა მოეზრდება. ამ დროს მოფრინდა კინკრაქა, შემოჯდა კარს და დაიწყო ქყვილი: „ნაცარ-ტუტა, ნაცარ-ტუტა!“ დაფაცურდა დედაბერი, დაავლო კეცს ხელი, ამოუსვა ნაცარ-ტუტას და, როდესაც ბავშვმა დევს თავები გადასკრა, ზევიდან დააყარა. შემდეგ თავს აღარ ამოუყრია. მოეხმარენ ისევ ერთმანეთს ბავშვი და დედაბერი, დევი ლუკმა-ლუკმა დასკრეს და ისიც დამარხეს.

დედაბერმა უთხრა ბავშვს, რომ ქვეყანაზე მეტი საშიში აღარაფერი არისო. დედაბერს სიხარულით ყველაფერი გადაავიწყდა, რაც რომ შიში უნახავს. ჰკოცნის ბავშვს და თავს ევლებს. საღამოს ბავშვი დაღლილი სახლში წავიდა. როგორც კი მივიდა, იმ წამსვე დაწვა. დამ ჰკითხა:

— რა არის, დაღლილი და დასუსტებული რომ ხარო?

ბავშვმა იმ დღეს არაფერი არა სთქვა. მეორე დღეს უნდოდა ისევ გამოეცადა დედა და ჰკითხა:

— ვისი შვილი ვარ, მითხარო.—დედამ ისევ დაუმალა.

ბოლოს ბავშვმა გაუცხადა დასა და დედას, სად იყო ეს ოთხი დღე, ვინ ნახა და რა ჰქმნა. დამ ვერ მოითმინა სიხარულით და უთხრა:

შენა ხარ იმ მუხარბის შვილი, რომლის შვილდ-ისარით დევები დახოცეო. დედამ თავი იმართლა, ვითომ მით, რომ არ უნდოდა მისი შვილი დევებს შეტკვდომოდა. ბავშვმა წამოიყვანა და, დედა და გახარებული წამოვიდა თავის მამის სასახლეში. მზე რომ ჩავიდა, ავიდა კოშკის თავზე მამა-მისივით და ისეთი დაიკვირნა, რომ ვარსკვლავებმა ცანცალი დაიწყეს. ხალხმა რომ ეს გაიგონა,—გაოცდა, ეს რა ამბავიაო და სთქვეს:

— მუხარბის რა აღადგენდა, თუ არა და—ვინ უნდა მოსულიყო იმის მაგიერო?

მეორე დღეს გააგებინეს ერთმანეთს, ყველას, მთაში სცხოვრობდა თუ ბარში. მოიყარეს თავი და წავიდნენ სასა-

ხლემი, რომ შეიტყონ ვინ მოსულა. როდესაც გაიგეს, რომ მუზარბიის შვილი მოსულა და დევები ყველა დაუხოციან, სიხარულით ცას ეწიენ. მიულოცეს მუზარბიის შვილს ხელმწიფობა და გახარებულნი დაიშალნენ თავ-თავის სახლში. ამ ბავშვის დედას არ გახარებია კაჟა-დევის მოკვლა. როდესაც შეიტყო, სად იყო დამარხული კაჟა-დევი, ყოველ დილას მიდიოდა და საფლავს წყალს აპკურებდა. მესამე დილას ქვევიდან ხმა მოესმა:

— ვინ მადლიანი ხარ, წყალს რომ მასხამ: არ შეიძლება ერთი მუჭა მიწა გადამფხოკნო? ქალმა მართლაც გადამფხოკნა. ამ დროს გაიხსნა მიწა და დევი ამოვიდა. ამ ქალმა დევი ბუზად აქცია და კიღობანში ჩაქცია. ცოტა ხანი რომ გავიდა, დედამ მიუტანა შვილს ცერის სიმსხო წულეები და უთხრა:

— შენ არა გეგხარ მამაშენს: იმას აი ამისთანა წულეები ეცვაო.

შვილს ეწყინა, როგორ თუ მამა ჩემს არა ვგვეარო. ჩამოართვა წულეები—ჩაეცვამო. ჩაცმის დროს ფეხი გადანიგრია და კიდეცა მოიტეხა მარჯვენა ფეხი. დედა ეცა კიღობანს და აუშვა ბუზი. ბუზი დევად იქცა და დაეტაკა ბავშვს. შეიბნენ. რო კიღობანდნენ, აიყვანა ბავშვმა ცალ ფეხზე მდგომარე დევი და მუხლამდის მიწაში ჩასო ბიჯგივით. ხედავს დედა, რომ აგერ-აგერ ბავშვი მოერევა დევს. მივიდა და ფეხ ქვეშ ფეტვი დაუყარა შვილს. მოუბრუნდა დევი ბავშვს და დასცა, დაადგა მკერდზე ფეხი და ნაგლეჯებად აქცია. დედა და კაჟა-დევი ზევით ავიდნენ კოშკში. მოვიდა და ნახა, რომ მისი ძმა აბედივით დაწეწილი დევს. შეკრიბა ელვის სისწრაფით ძმის ნაწილები, ტომარაში ჩააწყო და გაიქცა იმ მთაზე, სადაც წინეთ იყვნენ. როდესაც მივიდა გამოქვაბულში, მშინვე ძმის ნაწილები დააწყო და სამი ღლე და ლამე გვერდში უჯდა, დასტიროდა და თვალ-ცრემლიანი ღმერთს ევედრებოდა. მესამე ღლეს შეინძრა ბავშვი და გაიღვიძა მძინარე კაცივით. ძმამ უთხრა დას:

— ახლა შე წავალ სახლში და ცოტა ხნის შემდეგ შენც გამომყვებიო.

დამ დაუჯერა. ბავშვი ფარულად მივიდა სასახლეში და დედაბერს უთხრა:

— შენ ირბინე და იძახე: მუხარბი ამდგარა, მუხარბი ამდგარა!

დედაბერმა დაუჯერა და გამოვარდა გარეთ კიყინით. დედამ და დევმა რომ გაიგეს ასეთი ძახილი, გამოცვივდნენ გარეთ. ამ დროს ბავშვი შევარდა კოშკში, გამოაბრბენინა შვილდ-ისარი, სტყორცნა კეფა-დევს და თორმეტივე თავი წააგლიჯა. მოიბრბინა დედაბერმა, ნალვერდალი დაყარა დევს თავზე. მობრუნდა ბავშვი, წვრილ-წვრილად დაჰკეპა დევი, დაანთო დიდი ცეცხლი, დასწვა და ფერფლად აქცია. ამ დროს დაც მოვიდა. იმას ძლიერ გაეხარდა, ძმა რომ გამარჯვებული ნახა. დედამ, როდესაც გაიგო, რომ დევი მოჰკლეს, ზევით კოშკში ავიდა და იქ ჩაიკეცა. შემდეგ ამ ბავშვს უთხრეს მისმა დამ და დედაბერმა:

აჭამდის სათქმელად ვერ გაგიბედეთ, თორემ მამაშენს ჰყავდა რაში, რომელიც ამა და ამ გვირაბში აბიაო. თუ იმ რაშზე შეჯდები, შემდეგ აღარაფერი გაგიჭირდებაო.

მუხარბის მემკვიდრემ მაშინვე გამოიყვანა რაში და ზედ მოაფრინდა ჩიტვით. რაში ავარდა და უნდოდა ცაზე მიესრისა მხედარი, მაგრამ ბავშვი მუცელ ქვეშ მოექცა; რაშს უნდოდა მიწაზე დაესრისა, ბავშვი გვერდზე მოექცა; მთაზე მისრესა მოუნდომა, მეორე გვერდზე მოექცა. ამნაირად რაშმა ამ ბავშვს ვერაფერი დააკლო. ბოლოს ბავშვმა თმით გამოათრია დედა-მისი, რაშის კუდს გამოაბა და დააგლეჯინა.

ჩემი არაკი გავითავებ. წუხელი იქ ვიყავი, დღეს აქ მოვედი: სამი ვაშლი, სამი ბროწეული ღმერთმა ნუ მოგიშალოთ, თქვენნი ხელით მოწეული.

იოსებ ვაფშაძე.

მფრინავი თევზი

(იგავ-არაკი)

ღვაში თევზებს სიღაც იმათ არ აქვს თულა და ანგარიში, ერთი თევზი კარეოდა, სხვანაირი, სულ სხვა ჯიში: ზურგზე რაღაც ფრთების შტეგესი მას წვეალი ფხა გამოსჩმოდა, თავს „მფრინავ თევზს“ უწოდებდა, სხვა სხელი არ ესმოდა.

არ მოსწონდა მეგობრები, მათთან ურთუნა, მათთან ცურვა; ზღვა შესძულდა, ცაში ფრენა განეზრახა, მოესურვა, შეხტებოდა, წელის ზემოდან ხუთმეტ აღლს თუ გადაფრენდა, ძალ-მიხდილი ისევ ისე წყალში ტყაპანს მოადენდა;

მაგრამ თავს არ უტყდებოდა, თვისას მაინც არ იშლიდა:

ცად იწევდა კასიფრენად, ფართხალობდა, ფრთების ქმლიდა, მსლე ბუნებას სიცოდავი ისე შკაცრად დაესაჯა, —

—ვერ ამხნევედა—ცაში ფრენის რომ არ ქქონდა ღონე, აჯა...

და დღემდისაც მათი ჯიში, ფრენის ჭინით შეპურობილია, წყალს კაურბის, მაგრამ წყალში ისევ ცეცია ძალ-მიხდილი.

სჯობს მოკლედ ვსთქვა, რას თქმაცა მსურს, ფრთა შეკვევეთ იგავ-არაკს, (ზედმეტის თქმა არ ვას გვარტებს, ხშირად შეკვეურის ჭირს, ფათურაკს): ამკვარ მფრინავს ჩვენშიც ნახეთ, თუ რას ხადის, რომ არ იცის, მიწას სტოვებს, ცისკენ იღტვის, არც ცის არის და არც მიწის.

ი. სიხარულიძე

მ რ ი ა ლ მ ა ს ი

(ინდიელთა ზღაპარი).

ქველ დროში შორეულ ინდოეთში ცხოვრობდა მეტად ლამაზი ახალგაზდა მთავერინა—ჯივა. იგი ობოლი იყო, და თუმცა მკირე-წლოვანი იყო, სულ თხუთმეტი წლისა იქნებოდა; მაგრამ უკვე ორი წელიწადია თავის სამთავროს განაგებდა. ამაღა მის წინაშე თრთოდა და მოწიწებით მუხლს იყრიდა. მისი გზა მუდამ საუცხოო ვარდებითა და თეთრი ზამბახებით იყო მოფენილი და ჰაერში გუნდრუკის საამური სუნი იდგა. ტკბილი მუსიკა და ქალთა გუნდი ცივ შადრევანთან უგალობდნენ ჯივას სადიდებელ ჰიმნს:

„შვენებათა შვენებაჲ ჯივა, როგორც მანათობელი მზე, ისე გვიშუქებ ცხოველმყოფელი სხივებით. შენს თვალებში კრთის მოციმციმე ვარსკვლავთ კრებული; შენს ბაგეთაგან აღმოსული სიტყვა სურნელებას აკმევს. ფეხთ ქვეშ გართხმულნი შემოგტკეპრით, როგორც ჰიმალაიას უღვეველ თოვლს, და მოველით ბაგეთა შენთა ღვთიურ ღიმისს, რომელიც ჩვენ გულში შლის ტურფა ყვავილებს. დიდება შენდა, ჯივა, ერთად ერთო ასულო განსვენებული შეფეთ-შეფისა!“

მაგრამ ჯივას დიდიხანია მოსწყინდა ხოტბა—დიდება. მძიმედ წამოდგა სავარძელიდან, აღმოსავლეთის ჩვეულებებისა-

მებრ იქ მყოფთ დაბლად თავი დაუკრა და ყველანი დახანძრულნი წაიქცნენ. დარჩა მარტო ჯივა მონა ქალებით. რამდენიმე წამს ჩუმად იდგა და მხოლოდ მშვენიერი თვალების ჩაფიქრებული გამომეტყველება გამოხატავდა, რომ რალაცაზე ოცნებობდა.

— ზელიმა! — დაუძახა მან მონა ქალს.

— მომხსენი ძვირფასი სამკაულები, წაიღე, — ეგენიც მომწყინდნენ. აღმასის ჯილას მაგიერ თავი ცოცხალი ყვავილებით დამიმშვენე.

მხევალმა შეასრულა ბრძანება. ჯივა წამოწვა ოქრომკედლით ნაქარგ ბალიშებით მორთულ ტახტზე, გრილად მოჩუხჩუხე შედრევანთან.

— მომწყინდა! — სთქვა მან: — მშობლები მე არ მყავს და თქვენ ჩემი მონები ხართ და ჩემი მეგობრობა არ შეგვიძლიათ. მომწყინდა და სევდამ შეიპყრო ჩემი გული... რატომ არა ვსურთ რითიმე გამამხიარულოთ?

— ჩვენ ყველაფერი ვსცადეთ, რაც-კი შეგვეძლო, მბრძანებელო! — გაუბედავად მოახსენა მხევალმა ზელიმამ. — ჩვენ გიმღერეთ ყველაფერი, რაც ვიცოდით, ვიცეკვეთ ყოველივე საცეკვაო, მაგრამ მძიმე კაეშანი მაინც არ შორდება შენ ღვთიურ სახეს. გვეგონა, თუ ეს ძვირფასი სამკაულები გავართობდნენ, მაგრამ არ ინებეთ მათი ტარება. რა შეგვიძლია ვსცადოთ კიდევ? სთქვი — და მზათ ვართ სიცოცხლეს კი შემოგწიროთ?

— მე არ მქირდება თქვენი სიკვდილი, მხოლოდ იმას გთხოვთ — რამე გასართობი მოიგონოთ.

ამ დროს ჯივას მიუახლოვდა მცორე მონა ქალი ზემფირი.

— მთავრინავ, — მოახსენა მან და თავი დაბლა დაუკრა: — აგერ ორი კვირაა, რაც შენ სატახტო ქალაქში მოიყვანეს ტყვე, განთქმული ოსტატი საიბი. რომ არ გაქცეულიყო, ბორკილები დაადევს და საპატიმროში ჩასვეს. ამ ხელოვანზე საარაკო ამბებს გადმოგვცემენ. ამბობენ, რომ ის აკეთებს

სამკაულებს, რომლის უმშვენიერესი და უძვირფასესი ქვეყნიერებაზე არა მოიპოვება რა. უბრძანე მოიყვანონ. იქნება ისეთი გვირგვინი, ყელსაბმური, სამაჯური ან გულის ქინძის-თავი ვაგიკეთოს, რომელიც გასიამოვნებს და გაგამხიარულებს და ცოტა ხნით მაინც კმუნვას მოგაშორებს. შენ ახალგაზდა ქალი ხარ, და ახალგაზდა ქალებს-კი აბა რომელს არ გვიყვარს აღმასის ელვარება?

მთავრინა ჩაფიქრდა.

— კარგი, — ბრძანა მან: — მომგვარეთ ოსტატი!

ერთი საათის შემდეგ ჯივას წინ საიბი იდგა. ის წარმოსადგეი ტანის, 20 წლის ვაჟკაცი იყო, კეთილშობილური და პატიოსანი სახის გამომეტყველებით. ხელებსა და ფეხებზე შიშვე ბორკილები ედო.

— შენა ხარ საიბი? — შეეკითხა მთავრინა.

— დიახ, ქალბატონო, — ეს ჩემი სახელია.

— საიბ, ამბობენ, რომ შენ დიდი ხელოვანი ხარ. მართალია?

საიბმა მორცხვად დახარა თავი.

— დიახ, მთავრინავ, სამშობლოში ხელობით ჩემ თავსა და დედა-ჩემსაც ლუკმა პურს ვაწოდებდი; მაგრამ მოვიდა შენი ლაშქარი, ტყვედ წამომიყვანეს, დამადეს ბორკილები — და ახლა შენს წინაშე ვდგევარ. თუ გსურს — შეგიძლია სიცოცხლე მომისპო. ჩემის ტყვეობით შეწუხებული დედა წუთი სოფელს გამოესალმა. დავრჩი მე მარტოდ. მიყვარს ადამიანი, მზად ვარ შევსწირო მას თავი, მაგრამ თვითონვე ხედავ — შეჯაქვული ვარ. რით შემიძლია ხალხს ვემსახურო! თუ გულის მეგობარი არა გყავს და ხალხისთვის უსარგებლო ხარ — ასეთი ცხოვრება რა ცხოვრებაა! ასეთ ცხოვრებას მე არც შენ ვისურვებ!

მთავრინამ წარბი შეიკრა, უნდოდა ებრძანებინა — საიბი უკან წაეყვანათ, მაგრამ თავს დასძლია და ხელით უფრო ახლო მიიწვია.

— გამიგონე, საიბ, — სთქვა მანა: — წინაპართაგან ურცხვი აღმასი, რომელთა ფასი არ ითქმის; მაგრამ ისინი დაუმუშავებულა. არ არის ჩასმული ოქროსა და ვერცხლში და სამკაულად ვერ გამომადგა. მსურს მათგან ყელსაბმურის გაკეთება, რომლის მსგავსიც არც ერთს შეფეს არ ჰქონოდა. შეგიძლია გამიკეთო?

— შემიძლია!..

— მაგრამ ყელსაბმურისთვის საჭიროა კიდევ ორი ქვა. მათ მოსაპოვებლად შენ წახვალ აღმასის მალაროებში. გაძლევ ორ წელს ვადას. თუ ორი წლის განმავლობაში იპოვნი ორ აღმასს, რომლებიც ყელსაბმურისთვის შაკლია, და მომიტან, გაჩუქებ სიცოცხლეს და თავისუფლებას. გსურს თუ არა თავისუფლება?

საიბმა მადლობით შეხედა ჯივას.

— მორჩილი ვარ, მთავრინავ, — სთქვა მან და მანდილის ყურს ეამბორა.

— მაძლევ კი სიტყვას, რომ დაბრუნდები, თუნდაც ვერ იპოვო ის ორი თვალი?

— გაძლევ!.. ჩემი სიცოცხლე ახლა მაინც შენ გეკუთვნის!

ჯივა მიუბრუნდა საიბის ორივე გვერდით მდგომ დარაჯებს:

— აპყარეთ ბორკილები!

დარაჯებმა იმ წამსვე შეასრულეს ბრძანება: არახუნდა ჩაქუნები, გაისმა რკინის ჩხარა-ჩხური და მძიმე ბორკილები მოიხსნა საიბის ხელ-ფეხთაგან. ის თავისუფალი იყო!...

— მშვიდობით, მთავრინავ, — სთქვა მან, — და გაეშურა სასახლის კარებისაკენ.

— გზა მშვიდობისა! — მიუგო მთავრინამ.

და იგრძნო სიამოვნება, რომ კარგად მოექცა საიბს და სიკეთე უყო. გაუგებარმა სიხარულმა მოიცვა ჯივას გული. ისევ გაისმა მუსიკა, ისევ მღეროდნენ მონა ქალები ჯივას

პიმნს, მაგრამ მას საიბის ხმა ესმოდა და მისი სიტყვებ-ქმედებ-
 დნენ მუსიკაზე უფრო ნაზად:

„თუ გულის მეგობარი არა გყავს და ხალხისთვის უსარ-
 გებლო ხარ, ეს რა სიცოცხლეა?“

მეგობარი ჯივას ქვეყანაზე არავინ ჰყავდა; ხალხის კეთილ-
 დღეობაზე მას ჯერ არასოდეს არ უფიქრია. რა იქნება, რომ
 ახლავე წავიდე საპატიმროებში, სადაც ბორკილებში სხედან
 საიბისთანა ტყვეები და ყველას ბედი შეეუმსუბუქო, ან და
 დავიარო ყველა ქოხები, რომლებიც აი იქ შორს-შორს მოს-
 ჩანან მთებში.

ეს აზრი მეტად საგულისხმიეროდ ეჩვენა ჯივას და
 ჰმუნვაც გაეფანტა. უცნაურმა ტყვემ გამოსთქვა აზრი, რომ-
 ლის მზგავსი ჯერ მას არ გაეგონა. ყველა მუხლმოდრეკით
 ეუბნებოდა, რომ იგი ჰკვიანი და მშვენიერია, მაგრამ არა-
 ვის უოქვამს, თუ რა უბედურია ის, ვისთვისაც ღმერთს არ
 მიუცია არც კკუა და არც სილამაზე. აღერსით და სიმდიდ-
 რით გარს ეხვევოდნენ მას და არავის უხსენებია ისინი, ვი-
 საც უსამართლოდ და უკმებად ექცეოდნენ და ვინც უკიდუ-
 რეს გაჭირებას განიცდიდა.

ღრმად ჩაფიქრდა ჯივა. მის წინაშე-კი ძველებურად ემ-
 ხობოდნენ მხვევლები, ფებ-ქვეშ უფენდნენ იასამანის და ვარ-
 დის ნაზ ფოთლებს და ოქროს საცეცხლელებით უკმევდნენ
 საამურ გუნდრუქს.

საიბი შორს გაემგზავრა.

ერთხელ აუტანელი სიცხისაგან დაქანცულ-დატანჯულმა
 გადასწყვიტა გზაში დაესვენა.

— დღეს მგონი მზეს დედამიწის გადაწვა სურს,—სთქვა
 მან.—მეტი სიარული აღარ შემიძლია.

მივიდა მდინარესთან და მის ნაპირას მწვანე ნოყიერ
 ბალახზე გაიშხლართა. ჩქარი მდინარე კენჭებს მიაგორებდა.
 ზღვის ქაფსავეით ლივლივებდა მდინარის ზედაპირი და ცხელ
 ჰაერს აგრილებდა.

მანგოს ხეების ტოტებს შუა დაფრინავდნენ ფრთებიანი, კულ-მარგალიტა ჩიტები. ფოთლები საამუროდ შრიალეზდნენ; ფუსფუსებდნენ და კრიკინებდნენ ფერად-ფერადი ქიები.

გარშემო მყუდროება და სიმშვენიერე სუფევდა. საიბს ნელ-ნელა ჩასთვლიმა. უეცრად მძიმე კენესა შემოესმა. წამოხტა, მიიხედ-მოიხედა, მაგრამ ვერაინ დაინახა. კენესა განმეორდა უფრო მკაფიოდ. საიბმა შემოუარა მანგოს უზარმაზარ ხეებს, ბამბუკის ტევრის ტოტებს ქვეშ შეამჩნია მიწაზე გაშხლართული საცოდავი მოხუცი. ის ტიტველა იყო და სხეული დასიებოდა.

საიბი შიშმა აიტანა.—შაე-ქირიანია!—წამოიძახა მან, და რომ არ გადასდებოდა ქირი, პირზე ხელი მიიფარა.

ინდოეთის ზოგიერთ ადგილებში ყოველთვის ბუდობს შავი ქირი, რომელიც ას—ორას წელში აქედან მთელს აზიასა და ევროპას მოედება ხოლმე. მოხუცი ნიდაყვზე დაეყრდნო და საიბმა დაინახა საკვირველი დიდებული სახე.

— დიახ, მე შავი ქირით შეპყრობილი ვარ, მაგრამ ნუ დაიფიწყებ, რომ მაინც შენი მოძმე ვარ, მგზავრო. განა შენკი დარწმუნებული ხარ, დღეს თუ ხვალ რომ ასეთივე სენი შენც არ შეგეყრება? მაშ ნუ ამივლი გვერდს და ტანჯვა ცოტათი მაინც შემიშსუბუქე.

— შამაო, —უპასუხა საიბმა, —მომიტვეე შენც და შენივე პირით მომიტვეოს ზეცამ, რომ გულცივობა და შეუბრალებლობა გამოვიჩინე ადამიანისადმი.

— არა, შვილო, შენ ისე მოიქეცი, როგორც ყველა სხვებმა, მაგრამ გული ზოგზე უკეთესი გქონია. შემომხედე, როგორ ვიწვი, ვიტანჯები: შემიბრალე, დაასველე აი ეს მწვარი, და თუ გამბედაობა შეგწვეს, მომბანე დასივებული სხეული!..

საიბი აკანკალდა: შავი ქირი მეტად გადამდებია. საიბს კეთილშობილი, მოწყალე სული ედგა. მოხუცი საშინლად

იტანჯებოდა! ეს ცხადად ემჩნეოდა ტკივილისაგან დასმსტყულ სახეზე.

— არავის არა აქვს უფლება მოყვასს დახმარებაზე უარი უთხრას.

ამ სიტყვებით საიბმა შეაგროვა ფოთლები, დაასველა მდინარეში და მოხუცს სხეული მოჰბანა.

ის მოიქცა, როგორც ნამდვილი გმირი ახალგაზდა. ლამაზი და სიცოცხლით სავსე საიბი შესაძლოა რამოდენიმე დღის შემდეგ, ან რამოდენიმე საათის შემდეგ გამხდარიყო ისეთივე საზარელი და საშიშარი, როგორც იყო მის ფეხებთან განრთხმული მოხუცი.

— იყავ დღეგრძელი და ბედნიერი, — სთქვა ბოლოს საბრალომ: — გაკურთხოს ზენამ, რადგანაც აუტანელი ტანჯვა შემიმსუბუქე. შენ წახვალ, და ვერასოდეს ველარ ვიბილავ შენს კეთილშობილ სახეს. ამიტომ მსურს ღირსეულად დავსაჩუქრო: ძონძებში ჩაკერებული მაქვს საუცხოო, დიდი, წმინდა აღმასი. ეს თვალი დაუფასებელია. იგი ვიპოვე კლდეში, უცხო ქვეყანაში. ასე რომ ის შეგ შეკუთვნის, მარტო შეგ. წაიღე, საიბ, გიძღვნი მადლობით და თავს ბედნიერად ვგრძნობ.

საიბი არ ეთანხმებოდა. მოხუცმა ძონძები გაარღვია.

— შე ამას მოვიტხოვ, — სთქვა მოხუცმა ბრძანებით. — და ასეც უნდა იქნეს. ახლა წადი. წინ გიძღოდეს ჩემი ლოცვა-კურთხევა.

მოხუცის დიდებული გამომეტყველებით გაკვირვებულმა საიბმა თავი დაბლად დახარა.

— მაშაო, — სთქვა მან: — ღმერთმა დაგაჯილდოვოს საჩუქრისათვის, მოგივლინოს სრული განკურნება; დღეგრძელობა და ბედნიერი ცხოვრება.

შემდეგ ამისა გამოართვა მოხუცს აღმასი, გამოეთხოვა და გაუდგა გზას.

ბევრი იარა, სანამ ექვსი თვის შემდეგ არ მიადწია იმ მალაროებს, რომლებშიაც სთხრიდნენ მიწიდან აღმასებს. იქ

განუცხადა მუშებს მათი მბრძანებელი ჯივას სურვილი და მათ რიგში და მცხუნვარე სხივებს ქვეშ დაუწყა მიწას თხრა, მეორე აღმასის მოსაძებნად.

— თუ ვიპოვე, — ოცნებობდა საიბი, — მექნება ორი აღმასი. დაბრუნდები მთავრინა ჯივასთან, გაუკეთებ ყელსამბურს და მივიღებ თავისუფლებას.

ის მუშაობდა, როგორც უკანასკნელი დასჯილი მონა: არც სვამდა, არც სჯამდა. შეუბრალებელი მზე უმოწყალოდ სწვავდა ზურგს, როდესაც მალაროდან ამოვიდოდა. მალაროებში-კი სიცივისა და სინესტისაგან კიდევაც აკანკალებდა. მაგრამ საიბი ყველაფერს ითმენდა. მას ერთი აზრი ასულდგმულებდა და იმედს ჰმატებდა:

— თუ ჯივამ აქ გამოგზავნა, მაშ მისთვის სასარგებლო ვყოფილვარ, — ფიქრობდა ის. — თუ შევასრულე მისი ნება, — მივიღებ თავისუფლებას, და თუ მივიღე თავისუფლება, სიცოცხლეს სხვებს შევსწირავ; რადგანაც თავისუფლება ნიშნავს ცხოვრების კარგად მოწყობის უნარს!..

ასეთ აზრებში იყო გართული საიბი, როცა თითებს შუა გაუელვა საუცხოო აღმასმა. გაუხარდა: ახლა ორივე აღმასი ჰქონდა. ახლა თამამად შეუძლია დაბრუნდეს ჯივასთან და მისცეს ისინი თავისუფლებისათვის.

საიბი არ უჯერებდა თვალებს. სიხარულისაგან არაფერი ახსოვდა და აღმასი საჩქაროდ ჯიბეში ჩაიდო.

— ახლა თავისუფალი ვარ!.. წაიჭურჩული მან... — შემიძლია წავიდე, საცა მინდა!

წარმოიდგინა, რომ თავის დღეში აღარ დაბრუნდებოდა საპატიმროში და ხელ-ფეხი აღარ ექმნება ბორკილებით შეკრული.

ოჰ, ღმერთო ჩემო! რისთვის არის ეს ომი; რათ ჰკლავენ ადამიანები ერთი მეორეს, მიჰყავთ ერთმანეთი ტყვედ და არტყვენ თავისუფლებას.

რისთვის არის აღმასები და ოქრო, რომელთა მოსაპოვებლად ადამიანები სტანჯავენ ერთმანეთს. რისთვის არის დიდების წყურვილი, რომელიც იმ აზრს უნერგავს ადამიანს, თითქოს ძვირფას სამკაულებში ის უფრო ღამაში და მშვენიერია, ვიდრე უსამკაულოდ.

შორს, შორს ჩემგან აღმასები და ბრილიანტები! საიბს ისინი არ უნდა. ის მიუტანს იმას, ვისაც ესაჭიროება, და მიიღებს თავისუფლებას, რომელიც ყველაფერზე ძვირფასია ქვეყანაზე. ის შეეცდება სიცოცხლე ისე მოაწყოს, რომ საყვედურიც არ ეთქმოდეს.

სამშურ ოცნებებით გატაცებული ჩამოჯდა იქვე ქვაზე და თვალებზე ხელი მიიფარა. მზე სწვავდა მას, მაგრამ ის ამას უკვე შეეჩვია და ვერც ამჩნევდა მის გარშემო ბუნების უფერულ და მკრთალ სახეს.

— შე თავისუფალი ვარ, — ჩურჩულებდა ის, — შემოდღია ყველგან წავიდე, საცა მსურს. — მოულოდნელად მის წინაშე გაჩნდა ძონძებით მოსილი დედაკაცი. გულში ჩაკრული ჰყავდა პაწაწა ბავშვი; კაბის კალთებს ჩაჰკიდებოდა ტიტველა მეორე ვაჟი. სახე მწუხარებისაგან გაწამებული ჰქონდა და ფეხზე ძლივს იდგა.

— გამიკითხე ქვრივი ქალი, — სთქვა მან: — შეიბრალე ობლები.

საიბი შეკრთა. მეტად საწყალი და ღარიბი იყო დედაკაცი.

— კარგი, მაგრამ განა ვერ მხედავ: — მეც ძონძებში ვარ? უბრალო მუშა ვარ. მზის სხივები უმოწყალოდ მწვავენ და ვიკვებები მოწყალეებით.

— მოწყალეებისთვის საზღვარი ვის დაუდვია? — უპასუხა დედაკაცმა. — თუ შენ ისეთი ღარიბი ხარ, რომ არ შეგიძლია ფულით ან პურიით დამეხმარო, მაშ ბავშვებს მიუალერსე, დაუყვავე, ჩემსავით მშვიერ-მწყურვალეებს.

საიბი ერთ წუთს ჩაფიქრდა. საბრალო ქალის დანახვაზე ყოყმანი აღარ შეიძლებოდა. ნუ თუ ის, ვინც გადასწყვიტა

ქუჩებინა ჯივასთვის დაუფასებელი აღმასი, ამ უმწესოდ დაეცა კაცს გაუკითხავად გაუშვებს და ამ წუთში არ აჩუქებს ნაპოვნ ძვირფას ქვას.

— არა, არასოდეს! — სწრაფად ჯიბეში ხელი ჩაიყო აღმასი ამოიღო და მათხოვარს გაუწოდა.

— აიღე, — უთხრა მან დედაკაცს. — ზეცა იყოს შენი მფარველი.

მათხოვარამ გამოართვა აღმასი და გაშორდა. საიბიკი დარჩა ისევ სანატრელ თავისუფლებას მოკლებული.

— არაფერია, — სთქვა მან: — თუ ბედი მწყალობს — კიდევ ვიპოვი...

გავიდა წელიწადი. მაღაროებში ახლა უფრო ძვირად ჩნდებოდა აღმასები. ბოლოსკი სულაც მოისპო. საიბი საგონებელში ჩავარდა; ნუ თუ ველარ იპოვის მეორე აღმასს; ნუ თუ ისევ მონად დარჩება საიბი. ამ აზრს ვერ ურიგდებოდა; კიდევ მეტი მუყაითობითა და მხნეობით შეუდგა მიწის თხრას და ქვიშის რეცხას. და მართლაც იპოვა მეორე აღმასი. უკანასკნელი უფრო ძვირფასი და უკეთესი გამოდგა, ვიდრე ის, რომელიც მათხოვარს მისცა.

— მაღლობა ღმერთს, — გაუხარდა საიბს: — ახლა-კი შემძლია დავბრუნდე ჯივასთან და სანატრელი ყელსამბური გაუკეთო.

იმ ფიქრმა, თუ რა საუცხოვო ყელსამბურს გაუკეთებდა, სიხარულით ალავსო იგი.

საიბი ხელოვანი იყო, და ყოველივე მშვენიერი და ლამაზი მას ასიაპოვნებდა და აღაფრთოვანებდა.

და აი გაემართა კიდევაც ჯივასკენ. სულ ორი თვე-და დარჩენოდა ჯივასგან დადებულ ვადამდის. მაშ ერთი თვის შემდეგ განთავისუფლდება და შეუძლია წავიდეს, საცა მოისურვებს.

გადალახა მთა, გაიარა ტყე და ველები; სწვავდა მრისხანე მზე, ასველებდა წვიმა და უბერავდა ქარი, მაგრამ ის

ვერაფერს ამჩნევდა. მოუთმენლად სურდა დაეხმებინა ვას სასახლის თოვლივით თეთრი კოშკები. სასახლეში ჩაბარებს თავის მზრდნებელს ალმასებს, გაუკეთებს ყელსამბურს და გაუდგება საკუთარ გზას. უეცრად თვალი საზარელ სურათს მოჰკრა. საშინელ სიციხეში გუთანზე მიჯაჭული მონა ხნავდა მიწას. კუნთები სიმეხივით დასკიპოდა და ძვლები ცხადად მოსჩანდნენ სხეულიდან. საცოდავი ცხენის მაგივრად გაებათ გუთანში. ოფლი ხვითქივით ჩამოსდიოდა სახეზე. უკან მისდევდა ბატონი და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა სცემდა სახრეს ბეჭებზე.

— გასწი, გასწი, თორემ არაფერს გაქმევ!

სისხლი ყელში მოადგა საიბს ამ სურათის დანახვაზე. შეჩერდა და სიბრაღულით შეხედა ბატონს და მონას.

— ძმაო, რატომ ექცევი ეგრე სასტიკად შენს მოძმეს?

— მონა ჩემია, და როგორც მინდა, ისე მოვექცევი, — უპასუხა ბატონმა.

— გაუშვი, გაანთავისუფლე.

— სასყიდელს ვინ მომცემს?

— მე, — უპასუხა საიბმა და ალმასი გაუწოდა. ძვირფასი თვალის დანახვაზე ბატონს თვალეები ხარბად აენთენ; დაავიწყდა მონაცა და გუთანიც, საჩქაროდ მოხსნა მონას ჯაჭვი და საიბს მოჰგვარა.

— ახლა მონა შენ გეკუთნის და როგორც გინდა — ისე მოექცე!

საიბმა მონას ხელი ჩაჰკიდა და შორს მინდორში გაიყვანა. დააყენა ჯვარედინ გზაზე და უთხრა: — თავისუფალი ხარ; წადი, საითაც გენებოს. მონა მუხლებზე დაეცა, საიბის სამოსელის კალთას ემთხვია და გაშორდნენ ერთმანეთს. საიბი თავის გზას გაუდგა და მონა-კი ცოლშვილისაკენ გაეშურა.

გავიდა ორი კვირა. საიბი მოიქანცა და როცა მიაღწია ტყეში აშენებულ ბაზბუკის ქობს, მასპინძელს ღამის გათევა სთხოვა. მოწყვეტილივით დაეცა ჩალაზე და მაშინვე მაგრად

ჩაეძინა. ჩამავალი მზის წითელი ბორბალი მძიმედ შემეხრდა ჰორიზონტისკენ. ყველაფერი ოქროსა და ვერცხლისაგან გაკეთებულს ჰგავდა. ოქროს-ღეროიან ხეებს ოქროს ფოთლები მოესხა. მდინარე თითქოს გამდნარი ვერცხლი იყო. ცის სივრცეში მოსჩანდა მზის უქვით გაბრწყინებული სადაფის ღრუბლები. საუცხოო ფრინველები დასრიალობდნენ ტოტიდან ტოტზე და გალობდნენ საღამოს ჰანგებს. მერმე მზე ჩაესვენა და შესწყდა გალობა. ღამემ ნელნელა მოიკვა არემარე.—ყველაფერს ეძინა. ეძინა ხეებს, ფრინველებს, პეპელებს და ჭიებს. ეძინა საიბსაც და მფარველი ანგელოზი მის ძილს სდარაჯობდა.

უეცრად საიბი გააღვიძა ფრთხილმა რახუნმა. მიიხედ-მოიხედა და სიბნელეში ვიღაც კაცი დაინახა.

— რა გნებაეს? — შეეკითხა უცნობს.

— გთხოვ მასპინძლობას.

ეს სიტყვა დიდად საგულისხმიეროა აღმოსავლეთში. საიბი წამოდგა და სტუმარს მიეგება.

— მობრძანდი, — უთხრა მან. — თუმცა მეც მგზავრი და სტუმარი ვარ, მაგრამ სტუმარი ღეთისაა. აი პური, წყალი, და ესეც — ჩემი ლოგინი. დანაყრდი, მოიკალ შიმშილ — წყურვილი, დაწევი და მოისვენე. მოხუცი შემოვიდა, იგემა პური და წყალი და წასასვლელად მოემზადა.

— მშვიდობით, შეილო! — სთქვა მან და მძიმედ ამოიხრდა. — დროა წავიდე. თუ შეგიძლია — დამითმე მშვიერთათვის ეს პურის ქერქი.

საიბმა მთელი პური გაუწოდა.

— სად მიდიხარ? შენ დაღლილი ხარ და ფეხებიც გიკანკალებს, როგორც ბამბუკის ღერო საღამოს ნიავისაგან. დარჩი, ცოტა დაისვენე. პატივი დასდე ჩემს ღარიბ ქონს: ღამე აქ გაათიე.

— არა, ჩემო შეილო, — მიუგო მოხუცმა. — ორი წელიწადია მალაროებში მუშაობდი და აღბად არ გავიგია, რომ

ორი წლის განმავლობაში წვიმა არ მოსულა. ყოველივე მათესი მოისპო და ინდოეთის გზები სავსეა გამხდარ, ღონე-მიხილ, ციებისაგან აკანკალებულ და შიმშილისაგან განაწამებ ხალხით. სოფლიდან სოფლამდი ხეტიალის დროს დედა განგებ სტოვებს გზაში ჩონჩხებად ქცეულ შვილებს. მამა შეკბლავის ზეცას, შიმშილისაგან გამწარებული. აზვირთებულ მდინარე განგესს ათასობით შოაქვს მკვდართა გვამები. გაუბედურებული ხალხისათვის ღვთის მოწყალების გამოსათხოვად აღთქმა დავსდრე არ დავასვენო დაქანცული სხეული, სანამ არ გაშრება მწუხარების ცრემლები და არ შეგროვდება ერთი წლის საყოფი პური და ფქვილი. მშვიდობით; ჩემო შვილო!

მოხუცი გაჩუმდა და კარებისაკენ ნაბიჯი გადასვა.

— შესდგე, წმიდაო მამავ! — შესძახა საიბმა. — საშინელების ამბავით განცვიფრებულმა, კაცთ-მოყვარული გრძნობით აღსაყვამ გაუწოდა მეორე აღმასი:

— მაგაზე ვამყარებდი იმედებს. შესაძლებელია სიკოცხლეც კი იმსხვერპლოს მაგის გაცემამ მაგრამ... წაიღე.

— შენ გადაარჩინე ათი ათასი კაცი სიკვდილს, — უპასუხა მოხუცმა და მიიმალა ღამის წყველიაღში.

საიბი ჩაფიქრდა. ახლა ის უკვე ველარ იხილავს თავისუფლებას. საუცხოო ყელსაბმური, რომელზედაც ის ოცნებობდა, აღარ გაკეთდება; ხელოვნური ნაშრომი აღარ დაამშვენებს და აღარ მოუხვეჭს სახელს დიდ ხელოვანს. თავისუფლება და სიკოცხლე აღარ ეკუთვნის მას და ისეთივე ბედი მოელის, როგორც იმ მონას, რომელიც ამ ერთი თვის წინად აღმასით გამოისყიდა. მაგრამ რა უყოთ? ასე უკარნახა სინიღისმა, და თუნდაც სიკვდილით დასაჯონ, სიხარულით მიეგებება და არ ინანებს. გზა დაიშურებს სიკოცხლეს და თავისუფლებას, როდესაც გრძნობს, რამდენი კაცი გადაარჩინა და მონასაც თავისუფლება მიანიჭა?

საიბი ისევ გაუდგა გზას. აი — სატახტო ქალაქი. აგერ ჯივას სასახლის თეთრი კოშკები, რომლებიც ინდოეთის ლურჯ ცის

ქვეშ უფრო თეთრად გამოიყურება. აი—სასახლის ბაღშიც, კრძალვით და ჩუმად შევიდა საიბი და გავხვია გუნდრუკის საამური სუნით კაქედენთილ ჰაერში. დაატკბო შადრევანთა მომხიბლავმა ჩხრიალმა და ქალთა გუნდის მწყობრმა ვალობამ. ჯივა წამოწოლილი სარეცელზე ოცნებით შეჰყურებს ყვავილებს.

— გამარჯვება, საიბ, — ეუბნება ჯივა. მან ის შორიდანვე იცნო. — მოიტანე დანაპირი ალმასები? შესძლებ თუ არა გამოიკეთო ისეთი ყელსამბური, რომლის მზგავსი არცერთ მეფეს არა აქვს?

საიბი მიუახლოვდა და დაბლა თავდაკვრით სალამი მისცა მთავრინას. მთავრინავე, — მოახსენა მან: — მე სამი საუცხოო ალმასი მქონდა, მაგრამ გზაში დაეხარჯე. ერთი მივიღე ავადმყოფ მოზუკისაგან, იმისთვის, რომ არ შეუშინდი შაეკირს და შეეუმსუბუქე სიცოცხლის უკანასკნელი წუთები. დანარჩენი ორი მიღირს ტანჯვა-მწუხარებათ, რომელთა სიმწვავეს ვერაფერს ასწერს.

მთავრინას სიხარულისაგან თვალები გაუბრწყინდა.

— სად არის, რა უყავი?

— ერთი მათგანი მივეცი უმწეო ქვრევ დედაკაცს; მეორე მივეცი მონის დასახსნელად; მესამეთი კი დავაპურე ათი ათასობით ავადმყოფნი და მშვიერნი.

— მე რაღა მომიტანე? — შეეკითხა მთავრინა. — მე ორი წელიწადი მოუთმენლად მოგელოდი და ვითვლიდი ღღებებსა და საათებს შენს მოლოდინში!

საიბი კიდევ უფრო მიუახლოვდა ჯივას და დაიჩოქა. — მე მოგიტანე, მთავრინავე, ორი უძვირფასესი ალმასი. მათზე უძვირფასესი და უმშვენიერესი ქვეყნად არა არის რა. ეს არის — ჩემი სიცოცხლე და თავისუფლება. შეგიძლია მოსპო ორივე; არც არაფერს მოგთხოვს პასუხს; მაგრამ ამასთანავე შეგიძლია მათგან საუკეთესო სამკაული გაიკეთო, — მოიხმარე ისინი

სხვის სასარგებლოდ. — ის მორჩილად მოელოდა თვეს-წელს გადაწყვეტას.

ჯივა-კი უცქერდა ალტაცებით. ის ფიქრობდა, რომ იწყება ახალი სიცოცხლე, გონივრული მოღვაწეობით აღსავსე, და ასი ათასი ადამიანი, რომელთაც იგი ამაყად ზემოდან დაჰყურებდა, სწორედ ის აღმასები არიან, რომლებზედაც იგი ამდენ ხანს ოცნებობდა და მათთვის მზათ იყო სიცოცხლეს გაეწირა. ჯივა ჩამოვიდა სარეცელიდან, მივიდა საიბთან და ხელი გაუწოდა. — წამოდი, — უთხრა მან საიბს.

— სად?

ჯივამ ხელი გაუწოდა ღარიბ ქოხებისაკენ მთებში.

— იქ საჭიროა შეგე, — სთქვა მან. — თუ ადამიანი აღმასზე უკეთესია, მას შეუძლია გააკეთოს მოყვასისათვის მეტი, ვიდრე მთელი ქვეყნის განძეულობას. მაშ დროს ნუ ვკარგავთ და მაშვრალთა დახმარებას დავეშუროთ.

ისინი გაემართნენ მთებისაკენ.

განვლო ორმა წელმა. ჯივას სასახლეში ზემო იყო. აუარებელ ხალხს მოეყარა თავი მთავრინას სასახლის ბაღებში და ელოდებოდნენ, როდის მოვლენ თვალ-მარგალიტით შემკული დინჯი სპილოებით ჯივა და საიბი. აივნების მარმარილოს მოაჯირებს გადმოსდგომოდნენ ცნობის-მოყვარე ქალები და გზაზე სურნელოვან ვარდის ფოთლებს ჰფენდნენ. აი, გამოჩნდნენ ისინიც. მოდიოდნენ ფეხით ტაძრიდან სასახლისკენ. ხალხი ალტაცებით ეგებებოდა. ფეხქვეშ ყვავილებს უფენდა. ახლა ისინი ცოლ-ქმარი იყვნენ. ნახევარი საათის წინად დიდმა რაჯამ მათი სიცოცხლე საუკუნოდ შეაკავშირა. ჯივა უბრალოდ იყო მორთული. ყელზე ეკიდა საიბის გაკეთებული ყელსაბმური, რომლის მზგავსი ქვეყანაზე არავის ჰქონდა.

— სად არის ორი აღმასი, ჩემო ქალბატონო? — მიმართა ჯივას მხევალმა ზელიმამ. — სად არის ის ორი აღმასი, რო-

მლის საძებნელად ისე შორს გაგზავნე ჩვენი ებლანდელი მკვლევარი
ტონი.

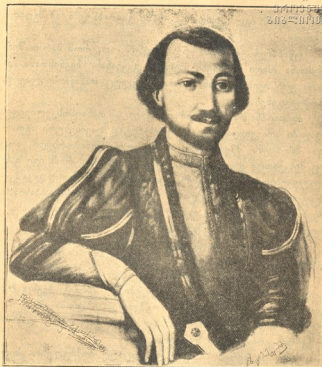
ჯივამ გაიღიმა და უჩვენა საიბისა და თავისი გული.

— აი აქ, ამ მკერდ ქვეშ ანამგერი გულია...

და სიყვარულით შეხედა თავის მეუღლეს. ბაღებში კი
ისევ გაისმოდა მუსიკის ხმა, ვალოზბა მომღერალთა გუნდი
და ისმოდა დაუსრულებელი ვაშა.

ელ. ჭიჭინაძე.

ნიკოლოზ ბარაშვილი

წრული ასი წელიწადი შესრულდა ამ წლის 22 გიორგობისთვეში ნიკოლოზ ბარაშვილის დაბადებიდან. ვინ იყო იგი, ან რა გააკეთა ჩვენი მწერლობისთვის? ვიცი, გეცოდინებათ, რომ იგი დიდი მგოსანი იყო, მაგრამ მარტო ასეთი კოდნა არა კმარა. საჭიროა ვიცოდეთ, თუ

რატომ არის იგი „დიდი“, რაში გამოიხატება ამ მგოსნის სიდიადე.

უწინარეს ყოვლისა უნდა შევნიშნოთ, რომ ბარათაშვილისთანა დიდი მგოსნები სხვებიც გვყვანან. ჩვენისთანა პატარა ერისთვის ყველანი ერთად კეკლუც თანაფარსკვლავედს წარმოადგენენ.

აღსანიშნავია, რომ ბარათაშვილს ამ თანაფარსკვლავედის რკალში არა ვხედავთ. იგი მეტის-მეტად თავისებური მგოსანია. მას ჩვენს მწერლებში არ ჰყოლია წინამორბედი, არც თუ შემკვიდრე დაუტოვებია ვინმე. ამიტომაც, რომ იგი განმარტოვებით სდგას, როგორც ცისკრის დროს ობლად გაკაშკაშებული შუქურ-ფარსკვლავი. როგორც თვითონ დაახასიათა თვისი მდგომარეობა—„ობოლი“, ისეთივე ობოლია დღესაც, როგორც „მწირი“, „შეუსაფარი“.

მაგრამ რას ნიშნავს მგოსნის ასეთი „ობლობა“, სიცოცხლეშიც და შემდეგშიაც „შეუსაფრობა“?

თქმა არ უნდა, ყველანი სიკვდილის შვილები ვართ. გვეხოცებიან მშობლები, ვობლდებით; შემდეგ ჩვენც მათ კვალს მივსდევთ. მაგრამ ბარათაშვილის ობლობა ასეთ ობლობას როდი ჰგულისხმობს. აკი თვითონაც ამბობს დასთან მიწერილ ერთს თავის წერილში:

„არ დაიჯერებ, მაიკო! სიცოცხლე მომძულეობია ამდენის მარტოობით. შენ წარმოიდგინე, მაიკო, სიმწარე იმ კაცის მდგომარეობისა, რომელსაც მამაცა ჰყავს, დედაც, დებიც, მრავალნი შონათესავენი, და მაინც ვერვის მიჰკარებია, — მაინც კიდევ ობოლია ამ საესე და ვრცელ სოფელში“.

მართლაც დიდ-ბუნებოვან ადამიანთა ცხოვრებაში ხშირია ასეთი შემთხვევა, როდესაც დედაც ჰყავთ, მამაც, ნათესაობაც, მაგრამ მაინც ობლებად გამოიყურებიან, ეს იმიტომ, რომ, როგორც რჩეულნი შვილნი, ჩვეულებრივ საზოგადოებაზე გაცილებით მაღლა სდგანან მთელი თვისი გრძობით, გონებით, — ამიტომაც, რომ მათი სიტყვებისა არა სმით-

მდგომარეობის ვითარება. ასე მოსჩანდა, თითქოს ლმობიანად და კაცსაც სრულიად ხელი აეღო ჩვენი ქვეყნის ბედ-იღბალზე, თითქოს ერთსაც და მეორესაც მოსძულებოდათ მისი არსებობა და რაც მალე დაიღუპებოდა იგი, მით უკეთესი იქნებოდა. ძნელი, მეტად ძნელი და საშინელი იყო ეს დრო!

თვითონ ნიკოლოზის მამაც, მელიტონი, ერთი ასეთი შეძლებული თავადიშვილი იყო, რომელმაც ადრევე გაანიავა მამულ-დედული და პურად მასპინძლის სახელი გაითქვა თბილისში, სადიღებისა და ზეიმების მართვით, ვიდრე წელი მოსდევდა, ვიდრე ქონებას გამოჰლევედა. აი, ასეთს უფერულ ცხოვრებაში უხდებოდა აღზრდა პატარა ტატოს, როგორც ამ დროს ეძახდნენ ნიკოლოზს. პირველად, მართლაც, სამაგალითოდ იღებს მამის ხელგაშლილობას. ესეც ლხინისა და ქეიფის მოყვარულია. ეს ასედაც უნდა მომხდარიყო. მკვირცხლი ბავშვის გარშემო მხოლოდ ღრიანცელი, თარისა და სიმღერების მეტი არა ისმოდა-რა. თვითონ ნიკოლოზიც როდი ჰმალავს ამ გარემოებას. მის წერილებში არა-ერთხელაა აღწერილი თავისუფალი ქარაგმებით, თუ სად როგორ ქეიფს ეწეოდა და სხვა. ერთი სიტყვით, თბილისში ყოფნა, აქ ტრიალი, მგონის სიტყვებით რომ ვსთქვათ, წარმოადგენდა „გონებისა და გულის სრულიად უსარგებლო და ფუჭსაფაქ“ ცხოვრებას საზოგადოდ, და მით უმეტეს—მისებრ ღვთისაგან უხვად დაჯილდოებულ, ნიჭიერ ადამიანისთვის.

ნ. ბარათაშვილი

(პაპ. ბ. უშინაშვილის ქაღალდზე. სპონსი).

ნიკ. ბარათაშვილს სრული დაღუპვა მოელოდა. რაც უნდა იყოს, მშობლებს მის აღსაზრდელად ბევრი არ უზრუნვიათ, ცხოვრების სკოლიდან კი ატაცებულ გონებისა და გულის შემრყენელ ფუქსავატობის მეტს არას შეიძენდა. თუ გადარჩა მგოსანი სრულ დაღუპვას, ეს აიხსნება მისი მკვირცხლი ბუნებით და ღვთიური ნიჭით. მას არ აკმაყოფილებდა შინაური სწავლა. რა სათქმელია! კალოუზნის სამრევლო სკოლა და რაღაც კეთილშობილთა სასწავლებელი, რომელიც შემდეგ გიმნაზიად გადაკეთდა, როგორ დააკმაყოფილებდა მგოსნის ზღვა-გონებას, მის მისწრაფებას. და აქი კიდევ მგოსანს სწყუროდა მეტი, უფრო ფართო განათლების მიღება, ფართო ასპარეზი. ეს ასპარეზი მან სამხედრო სკოლის მიღებაში დაინახა. ნუ გავკვირდებით, თუ ეს ასე მოხდა. იმ დროს სამხედრო მეცნიერება ყველაზე პატივცემული იყო. სიმაძივე ყველას აღაფრთოვანებს. ბარათაშვილსაც სწყუროდა ასეთი მამაცობა. შამილის განსაკუთრებული გმირობა რომ მხედველობაში არ მივიღოთ, საკმარისია გავიხსენოთ ნაპოლეონი. მართალია, ამ დროს ის უკვე აღარ არსებობდა, მაგრამ მისი სული ისევ ცოცხალი იყო და ზღაპრული ამბებით გადადიოდა ერთი ქვეყნიდან მეორეში. ამ სარდლის უზომო თავყინისმცემელი იყო ბარათაშვილი. აქი მის სახელს შესძენა ერთი საუკეთესო ჰიზნი „ნაპოლეონი“. მაშ რა გასაკვირვებელია, თუ იგი, აღფრთოვანებული, სამხედრო სასწავლებლის კარის შესაღებად მიიწვედა? ჩვენდა საბედნიეროდ, თუ საუბედუროდ, ბარათაშვილს ფეხი მოსტყდა ყმაწვილობაში და მის სურვილებსაც ნაადრევად ფრთა შეეკვეცა.

რაკი სამხედრო სასწავლებელში არ მოუხდა შესვლა, მგოსანმა მოისურვა უმაღლესი სწავლა-განათლება მაინც მიეღო უნივერსიტეტში. მაგრამ აქაც გაუცრუვდა იმედები. მშობლებმა, როგორც დავინახეთ, ადრევე გაანიავეს თავიანთი ქონება და ახლა ხსნას შვილისგან მოელოდნენ. ნიკოლოზიც იძულებული შეიქნა სამსახური მოეძებნა და ეს სამსა-

ხურიც, ჩვენდა სავალალოდ, უბრალო მოხელეობაში დაინა-
ხა. ერთი ადგილიდან მეორეში გადაყვანამ, უზომო შრომამ
და ჰავის გავლენამ ნახიჩევანში ყოფნის დროს მგოსანი დაა-
სუსტა და ჯერ კიდევ ქაბუკი, 29 წლისა, გარდაიცვალა
1845 წ., 9 ლვინობისთვეში. ჯერ განჯაში დაასაფლავეს,
ხოლო შემდეგ, 1893 წ., მისი ნეშტი გადმოიტანეს თბილის-
ში და დიდუბის ვალაქანში დაასაფლავეს.

ასე უიღბლოდ ჩაიარა მგოსნის სიცოცხლემ. მას ცხოვ-
რებაში არცერთი სურვილი ახდენია. ამიტომაც, რომ მის
ლექსებში მარად უკმაყოფილები კილო მოისმის, ხშირად — სა-
ყვედურის ხმაც.

„ამას უჭდას ჩემს ცხაკრებას, ემაწვალ-კაცობას?“

ეკითხება ხშირად თავის ბედს მგოსანი:

„მარჯვა, რა აქმნენ საკვარველნი ესე აღაქმანი?“

ასე შეუჩივლია ბედისთვის მგოსანს, მაგრამ არცერთ
მის შეკითხვაზე პასუხი არ მიუღია. თავჩაღუნული, ცხოვრე-
ბის ტვირთ ქვეშ გასრესილი, ბარათაშვილი ყოველისფერს
ეკვით უყურებდა. მას აღარ ახარებდა რა, აღარაფრისა სჯე-
როდა. ამ ეკვებში, რწმენის დაკარგვამ მგოსანს ვერ შეაგნე-
ბია ნამდვილი თავისი მოწოდება. შეიძლება თამამად ითქვას,
რომ მას არც კი ესმოდა თუ მგოსანი იყო. თუ სწერდა რას-
მეს, თავისთვის, ან და მეგობართათვის. მისი წერილებიდან
სჩანს, რომ თვით მისი თვალსაჩინო ლექსი „მერანი“, რომე-
ლიც სამართლიანად ითვლება არა თუ მისი პოეზიის, არა-
მედ მთელი ჩვენი ლიტერატურისა და მსოფლიო მწერ-
ლობის მარგალიტად, მას დაუწერია შამილის მიერ დატყვე-
ვებულ ერთ ქართველის ბედის შესამსუბუქებლად. აი, მისი
აღსარებაც: „ილიას ტყვეობა რომ შევიტყე, ძალიან შეე-
წუხები. სამი დღე გაბრუებული ვიყავ. ათასი უცნაური ფიქ-
რი და სურვილები მაწუხებდა. რომ ეკითხათ კი ჩემთვის,

მეც არ ვიცოდი, რა მინდოდა. ბოლოს, მესამე დღეს, ეს ლექსი („მერანი“) დაწერე, და თითქოს ამან რაღაცა შევბა მომცა. ვცდილობ, რომ ილიკოს როგორმე მივაწოდო. ვიცი, გულში ჩაიცილებს, და არ იქნება, რო არა ენუგეშოს რა“.

მიაწოდა თუ არა მგოსანმა ეს ლექსი ტყვეს, მართლა იამა თუ არა ილიკოს მისი წაკითხვა, ეს როდი გვეინტერესება, არამედ ის, რომ ამ ლექსის დაწერა მგოსანში გამოიწვია კეთილმა სურვილმა, მეგობრის ნუგეშის ცემა. მაგრამ ციურმა ნიქმა მას მოსვენება არ მისცა, სამი დღე სტანჯა, აწამა, ვიდრე მშვენიერ ნაკადულსავეთ არ გადმოაჩუხჩუხებინა იგი. ამნაირად, მგოსანსაც თვითონ არ ესმოდა, თუ რა უკვდავების ძეგლს იდგამდა მსოფლიო მგოსან-მოაზრეთა შორის ამ მშვენიერი ლექსით, რომლის შინაარსი შესაძლებელია სრულიადაც ვერ გაიგო იმ დროინდელმა ქართველმა ტყვემ.

მთავარი კილო ბარათაშვილის პოეზიისა—სევდაა. საპირადაო რომ გადაედოთ, მგოსანს სხვაფრივაც არა ჰქონდა რა გასახარელი. დავაეკაცებისას იგი უკვირდებოდა ქართველთა ცხოვრებას და მწიარედ უკვნესოდა გული. ხომ დაეინახეთ, რა გაქირვებას განიცდიდა ჩვენი სოფელი. განა სატირელი არ იყო იმედის გაცრეება, მერე ისეთი ქვეყნის მხრით, რომლისგანაც ჩვენი ქვეყანა შევლისა და პატრონობას მოელოდა? მკმუნვარე, შეწუხებული მგოსანი ახლა საქართველოს ბედს დაჰყურებს, ამისა სწიელობს. ამ დაკვირვებისა და შესწიელების ძეგლად მან დაგვიტოვა თავისი უკვდავი პოემა „ბედი ქართლისა“, სადაც მგოსანი არკვევს იმ აზრს, თუ რად და რისთვის შეუერთა მეფე ერეკლემ საქართველო რუსეთს. მგოსანმა მეტად მარტივი ფერადებით დაგვიხატა ჯერ საზოგადო მდგომარეობა შეერთებამდე, 1795 წ. მძვინვარე აღამად-მადხანის შემოსევა თბილისში, მეფის გაქცევა და შემდეგ დაბეჯითებით გარდაწყვეტა საქართველოს რუსეთთან შეერ-

ნ. ბარათაშვილის სურათი ნაპოვნ სურათიდან გადაღებული.

თებისა. თუ რა შედეგი მოჰყვა ამ შეერთებას, რამდენად ვა-
უმართლდა მეფე ერეკლეს იმედები, სჩანს ამ პოემიდან. საკ-
მარისი იყო გენიოს სარდლის გადაცვალება, რომ ყოველის-
ფერი უკუღმა წასულიყო. თავი იჩინა სასახლეში არეულო-
ბამ. ტახტი გაუქმდა. ახალი მოკავშირენი ჩვენ ხალხს უდიე-
რად მოეპყრნენ. დაბალი წოდების რბევამ და უსამართლოდ
მოპყრობის ხმამ ცა შესძრა; მაგრამ შველა მიიწი არა ნახა.
მესვეურნი კი მხსნელთა და დამცველთა მოვალეობას და
გადაგვარების გზას აღგებიან. პოემის გმირს სოფიოს „უწი-
ნამც დღის დაღევა“ ურჩევნია, ვიდრე უცხოელთა შორის
ფუფუნებაზე ხელს მოაწერდეს, როგორც „დატყვევებული
ბულბული“ ოქროს გალიისთვის; ქმარს, ბრძენ სოლომონს
საყვედურით შეჰნიშნავს:

„უცხოებაში რაა სიაშე?
სადაცა ვერვას აქარებს სულა
და არს უთვისა, დაობლებული“.

ბარათაშვილის დროინდელი ქართველობა არხვინად გაი-
ძახოდა:

„ჯანა კავარდეს აწ შეადსაც, მამულს,
ოდონდ ვაშით ჩვენს საკუთარს გულს.
რას ქართველობა, რა ქართველობა!
შათამ რას გვანებს უცხო ტომობა?“

ასე ღრმად და დაკვირვებით დაგვისურათა მგოსანმა ძვე-
ლი დედა სოფიო და თანამედროვე დაქვეითებული ქართვე-
ლობა, რითაც შემდეგში უნებურად ტონი მისცა ილია ჭავ-
ჭავაძეს „ქართლის დედის“ დასაწერად, ხოლო აკაკის—„ღამუ-
რა“-სი, როგორც გადაგვარებულ ადამიანის ტიპისა, და „ნათე-
ლა“-სი, როგორც სიმბოლო ქეშმარიტი ქართველი დედისა!

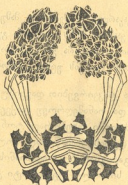
ჩვენ მეტად შორს ვიქნებით ნ. ბარათაშვილის პოემის
დახასიათებიდან, თუ მარტო „ბედი ქართლისათი“ დავკმაყო-

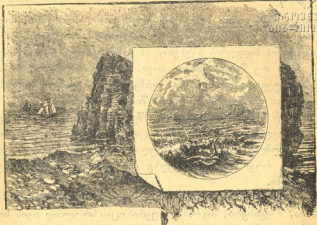
ფილდებში. თუნდა იგივე „მერანი“ რომ ავილოთ, და პატარა მოსაზრებით დაეწერა მგოსანს იგი, მიიწოდებოდა მწერალთა შორის საპატიო ადგილს უთმობს მას. ასეთივეა მისი „შემოღამება მთაწმიდაზე“, „ფიქრი მტკვრის პირსა“! და სხვა, სადაც საკაცობრიო აზრები და დარიგებანია ცხოვრების სახელმძღვანელოდ.

„არც კადა ვარკა, რომ ცოცხალა მკეადრსა კმზკავსოს,
იუთს სოფელში, და სოფელს კი არა რა არგოს“-ო!

გვეუბნებოდა მგოსანი. მაგრამ რამდენია ასეთი მარგალიტი, გაბნეული მის პატარა ლექსთა კონაში,—ვინ მოსთვლის. ყველა სათითაოდ ძვირფასია, შესასწავლი. კეშმარიტად სათაყვანოა ასეთი კაცი. ქართველმა ერმა მისი უდროოდ დაკარგვით დაჰკარგა ისეთი გენიოსი, რომლის მზგავსი შოთას შემდგომ აღარ გვინახავს...

დ. კასრაძე.

ჩვენი სამშობლოს წყლები

ბაზალეთის ტბა

ტბა ლივლივებს, ტბა თამაშობს
ტალღათ ჯარი დასრიალებს,
ნივეი ჰქრის ნაზი, გრილი,
ლერწაშის ტყვს აშრიალებს.

ომხიბლავია ჩვენი სამშობლოს ბუნება, კეკლოუცი და თვალწარმტაცი. მის სილამაზის სახელი ძალიან შორს არის გავარდნილი. ცნობილი ქართველი მწერალი რაფიელ ერისთავი მას ქვეყნიურ სამოთხეს უძახის და არც უსაბუთოდ. საქართველოს ამკობენ მაღალი მთები სპეტაკი თოვლით, დაბურული ხშირი ტყით და მობიზინე ხავერდოვან ბა-

ლით, დაბურული ხშირი

ლახით შემკულნი, ხან-და-ხან კლდოვანნი, პირქუშნი, კარებელნი, რომელზედაც ფრინველთა მეფეს, აჭწაჭს გაუბედნია სადგურის აშენება, ან გამწარებულ ქურციკს და ჯკირანს თუ შეუფარებიათ თავი, რათა დამალოდნენ მონადირის ტყვიას, თორემ სხვა ვინმე ვერ გაბედავს შელახვას, მიკარებას და მიკედლებას: საშიშია და სახიფათო.

ჩვენ სამშობლოს ამკობენ მშვენიერი მინდვრები დი ევლები ცელქ მდინარებით და მოცახცახე ნაკადებით დასერილნი, რომლებზედაც მიმობნეულან სოფლები და დაბა-ქალაქები, როგორც ოქრომკედზე ძვირფასი და ფასდაუდებელი ქვები.

ებლა წარმოვიდგინოთ ისეთი ადამიანი, რომელიც ლამაზია, მშვენიერი, მაგრამ არაფერი იცის სრულიად თვის სილამაზე—სიმშვენიერისა; ასეთი ადამიანი მაშინ შეატყობს თავის სიტურფეს, როცა სარკეში ჩაიხედავს.

და ჩვენ კეკლუც სამშობლოს თავის სილამაზე, სიტურფის დასანახავად აქვს თავისებური სარკეები; ეს სარკეები არიან ტბები, საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში მიმოფანტულნი.

სუყველაზე ბევრი ტბები არის საქართველოს იმ ნაწილში, რომელსაც ეწოდება ჯავახეთი (აბალქალაქის მაზრა). მაგრამ ჩვენ სამშობლოს სხვა კუთხეებიც არ არიან მოკლებულნი ტბებს.

ერთ ამისთანა სარკე-ტბათაგანია—ბაზალეთის ტბა.

ვის არ წაუკითხავს მშვენიერი ლექსი ილია ჭავჭავაძისა სათაურით „ბაზალეთის ტბა“, დაწერილი 1883 წელს, სადაც პოეტი მოგვითხრობს, რომ—

„ბაზალეთის ტბის ძირასა
 ოქროს აკვანი არისო,
 და მის გარშემო წყლის ქვეშე
 უცხო წალკოტი ჰყვავისო...“

ეს აკვანი ჩაუდგამს თამარ მეფეს, და ზედ ქართველ ერს ცრემლის ტბა კარვად გადუბურავსო. მხოლოდ ის კი არ ვინ იცის, თუ ამ აკვანში ბრწყინვალე თამარმა ვინ ჩააწვინა, ან ქართველმა ერმა ცრემლი რად დაადინა; პოეტი ფიქრობს, რომ შეიძლება აკვანში ის ყრმა წვეს, რომელსაც შეუძლია ქართველ ერს ბედნიერება მიანიჭოსო, და დასძენს, რომ ბედნიერი იქნება ის კაცი, ვინც ამ აკვანს ამოიღებს ტბის ძირიდანაო, და უფრო ბედნიერი იქნება ის დედა, ვინც ძუძუს მიაწვდის აკვანში მწოლარე ყრმასაო.

აი ეს ტბა, რომელზედაც ილია ქავკავაძემ ზემოხსენებული ლექსი დასწერა, მდებარეობს ქვემო ქართლში, ანუ თბილისის გუბერნიისაში, დუშეთის მაზრაში, თვით სამაზრო ქალაქ დუშეთის დასავლეთით ექვსი თუ ხუთი ვერსის სიშორეზე.

ბაზალეთის ტბა გაქიმულა ამავე სახელობის სოფლის წინ მდებარე გულ-ლია ველზე, რომელსაც აღმოსავლეთით საზღვრავს დუშეთის ხევი, სამხრეთით—ტინისმთა, დასავლეთით ზეზინოეთით—ტყით მოსილი გორაკები; შუაში მოუწყვედევიათ ტბა, ვით პატიმარი, და თვის ძუძუთაგან ნადენ ნაკადულებით ასაზრდოებენ მას.

ეს ტბა მდებარეობს ზღვის ზედა პირიდან დაახლოებით 3100 ინგლისურ ფუტის სიმაღლეზე. ფორმით იგი არც ერთ სწორე ფიგურას არა ჰგავს, მიმზგავსებით კი წააგავს ოთხკუთხს; სიგრძე ექნება სამი-ოთხი ვერსი, ხოლო სიგანე—ერთი ან ერთ-ნახევარი ვერსი.

ბაზალეთის ტბა მოხსენებული აქვს ბატონიშვილ ვახუშტის, მე 18 საუკუნის გამოჩენილ მწერალს, თავის საქართველოს გეოგრაფიაში; ვახუშტი აგვიწერს მის ირგვლივ მდებარე ადგილებს და სოფლებს და შემდეგ დასძენს: „ამ სიმაღლის შორის არის ბაზალეთის ტბა, რომელსაც ეწოდების დაბის გამო; აქვს ბაზალეთს აღმოსავლეთით არაგვი, სამ-

ხრეთით ციხე ბოდვისა და ტინის მთა; არს აქ ტბა ბაზალეთისა დუშეთის წინა მდებარე და არს ურგები და უთევზო, წურბელით მრავალი, სხედან ფრინველნი მრავალნი; არიან ტბის გარშემო დაბები ვენახოვანნი, ხილიანნი, მოსავლიანნი და უწყლობით არა მრავალ ნაყოფიერნი; არიან მცირე წყარონი დაბნებთა, ჰავითა მშვენი და კეთილი; კაცნი მებრძოლნი“.

ვახუშტი ბატონიშვილი თუმცა ამბობს, რომ ტბა იგი არს უთევზო, მაგრამ ეს ნამდვილი არ არის; ბაზალეთის ტბაში მრავალი თევზი ბუდობს; თევზის სიმრავლე სწორედ გასაკვირველია; როცა კაცი შედის ტბაში, თევზი ფეხებში ედება. თევზის სიმრავლე წარმოსდგება შემდეგ მიზეზისაგან: ტბაში ბუდობს თხელი თევზი, ნაფოტა თევზის მინაგვარი, სიგრძით ხანდახან თითქმის არშინამდის; იგი ძალიან უგემურია, ამიტომ მეთევზენი არ ეტანებიან; ათასში ერთხელ თუ ვინმე დაიჭერს იქ თევზს, მით უმეტეს, რომ იქვე ახლო ჩამორბის არაგვი, რომელმაც ვგზომ გემრიელი თევზი იცის. ტბაში კი თევზი ყოველწლივ ქვირითს ჰყრის და მრავლდება.

შეიძლება ბატონიშვილი ვახუშტი არცა სტყუოდეს და იმის დროს იქნებ ტბაში თევზი არ ბუდობდა სრულებით, მხოლოდ შემდეგ ვინმემ მოაშენა.

ბაზალეთის ტბა არ არის სრულებით უსარგებლო; ტბაში ბუდობს მრავალი წურბელა, რომელსაც იჭერენ მრავალი სოფლელი დოსტაქრები და დალაქები და ხმარობენ სისხლის გამოსაშვებად ავადმყოფის სხეულიდან.

თუმცა ბატონიშვილი ვახუშტი ამბობს ბაზალეთზე, რომ იგი „ჰავით მშვენი და კეთილია“-ო, მაგრამ არც ეს არის მართალი. ამ ტბის გარშემო ადგილები ძალიან ციებ-ცხელეებიანი არის. ეს ციებ-ცხელება უფრო იმათ სწყენთ, ვინც

მკვიდრი არ არის ამ ადგილისა და უცხოდ მოხედება მის მიდამოს.

ბაზალეთის ტბის ახლო მოსახლობენ შიდა რუსეთიდან გადმოსახლებული რუსები, რომელნიც ძალიან იტანჯებიან ამ სენით; ეს რუსები გადმოსახლებულნი არიან იმ მიზნით, რომ მკვიდრმა მცხოვრებლებმა, ესე იგი ქართველებმა, შეითვისებინათ შიდა რუსეთის მათგან ენა, ზნე-ჩვეულება და სხვა; მაგრამ რუსები იგიწყებენ ყოველივე საკუთარს და ითვისებენ ქართულ ენას და წესებს. ამ რუსებს შორის შეხედებით ხშირად გაცვითლებულა, ფერ-წარსულა: ეს სულ ბაზალეთის ციების ბრალია.

ლამაზია ბაზალეთის ტბა თავისი მოკვითალო ფერით, რომელიც წარმოსდგება ძირის თვისებისაგან.

ლამაზია იგი უფრო ზაფხულის დილით, მზის ამოსვლის შემდეგ, კარგი სანახავია; ცაში აქა-იქ გაბნეულან თეთრი ქულა ღრუბლები შეღებულ ნაპირებით, თითქოს გზა დაჰბნეოდეთ და არ იცოდნენ საით წავიდნენ, სად მოსქებნონ თავისი სადგომი, თავისი ბინა; ყველა ეს ღრუბლები ბაზალეთის ტბის ანკარა წყალში, როგორც სარკეში, ისე იხატებიან და აფერადებენ მის წყალს. დასაყვირადან ან ჩრდილოეთიდან მონაბერი დილის ცელქი სიო ალივილივებს ტბის ზედაპირს, უკრთობს სიმშვიდეს, აშფოთებს, აზვირთებს და ამ ზვირთებს მიერეკება ნაპირისაკენ; იგინიც ხალისით მირბიან, მისდევენ ერთი მეორეს და სიყვარულით და სიხარულით ეამბორებიან ტბის ლამაზ, ზურმუხტოვან კიდევებს.

ნაპირები ტბას სულ ერთი თვისებისა არ აქვს. სუყველაზე კარგი ნაპირი, საიდანაც შეიძლება კაცი მიუდგეს ტბას, მივიდეს პირდაპირ მის წყლამდის, არის აღმოსავლეთისა; იგი ქვიშიანია, კენჭებით მოფენილი; ამ ნაპირიდან მთელი ტბა ისე მოსჩანს, როგორც ხელის გული. სხვა ნაპირები მომეტებულ წილად ჭაობიანებია, ლერწამიანი, ისე რომ წყალ-

თან მისვლა ამ ნაპირებიდან თითქმის შეუძლებელია, ნაც ტალახში ჩაიფლობა კაცი; ეს ითქმის მომეტებულად სამხრეთის ნაპირებზე, რომელნიც სხვა ნაპირებზე დაბლები არიან და გაზაფხულობით წყალი აქაც არის ხოლმე. შემდეგ წყალი თუმც შრება, ჰქრება, თვალსაჩინო აღარ არის, მაგრამ ნიადაგი ნესტიანი, სველი და ტალახიანი რჩება; ამ ნაპირზე სიარული ცოტა არ იყვეს სახიფათო ხდება; კაცი შეიძლება ჩაიფლოს და ამოსვლაზე ძალიან ეწვალოს და იქნებ ვერც დაახწიოს თავი ბაზალეთის მსრუტავ ტალახს.

აღმოსავლეთით ტბის ნაპირი მოტიტვლებულია, არაერთარი მცენარე არ არის; მხოლოდ ორი სამი საყენის მოშორებით წყლის პირიდან იწყება მწვანე მობიბინე ბალახი და წყლის პირიდან ხუთი ექვსი საყენის იქით უკვე ხნულებია გაქიშული. თვით ნაპირზე კი კენჭები ჰყრია, წვრილ-წვრილი ჩინჩხვარი, ხის ნატეხები, დამკნარი ბალახი; ეტყობა აქ რამდენიმე ხნის წინად წყალი ყოფილა და შემდეგ, საქართველოს მზის ცხოველყოფელ სხივების გავლენის გამო წყალი დამშრალა და, ვით დამარცხებულ მტერს, უკან დახევის დროს, არაფერი ხეირიანი არ დაუტოვებია; მხოლოდ უნაყოფო ქვიშარია, მწვანე ბალახსაც კი მოკლებული.

სამხრეთით ამ ტბისა თვით წყალში არის ამოსული მრავალი ლერწამი; ეს არის ტყე ლერწამისა, ტყე უგზო-უკვლო, გაუვალი და ხშირი. ამისთანავე ლერწმის ტყე არტყია ტბას ჩრდილოეთით და დასავლეთით. ამ ლერწამს ახლო-მახლო სოფლების მცხოვრებნი ხმარობენ სხვა-და-სხვა შენობის დასახურავად, ყავრისა და კრამიტის მაგიერ, ან კიდევ ნაცვლად წალამისა. ამ მხარეს შეხედებით ბევრ საბძელს, ლერწმით გადახურულს; ეს სულ ბაზალეთის ტბიდან არის წამოღებული, იქ არის მოქრილი, და ერთხელ მწვანე, ახლა გაყვითლებულა, ფერი შესცვლია, სიკვდილი მიჰკარებია. ეს ლერწამი იქ მოსახლე რუსების სახლებსაც კი ჰხურავს.

ჯერ ერთი ახალგაზდა მგოსნის არ იყვეს:

„მდუმარე ტბაზე სიჩუმეს სძინავს;
 „ისლოვან ნაპირს არ არხვეს ქარი“.

ტბას მართლაც თითქმის ჩაუთვლემია, დასძინებია; არ იძვრის, არ ინძრევა; ირგვლივაც მყუდროობაა; სიჩუმე და მდუმარება გამეფებულია თვით ისლთა შორისაც. მაგრამ წამოუბერავს ქარი, აათამაშებს, აალივლივებს, ააზვირთებს წყალს; წყალიც გაექანება ლერწმის ტყისაკენ, შეიქრება შიგ შუა გულში გაშმაგებული, წასჩურჩულებს ლერწამს რაღაცას საიდუმლოს და უკანასკნელიც შეიშმუშნება, შეირბევა, თითქოს უსიამოვნოთ; აშრიალდება, ახმაურდება და ამ ხმაურობაში სევედაც არის და სიხარულიც, ნაღველიც და ნეტარებაც; ეს რაღაც საიდუმლო ხმა არის, წარსულ წელთა მონაბერი; ის ხმა, რომელიც ტბას გულში აქვს ღრმად დამარხული, ჩახვეული, ღრმად ჩაყოლილი და რომელსაც დროებით ტალღათა შუამავლობით უზიარებს ლერწმის ტყეს, რათა უკანასკნელმა გადასცეს მსმენელს ეს დროებით გამეღავნებული საიდუმლოება.

ნეტავი რას მოგვითხრობს ლერწამი? რომელი ფურცელია საქართველოს ფეროვან, სისხლით დაწერილ მატთანესი? აი რომელი: ქართველები ძველად დროებით სტეხდნენ მამაპაპის ანდერძს, სტეხდნენ ფიქს საერთო ტკბილ და ძმურ ცხოვრებისას; აღარაფერი ესმოდათ ურთი-ერთისა, ეურჩებეჭიშპებოდნენ ერთმანეთს და ხანდახან ომსაც კი უბედავდნენ ერთი მეორეს.

ერთი ამისთანა ომი, ღვიძლ ძმების ომი, ახსოვს ბაზალეთის ტბას; ეს ომი მოხდა მის ჩრდილოეთ ნაპირზე და წითლად შეღება მისი მოყვითალო ფერიანი წყალი: ეს იყო გიორგი სააკაძის დროს, მეჩვიდმეტე საუკუნეში; აქ ომობდნენ ქართველები და კახელები; ქართლებს სარდლობდა

გამოჩენილი გმირი გიორგი სააკაძე და კახელებს—მეფე ^{საქართველოს} მურაზი. სააკაძეს, როგორც ქვეშაირს და ერის მთლიანობის მოყვარე მამულიშვილს არ სურდა ეს ომი და ამიტომაც თავის მაგიერ მეთაურობა თავის ჯარისა მიანდო დავით გოგორაშვილს, რომელიც იყო ჩამომავლობით მესხი და მასვე ჩააცვა თვისი ტანთ-საცმელი; თვით-კი დარჩა კარავეში და მწარე ფიქრებს მიეცა, და მხოლოდ საქმე რომ ძალიან გაჭირდა, მაშინ როგორც იყო გაბედა ომში ჩარევა და თვის მოძმის-თვის მახვილის მოღერება. ამ ბრძოლის თარიღი ჩვენ მატია-ნეში არ არის აღნიშნული; მხოლოდ არის გამოკვლეული, რომ ბაზალეთის ბრძოლა მოხდა მარაბდის ომის შემდეგ, ხოლო უკანასკნელი იყო 1624 წელსა.

სხვა რამეც ბევრი ახსოვს ბაზალეთის ტბას; მის კიდევებზე ბევრჯელ გაუვლია მტრის ლაშქარს; აუოხრებია და მიწასთან გაუსწორებია ირგვლივ მდებარე სოფელ-დაბებში, გადაუწვ-გადაუბუგავს და ნაცარი ქარისათვის გაუტანებია; ხოლო მშრომელ, მუყაით და სამშობლო მიწა-წყლის მოყვარე და ერთგულ ქართველს კვლავ ჩაუდგამს სახლის საძირკველი, კვლავ აუშენებია თვისი ბინა, კვლავ აუგვიზვიზებია კერა და მისი სიმღერა კვლავ მოსდებია ბაზალეთის მიდამოს, გაშლილს და ფართოს.

როცა საქართველოს გაუჭირდებოდა და საჭირო იყო მისთვის მეომარი, ბაზალეთის მხარე ყოველთვის დაუზოგველად სწირავდა სამშობლოს საკეთილდღეოდ თავის ერთგულ შვილებს. ბაზალეთის ლაშქარს თავის დროშაზე ეხატა წმინდა გრიგოლ ღვთის მეტყველი. პლატონ იოსელიანის სიტყვით ეს დროშა რომელიღაც ბატონიშვილმა წაიღო რუსეთში.

როგორც ნაწილი ქრისტიან საქართველოსი, ბაზალეთის მხარე, სამუხრანოსთან და საარაგვოსთან ერთად, ეკუთვნოდა წილქნის საეპისკოპოსოს.

ეხლა ის შთები, რომელნიც ბაზალეთის ტბას სამის მხრით არტყია, შემოსილნი არიან ტყით, რომელიც, რაც დრო გა-

დის, იჩებება და ნადგურდება; წინად ეს ტყე უფრო დიდ-
იყო და შიგ მრავალი ნადირი და ფრინველი ბუდობდა; წი-
ნად ტყე იყო აგრეთვე ტბის ახლო-მიხლო მდებარე დაბლო-
ბებზე. აქეთ ხშირად სანადიროდ მოდიოდნენ ქართველი მე-
ფეებიც. ამ ნადირობის შესახებ ხალხში არის დარჩენილი ძვე-
ლი პატარა ლექსი:

„ჩვენ მეფეს გაუმარჯვნია
ბაზალეთისა ტბაზედა;
მოუკლავს ხარი ირემი,
ახლა ფურს მისდევს კვალზედა“-ო.

სანადიროდ ამ ტბაზე ახლაც ხშირად დაიარებიან: ნა-
დირობენ მომეტებულიად იხეებზე. ამ ტბაზე ბევრი სხვა ფრი-
ნველიც ბუდობს, მაგრამ იხვი მეტად ბევრია; როცა გაპყუ-
რებთ ტბის სარკის პირს, აქა-იქ ამჩნევთ შავ წერტილებს.
ესენი არიან იხეები და, რაც უფრო ლერწამისკენ იხედებით,
ეს შავი ლაქა-წერტილები უფრო ხშირია. იხვი უფრო ლერწ-
მიან ნაპირებს ეტანება, რომ საშიშ შემთხვევის დროს თავი
აღვილად შეაფაროს.

დასკურავს იხვი, სერავს ტბის ზედაპირს, მისკურავს
ხან მარჯვნივ, ხან მარცხნივ, აპობს გულით წყალს, დროე-
ბით დაყურყუმელავდება, ჩაპყოფს წყალში თავს და ყირამა-
ლა კარგა ხანს სდვას, ეძებს საზრდო—საკვებს; იგდებს
პირში რამე პატარა თევზს, ან მწერს, ამოპყოფს თავს,
მსხვერპლს მსწრაფლ გადასანსლავს და კვლავ განაგრძობს უშ-
ფოთებლად წყლის ქელვას. ხან კისერს შეატრიალებს: ზე-
ვით აიხედავს—მალილიდან ხომ არ მოელის რამე ხიფათი.

მაგრამ აი სადმე მახლობლად გაისმა მონადირის თოფის
ხმა; შეშფოთდა მიდამო და შეშფოთდა ტბაც; დაიფთხრიალა
მრავალმა იხვმა, დაჭკრა ფრთა წყალს, ააშფოთა ტბა, ხმაუ-
რობით აავსო და მის პირზე გაკრული გაეშურა ლერწამისა-

კენ და მოეფარა მონადირის თვალს. ლერწამში იმყოფება, მშვიდად გრძნობს; იცის, რომ სანდო ადგილას იმყოფება, იცის, რომ მისი სამშობლო — ლერწმის ტყე — მას არ უღალატებს, შეუბრალებელ მონადირის წილად არ გახდის.

ზამთრობით წყალი ტბაში ათასში ერთხელ თუ იყინება სრულდებით; ნაპირები იყინებიან ხშირად და შუა გული ისევ თავისუფალია ზამთრის ყინულის ბორკილებისაგან; თუ რომელიმე ზამთარს ძალიან ცივა და ტბა სრულდებით გაიყინა, მაშინ იხვი სხვაგან მიჰფრინავს; ამ დროს ბაზალეთის იხვს ხშირად შეხედებით მდინარე არაგვზე, რომელიც ტბის აღმოსავლეთით არის, და მდინარე ქსანზედაც, რომელიც ტბის დასავლეთის მხარეს ჩამოდის.

ბაზალეთის ტბის ახლო სცხოვრობდა ერთი კაცი, რომელსაც ვაკეთებულნი ჰქონდა ნაფი და ამ ნაფით ხშირად დასეირნობდა და ნადირობდა ტბაში, როგორც თითონ, აგრეთვე სხვებიც. ის კაცი სამსახურში იყო; ახლა სხვაგან გადაიყვანეს; მისი ნაფი უპატრონოდ დარჩა, გაფუქდა, და თუმცა ახლაც ისევ ტბის ნაპირას არის, მაგრამ უვარგისია და მითი ცურვა ფრიად სახიფათოა.

ბაზალეთის ტბაზე ხშირად შეხედებით ლაფში — ტოპიას: აგერ იგი ერთ ნაპირას სდგას, აყლარწული, ჩხირის ფეხებით, აუღერია კისერი მალლა და აქეთ-იქით იცქირება, თითქოს ტბის ბატონ-პატრონობა მისთვის ჩაებარებინოთ და ისიც გულმოდგინეთ თვალყურს ადევნებს ტბას, რომ იქ რამე უწყობა არ მოხდეს რა. სასტიკია ლაფში-ტოპია, სასტიკია, და ვაი იმ ბაყაყს, რომელიც გაჰბედავს და მიუახლოვდება მას; იგი უეჭველად მისი წერა გახდება. საზრდოს მზრივ ლაფში-ტოპია არ უნდა იყვეს ბედის უმადური; რადგანაც ტბაში ბევრი თევზია, მრავალი ბაყაყი და უთვალავი მწერი. აი მოსწყინდა ლაფში — ტოპიას ერთ ადგილას დგომა და ნადირობა, გაშალა თვისი გრძელი ფრთები, გაეკრა ტბის პირს და გასა

წია სხვა ნაპირისკენ; მიჰფრინავს და უშნოდ მიათრევს ფეხებს.

როგორც ზევითაც ვსთქვი, წყალი ბაზალეთის ტბაში მოყვითალო ფერის არის; გემოთი მომეყვოა, მომწარე, ეტყობა წყალს ურევია მაგნეზია. ტბის ძირი უფრო თელია; წყალი სუფთაა, გამჟვრვალე და ტბის ძირი მშვენივრად სწანს, მეტადრე საცა წყალი თხელია; ძირი ტალახიანია, რომელშიც ურევია ქვები; როცა კაცი ფეხს დაადგამს, ნიადაგი ნელ-ნელა დაბლა იწევს და ისეთი შთაბეჭდილობას სტოვებს, თითქოს ეს არის სულ მთლად ჩაიფლობადეს. როცა ფეხს აქერთ ნიადაგს, წყლით გაქლენთილ ძირიდან ამორბიან ჰაერის ბურთები.

ზაფხულობით წყალი ტბაში ძალიან თბება; წყალი იქ რალა თქმა უნდა უფრო თბილია, ვიდრე მდინარეში, და ამიტომ იქ ბანაობა სასიამოვნო არის. ახლო-მახლო სოფლებიდან ბიჭები ხშირად დაიარებიან ტბაზე საბანაოდ.

გაზაფხულობით ხშირი წვიმების დროს ტბა მატულობს, იზრდება; ნაკადულებიც, რომელნიც შემოხვევიან ბაზალეთს, გაზაფხულობით იზრდებიან, მატულობენ და ტბას ჰმატებენ წყალს. ტბაში არცერთი ცოტად თუ ბევრად მოზრდილი წყალი არ ჩადის; არამედ სულ პატარა ნაკადები.

ბატონიშვილი ვახუშტი რომ ამბობს ამ ტბაზე—უსარგებლოაო, ეს შეიძლება იმ მხრივ იყვეს მართალი, რომ ეს წყალი არც დასალევიად იხმარება და ერთი მტკაველი მიწაც არ ირწყვის მის წყლით.

ერთმა სოფელმა, რომელიც ტბის ახლო მდებარეობს, მოინდომა ამ ტბიდან წყლის გაყვანა ადგილ-მამულის მოსარწყავად. გათხარეს რუ. წყალი ჯერ მიდიოდა, მაგრამ ბოლოს დადგა, გაჩერდა; რუს გათხრა ღრმად სჭირდებოდა და სოფელმა ვერ შესძლო; ამიტომ შემდეგ თხრას თავი დაანებეს; რაც შეეხება ახლო-მახლო სოფლების საქონელს, და მეტადრე კამეჩებს, ისინი ძალიან მადლიერნი უნდა იყვნენ

ამ ტბის, რადგანაც ზაფხულის სიცხეში ბაზალეთის მწოლარენი დიდ სიამოვნებას ჰგრობენ.

ბაზალეთის ტბის ნაპირები ეკუთვნიან ორ გვარეულობას: შაბურიშვილებს და კობიაშვილებს; ისინი იქვე ახლო მახლო მდებარე სოფლებში მოსახლეობენ.

სიღრმე ბაზალეთის ტბის ყველა ადგილას ერთი არ აქვს; ზოგან დიდი, ზოგან პატარა; საერთოდ ნაპირებთან პატარაა, და რაც შუა გულს უახლოვდება, უფრო ღრმადდება. დანამდვილებით არ არის გამოკვლეული სიღრმე ბაზალეთის ტბისა, რადგანაც არავის გაუზომნია იგი, რაც არც ისე ძნელია; მაგრამ ტბა არ უნდა იყვეს ძალიან ღრმა, რასაც ამოწმებს ნაპირის მოყვანილობა და მდგომარეობა; თუმც იქვე მცხოვრებ გლეხებს რომ ჰკიხთ, იტყვიან, რომ უძირო არის; იმასაც ამბობენ, ვითომ ბაზალეთის ტბას და ყოლის ტბას, რომელიც მდგომარეობს მდინარე ქსნის სათავეში, ძირი ერთი აქეთო.

ხალხში არსებობს ერთი თქმულება, ზღაპარი: ვითომ ბაზალეთის ტბის მახლობლად ერთი გლეხი ხნაედა მიწას; ამ ტბაში თურმე ყოფილა ერთი დევი, რომელიც მის ნაპირებს ეპატრონება თურმე. და როდესაც გლეხი მის კუთვნილ მიწას ხნაედა, ამოვარდა ეს დევი წყლიდან, სტაცა ხელი მთელ გუთნეულს, მოიტაცა, წაათრია და წყალში ჩაიტანაო. შემდეგ ამ გუთნეულის უღელი და ტაბიკები ყოლის ტბაში ენახათო.

ბაზალეთის ტბის ირგვლივ მდებარეობენ სოფლები: ბაზალეთი, საშაბურო, მლაშე, ქედი, საკრამულო, ლაზიანი და სხვები. ყველაზე დიდი სოფელია ბაზალეთი. ამ სოფელში, რომელიც ტბის ჩრდილოეთით სდევს, არსებობს საამბანაგო სავაჭრო და პირველ-დაწყებითი სასწავლებელი, სადაც გლეხის პატარა ბავშვები დაიარებიან და სწავლობენ სამშობლო ქართულ ენას, რომ პატიოსანი კაცები გამოვიდნენ, მშობლების პატივისმცემელი და ერის სასარგებლონი. ამ სოფელ-

ში ბევრი ციხე-კოშკებია. აგრედვე ბევრი ისტორიული მანათობია იმ მთებზე, ტბას ირგვლივ რომ არტყიან.

აღმოსავლეთით ბაზალეთისა თეთრად მოიკლაცნება საქართველოს სამხედრო გზა, რომელიც აერთებს ჩვენ სამშობლოს რუსეთთან; ეს შესანიშნავი გზა არის, როგორც ნაკეთობით, აგრედვე ისტორიულადაც: საქართველოს რუსეთთან შეერთების პირველ ხანაში ეს ერთად-ერთი გზა იყო, რომელიც ამ ორ ქვეყანას აერთებდა; ახლა ამ გზით ბევრი საქონელი მოაქვთ რუსეთიდან, როგორც სავაქროდ, აგრედვე საომარ საქიროებისათვის.

ბაზალეთის ტბის სიახლოვეს არის ქალაქი დუშეთი; ეს არის პატარა სამაზრო ქალაქი; მდებარეობს ხევის წყალ დუშეთურას მარცხენა ნაპირზე, და თუმც შიგნით მოუწყობელია, მაგრამ შორიდან, მეტადრე ზაფხულობით, ლამაზი შეხედულობა აქვს.

ო. ხუნდაშვილი

ბაზალეთის ტბის სიახლოვეს არის ქალაქი დუშეთი

გასართობი

კველი ამბები

(გაგონილა სოფ. ქერთაში აღ. ვერეკიძისგან)

მეფე ერეკლე II ეწვია ქართლში, სოფ. შავშებში, ერთ შეძლებულ ოჯახს, რომელიც ძალიან გულუხვად და პურად დაუხვდა მას და მის დიდ ამაღლს.

ნადიმობის დროს მეფემ ჰკითხა მასპინძელს: გლეხი ხარ, თუ აზნაურიო:

მასპინძელი მივიდა მეფესთან, დაიჩოქა მის წინ ცალი მუხლით და მოახსენა:

„განა არ იცი, ბატონო, კვერნაკი დიდი მთა არი, ათი-ათასი ცხვარი მყავს, ბერწი და კრავი სხვა არი; ექვსასი ფურ-კამეჩი მყავს ზაქი და ბულა სხვა არი; ორასიცი მაწველი ფური, ხბო და მოზვერი სხვა არი. თუ კაცი თვითონ არ ვარგა, აზნაურობა რა არის“-ო.

მე-10 №-ში მოთავსებულ გ. მოყანების და რეზუსის ახსნა.

1) კუ, 2) აეროპლანი, 3) ათასად გვარი დაუასდა ათი ათასად ზრდილობა, თუ კაცი თავად არ ვარგა ცუდია გვარი შეილობა.

რედაქტ. ნინო ნაკაშიძე.

ვაჟოშვილ. თ. პ. ა. თუმანიშვილი.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

მ ი ლ ბ ა ბ ხ ე ლ ი ს მ ო წ ე რ ა 1917 წ ლ ი ს თ ი ს ი ს .

ყოველ დღიური საკოლბითიკო და სალიბერატორო გაზეთი.

„სახალხო ფურცელი“

სურათებიანი დამატებით წელიწადში 15 მანეთი ღირს.
ნახევარი წლით 8 მანეთი, სამი თვით 5 მანეთი.

წლიური ფასის შემოყვანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილად.

ხელის მოწერის დროს 7 მან. ჰირველ აპრილისთ-
ვის 1 მანეთი და 1 აგვისტოსთვის 4 მანეთი.

კანტორა ხელის მოწერისათვის ღიაა დილის 9 საათიდან
ნაშუადღევის 3 საათამდე, საღამოს 5 საათიდან 8 საათამდე.

რედაქციის მისამართი: ტფილისი, „სახალხო ფურცელი“
სახლის ქუჩა № 6 Тифлисъ, редакция „Сахалхо Пурцели“
поч. ящ. 190.

„სახალხო ფურცელ“-ში მოწაწილთაგან იღებენ:

ახაშითე კიტა, ახაშითე კოკი, ახაშითე მემუდ, ახესიძე ავ., ავლაძე ი.,
აზიანი ნ., ბაქრაძე იას., ბუბიაშვილი რომ., ბერძენი ვუკოლ, გეგე-
ვანიშვილი იოს., გველეხიანი გრ., გოგოლაშვილი ი., დადიანი სამ.,
დუბროვსკა ნ., თაყაიშვილი ექ., კორტეიშვილი ვახ., ღახსიშვილი
გ., ღალიძე გრ., მყარი, მეგრული დუტუ, მირიანიშვილი პ., რო-
ბაქიძე გრ., შაშავა ავ., რაჭველი ქრ., რცხილაძე გრ., სიტყვა, სან-
განიძე, უზნაძე დ., თარცხაგა ი., თვალაგა ავ., ღვინტი თ., ვიფ-
შიძე ი., წერეთელი ად., ჭუმბურიძე გ., შრ.-დ. ჟავახიშვილი ივ.,
ჟანუღაძე ად., ჟაფარიძისა თვალისია, ჟაჭანაშვილი არ., და სხვა.

დამატებაში: ბარნოვი, ბახანა, გრიშაშვილი ი., დადიანი შოთა,
ღინელი დ., მგალობლიშვილი ს., მღვიმელი შ., მჭედლიშვილი ი.,
რაზიკაშვილი თ., სიღოვანი, თაშაღიშვილი ს., ქიანელი დეო, ჭა-
ჭინაძე გ., ჭუმბაძე ა., ჟორჯიკია ჯ., და სხვა.

დასურათებ ული საყმაწვილო ჟურნალი

წელიწადი მეცამეტე „ნაკადული“ წელიწადი მეცამეტე.

ჟურნალი „ნაკადული“ გამოცემა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ მოწვეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

შუბნალი გამოცემის თვეები ორჯერ

24 წიგნი „ნაკადულისა“ მცირე წლოვანთათვის. **12 წიგნი „ნაკადულისა“** მოზრდილთათვის.

ყოველი წიგნის პირველ გვერდზე იქნება მოთავსებული გამოჩენილ მხატვართა ნახატი.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—5 მან.—იმათთვის, ვინც ჟურნალს რედაქციაში მოიკითხავს, გაგზავნით კი 6 მან. ნახევარ წლით—3 მან. გაგზავნით—3 მან. 50 კაპ. ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის **24 წიგნი**—3 მან. გაგზავნით—3 მან. 50 კაპ. მოზრდილთათვის **12 წიგნი**—3 მან. გაგზავნით—3 მან. 50 კაპ. ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

გსთხოვთ ხელის მომწერლებს, თუ ჟურნალი „ნაკადული“ არ მისდით, ერთი თვის განმავლობაში გვაცნობონ და ადრესის გამოცვლა დროზე შეგვატყობინონ. ადრესის გამოსაცვლელად—40 კ. შეიძლება მარკებით გამოიგზავნოს.

ხელის მოწერა მიიღება

თბილისში — „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის სახლი, გოლოვიჩინის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский пер. № 8. შემოსასვლელი დავითის ქუჩიდან, № 2. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქუჩა; ქუთაისში—ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ. მთავრიშვილთან. ფოთში—ლუდმილე მეგრელიძესთან. ბათუმში—ტროფიმ ინსარაძესთან ფოსტაში, ტ. სამსონ ყაზიშვილთან—ქალაქის გამგეობაში. თელავში—ვანო პაატაშვილთან. ახალციხეში—კონსტანტინე გვარამაძესთან. ბაქოში—მეთოდე კაკაბაძესთან. გორში—ქეთევან ჯავახიშვილთან (წინა ლომოურთან). ჭიათურაში—ივ. გომელაურთან. ხონში—მ. ი. ქავჭანიძესთან. მიხაილავოში—გიორგი ნაკაშიძესთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე
გამომცემელი მ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.